

NAŠ TOVARIŠ TV 15

Št. 25 29. junija 1978 Leto XVI

Glasilo Zveze združenj borcev NOV in Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije

Glavni in odgovorni urednik:
SILVO TERŠEK

Novinarji:
Milena Štrajnar, Tone Urbas, Milan Vogel, Bojana Žokelj Jesih

Tehnični urednik:
Sine Kovič ml.

Tajnica uredništva:
Mara Okorn

Telefon uredništva: 327-780

Letna naročnina 180 din, za inozemstvo 190 din; posamezna številka v prosti prodaji 4 din

Uprava in naročniški oddelek »TV-15«:
Miklošičeva 28, pp 598 61001 Ljubljana

Telefon uprave: 320-486

Tekoči račun:
501000-833-30005 pri SDK Ljubljana

»TV-15« izhaja vsak teden – izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28

Rokopise pošljite na naslov:
Uredništvo TV-15, Miklošičeva 28, pp 598, 61001 Ljubljana

Rokopisov in fotografij ne vračamo
Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije štev. 421/1-72 od 12. 4. 1974 se za »TV-15« ne plačuje temeljni davek od prometa proizvodov

Tisk:
CGP Delo, Ljubljana, Titova 35

Proslava 35-letnice divizij
in korpusov NOV Slovenije

Srečanje rezervnih vojaških starešin
Jugoslavije »Bratstvo-enotnost«

DOBREPOLJE

Dan borca 4. julija 1978 ob 11. uri

**VSEM BORCEM IN AKTIVISTOM
NARODNOOSVOBODILNEGA BOJA
OB PRAZNIKU, 4. JULIJU,
ISKRENO ČESTITAMO!**

Naš praznik

Dan borca je po svojem izboru dan bratske povezanosti jugoslovanskih narodov in narodnosti.

Skupni boj in bratstvo sta bila osnova vsem našim uspehom in zmagam v preteklosti. Tako je danes in tako bo jutri. Boj za skupne interese in bratstvo je poročstvo za našo svobodno prihodnost. Bridke izkušnje iz preteklosti nas poučujejo, da nam ne bo nihče ničesar podaril, da bomo imeli le to, kar si bomo sami ustvarili; ustvarili pa bomo s poštenim delom, z ustvarjalno zavzetostjo in na slehernem delovnem področju.

Kljub posameznim težavam, ki smo jih imeli v naši preteklosti, smo vendarle ustvarili takšne družbene odnose in tolikšne materialne osnove za naše srečnejše življenje, da se glede svobode, demokratizma in splošnega napredka ne more meriti z nami nobena druga socialistična skupnost.

Naš praznik, dan borca, ni samo spomin na slavne in junaške dni in ni priložnost za počitek na lovrikah, je pa trenutek, da se ozremo na prehojeno pot, da kritično ocenimo našo revolucijo.

Naj te misli ob 4. juliju sklenemo z besedami tovariša Tita, izrečene na 11. kongresu Zveze komunistov Jugoslavije:

»...Družbenopolitična vloga borcev narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije se ne omejuje samo na negovanje revolucionarnih tradicij, temveč se prav tako bojujejo za uveljavitev novih družbenoekonomskih in političnih odnosov ter za poglobljanje socialističnega samoupravljanja. Zato je nujno, da se njihov vpliv posebej izrazi v delegatskem sistemu in v socialistični zvezi. Vlogo svoje organizacije borci uresničujejo s svojo vztrajnostjo, požrtvovalnostjo in revolucionarnimi izkušnjami kot dosledni privrženci politike zveze komunistov.«

Dragi tovariš Tito!

Nekdanji partizanski kurir Idrijsko-tolminskega odreda in pozneje Kosovelove brigade – Rudi Šturm z Vrsnega pri Kobaridu, invalid narodnoosvobodilnega boja – vam poklanja portret vaše sestrične Ane Kostanjšek.

Naj vam bo to delo nekdanjega partizana iz tistega dela naše socialistične domovine, kjer smo Primorci več kot dve desetletji vztrajali pod najhujšim fašističnim političnim, kulturnim in gospodarskim pritiskom, v prijeten spomin.

Še posebej čutim prijetno dolžnost, da vam povem, da sem rojen na Vrsnem – v vasi, ki je slovenski kulturi dala velikega pesnika Simona Gregorčiča, katerega ime je nosila tudi ena izmed partizanskih brigad, 17. SNOUB Simona Gregorčiča. Pesniško dediščino Simona Gregorčiča smo v srcih nosili vsi primorski partizani. Obogateni s to dediščino smo se borili skupaj z drugimi jugoslovanskimi partizani za svobodo in izgon okupatorjev z naše zemlje.

Ana Kostanjšek

Ta portret vam poklanjam tudi v zahvalo za vaše tako uspešno vodenje narodnoosvobodilne borbe, pa izgradnjo opustošene in porušene domovine v letih po osvoboditvi, za vaše tako uspešno vodenje notranje in zunanje politike socialistične Jugoslavije.

Želim vam trdnega zdravja z željo, da bi še veliko let vodili našo domovino.

RUDI ŠTURM
Tolmin, Vrsno

Še o naši Katji

Odmev na sestavek »Katja Rupena«, 10. številka TV-15

Sem stalna naročnica »našega tovariša« TV-15 in tudi jaz se spominjam tovarišice Katje. Ko sem jo videla na fotografiji, objavljeni med utrinki in odmevi, sem jo takoj spoznala.

Bilo je decembra leta 1943, ko sta prišli v našo vas Bezovico (v prvi rajon okrožja OF slovenske Istre) članici okrožnega odbora Milka in Katja. Na njun poziv smo se vaščanke zbrale v moji na pol požgani kuhinji. Našo domačijo so 2. oktobra leta 1943 požgali. Po navodilu smo ustanovile vaški odbor AFŽ, mene pa so izvolili za tajnico. Po sprejemu navodil in nalog, ki jih ni bilo malo, smo pele borbene pesmi pozno v noč.

Pri izbiri ilegalnega imena sem se odločila za njeno lepo ime Katja.

Smrt fašizmu – svoboda narodu!

MARIJA CUNJA-KATJA
Bezovica 9, p. Črni kal

O Halozah...

Odmev na »Vse misli izvirajo iz ljubezni ene!«, 2. številka TV-15»

Zahtevam, da v interesu objektivnega obveščanja javnosti in v skladu z določili zakon o tisku objavite odgovor na reportažo »Vse misli izvirajo iz ljubezni ene«, objavljene v TV-15, 19. januarja 1978:

Nesprejemljiva in z novinarskega stališča nedopustna je trditev, da se je v nekem kraju že pred »desetletji ustavil čas«, ki sta ga spet pognala naprej dva starejša učitelja, katerih delo bo zagotovo »rodila bogate sadove«. Ali ni to groba žalitev ljudi, ki so si v zadnjih treh desetletjih prizadevali in tudi uspeli, da je ta kraj napravil večji skok v razvoju kot prej tri stoletja?

Ali ni to žalitev za vse tiste učitelje, resnične entuziaste, ki so na tej šoli poučevali nepretrgoma od leta 1808 dalje. Med njimi so bili socialistično napredni ljudje, med drugim tudi vodilni organizatorji tabora Doma visokošolk iz Ljubljane, ki so se leta 1939 zbrale na Rodnem vrhu in se pod vodstvom KPS zavemale za kulturni in zdravstveni dvig, ne le Haloz, temveč vasi, podeželja kot celote. Prav tako za učitelje, ki so tam poučevali po osvoboditvi in največ pripomogli k temu, da je do šole speljana cesta, da je dobila telefon in podobno; predvsem pa so učili mladino, ki je odhajala naprej v šole in poklice, kar je tudi edina realna pot za odpravo zaostalosti in manjrazvitosti.

Ne morem tudi razumeti, da revija TV-15, ki je glasilo ZZZB NOV in ZRVS, objavi »reportažo« iz kraja, kjer je bilo zelo razvito narodnoosvobodilno gibanje in niti z eno besedo tega ne omeni, temveč na podlagi enega ali dveh socialnih problemov – v barakarskih naseljih Ljubljane jih lahko najdete še mnogo več – stvari posplošuje in daje pečat debilnosti tega območja.

Ob tem pa je marsikaj pozabil zapisati.

Pozabil je zapisati, da sta nekoč v tistih dveh učilnicah, včasih le dva učitelja morala poučevati od 160 do 170 otrok, razdeljenih na 8 razredov, saj je 8-letna šolska obveznost bila na tem območju že v bivši Jugoslaviji. Pozabil je vprašati, kdaj je na Rodnem vrhu prvič zasvetila elektrika in se na pristojnem mestu zanimati za uradne podatke, koliko hiš ali zidanic je še resnično brez elektrike. Pozabil je vprašati, kdaj je do šole prvič pripeljal avtomobil in kako so učitelji nekoč

prihajali tja, prav tako ni vprašal, kdaj je šola dobila prvi diaporojektor, prvi magnetofon in vrsto drugih sodobnih učnih pripomočkov, ki so jih prispevali razni delovni kolektivi. Pozabil je tudi vprašati tiste otroke, ki »se še niso peljali z vlakom«, če je kateri od njih že bil na morju in še na marsikaj je pozabil.

Ne čudim se, da ni zapisal, kako je pred leti celo mladina iz Rogoznice in Podlehnik formirala brigade, ki so s prostovoljnim delom pomagale pridnim ljudem okrog Rodnega vrha, pri kopanju jam za telefonske drogeve in izkope za vodovod! Tega pač ni mogel zapisati, ker njegova sogovornika pri tem nista imela zaslug. No, zato pa je zapisal, da ni niti »enega papirja, da se je otrok sploh rodil«. Čuden očitek kraju, kjer je že od 18. stoletja naprej vzorno urejena matična služba. Učitelji so hodili iskat učence po hišah v obdobju »nedeljske šole«, že nekaj desetletij pa šola dobi spisek otrok, zrelih za šolo od krajevne pisarne, kjer je urejena prijavno-odjavna služba. Uprava šole ima tudi obrazce-opomine, če otrok redno ne obiskuje pouka, celo grožnja s sodnikom za prekrške je tam natisnjena. Vsaj ta del naše stvarnosti bi pisec moral poznati, če je že pozabil vprašati, kaj je z malo šolo, kaj s tistimi učenci, ki morajo po končanem 4. razredu nadaljevati šolanje v matični šoli v Podlehniku. Torej, uro in pol do Rodnega vrha, potem pa še enkrat toliko do Podlehnik.

Tega ne pišem zato, da bi zanikal probleme revnega in nerazvitega območja Haloz. Če hočemo Halozam pomagati, potem jim s tako solzavo demagogijo prav gotovo ne bomo. Zapisati »ni domače industrije«, zato si domačini najdejo delo v Ptuj in okolici, je zelo neresno. Ali industrija v 15 km oddaljenem Ptuj ni domača? pa še prej se pripelješ tja kot pa iz Vižmarij na Vič! Ali pisec morda misli, da živi kje kak tepec, ki bo gradil industrijo tam, kjer ni vode, kjer ljudje drugega ne znajo kot v vegastih bajtah delati otroke, solato pa hodijo občudovat na šolski vrt? Res, krščenduš, zapisano je »saj se nemalokrat trkamo na prsi, da smo humaną družba«!

Sicer pa bodimo resni, če je že pisec tako neresno, nehumano demagoško okarakteriziral ljudi tega območja. Na koncu je sicer dal vmesni naslov »Poti, ki vodijo k napredku«, vendar niti na eno od teh poti ni pokazal. Pač pa so to pot ljudje tega kraja že sami našli. Že pred dobrim desetletjem, takrat ko je v SRS bilo »politično zgrešeno« govoriti o policentričnem razvoju, ko so povsod bila gluha ušesa o tem, da imamo v Sloveniji še nerazvita območja, že takrat so ljudje tega kraja, čeprav po besedah pisca »niti solate ne znajo pridelati«, spoznali, da je pot napredka moč najti le z lastnim delom, čeprav garaškim in trdim delom.

Izglašovali so krajevni samoprispevek, z lastnim prostovoljnim delom in z dodatnimi prispevki, ustrezen delež pa je prispevala družba (in to z območja nerazvite ptujske občine, ne iz kake razvite), so si uredili ceste, čeprav ob deževju blatne, vendar na Rodni vrh ni treba več peš s težkim nahrbtnikom na ramah. Skoraj pri vsaki hiši je nekdo zaposlen, ker je zemlja preskopa, da bi lahko dajala dovolj za življenje. Mnogo se jih je odselilo, zakonitost, ki je povsod in je noben demagog ne bo preprečil, tisti pa, ki so ostali, so si večinoma obnovili hiše, problem vode rešujejo z betonskimi cisternami, v katere z motorno črpalko črpajo vodo iz izvirov v ozkih dolinicah. To je edino realna pot iz zaostalosti, urejene ceste in prevoz na delovno mesto. Toda s to zaostalostjo se žal mora ptujska občina ubadati sama. Niti ena delovna organizacija iz razvitega območja (Ljubljana, Kranj ipd.) še ni nič investirala na tem območju. Čeprav so imeli od občinskih organov in od gospodarstvenikov več ponudb, pa so postavljali take pogoje, da bi celo nerazvito ptujsko gospodarstvo moralo njih kreditirati. Kljub ugodnostim, ki jih daje zakon o pospeševanju razvoja manj razvitih območij, pri investiranju na teh območjih, se razviti zelo neradi odločajo za investicijske naložbe na takih območjih.

To so problemi, o katerih bi naj novinarji pisali, ne pa, da žalijo in obrekujejo ljudi, ki so sami dali vse od sebe, da bi se čimprej iztrgali iz zaostalosti.

MAKS BELOGLAVEC
Rodni vrh 31, p. Podlehnik

PRIPIS UREDNIŠTVA: Kot avtor sestavka bi želel povedati, da tovariša Gvida poznajo širom po Sloveniji kot dobrega poznavalca socialnih razmer, predvsem na vašem območju. Prav zato je tudi razumljivo, da sem, če sem že dal več poudarka socialnim razmeram v tem delu Haloz, poiskal prav njega... Vsekakor pa, če me bo pot še kdaj pripeljala tja v vaše kraje in na Rodni vrh, bom seveda, če dovolite, poiskal tudi vas in napisal reportažo o prizadevanjih, načrtih in uspehih v razvoju teh krajev v zadnjih desetih, dvajsetih ali tridesetih letih. Tako zastavljena reportaža bo seveda izzvenela povsem drugače kot ta, ki sem jo napisal z eno samo željo, da bi tudi ti kraji stopili v korak z razvitejšimi območji! To je bil moj namen, nikakor pa ne zanikanje vseh vaših prizadevanj, hotenj in želja po hitrejšem napredku Haloz, kot nas – se zdi – obtožujete vi. Pa brez zamere in lepo pozdravljeni!

Tone Urbas

S skupne seje Predsedstva zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije in sveta za vzgojo in zaščito otrok Jugoslavije

Živa beseda borcev

Na skupni seji, ki sta jo pripravila predsedstvo zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije ter Svet za vzgojo in zaščito otrok Jugoslavije, so v Beogradu 14. junija analizirali delež k vzgoji otrok in mladine v duhu socialističnega patriotizma. Tema je pritegnila tudi pozornost drugih družbenopolitičnih organizacij. V imenu SZDL je bil na seji prisoten predsednik Todor Kurtović, v imenu ZSMS pa njen predsednik Azem Vlasi.

General Kosta Nadj je v svojem uvodnem govoru dejal, da vzgajamo prav naše pionirje in mlada pokolenja v duhu socialističnega patriotizma, da bi ti doumeli, da ni blaginje ne lepe bodočnosti brez bratstva in enotnosti, brez enakopravnosti narodov in narodnosti ter, da ni svobode in resnične demokracije, če združeno delo ne ustvari vodilne vloge v naši družbi, česar pa se morajo naučiti prav mladi rodovi kot nosilci nadaljnjega revolucionarnega razvoja.

Kosta Nadj je med drugim še naglasil: »Ko smo začeli revolucijo kot borci NOB nismo mislili toliko na svoja življenja, kolikor na srečo tistih, ki prihajajo. Tudi v povojnem razvoju smo korenito izpreminjali obstoječe in pri

tem v nekaj desetletjih storili toliko, kolikor je sicer storjenega v celih erah...«

Beseda je tekla o celovitem izobraževalnem sistemu, ki mora biti zasnovan na marksističnem razumevanju naše revolucije in sveta ter tudi o tem, koliko doprinaša k negovanju revolucionarnih tradicij živa bor-

čevska beseda ter koriščenje sodobnih znanstvenih dosežkov in metod dela z mladimi.

Posamezni razpravljalci so se v razpravi dotikali prav posameznih področij dela z mladimi, oziroma vpliva določenih področij komunikacij, umetnosti in drugega na mladino. Tako je nek razpravljalec dejal, da se lah-

ko samoupravlja tudi skozi pesem in glasbo nasploh, saj je ta tudi odraz sodobnega iskanja v glasbi in umetnosti nasploh in je v skladu z zahtevami po iskanju sodobnejšega...

Todo Kurtović je dejal, da bi bilo na tem področju nujno vse akcije uskladiti, pri tem pa je zlasti meril na izdajateljsko dejavnost, ki naj bi bila reševana sistemsko.

»V današnjem času je zelo pomembno«, je dejal eden od razpravljavcev, »da delavci iz neposredne proizvodnje obiskujejo pionirske odrede, šole, ter jim pripovedujejo o tem, kako so postali gospodarji svoje bodočnosti, ker upravljajo z družbenimi sredstvi za proizvodnjo in kot delegati upravljajo družbo ter imajo usodo naše dežele v svojih rokah.«

Na tem skupnem posvetovanju so bili načeti mnogi pogledi na vprašanja vzgajanja mladine, vsled česar je pričakovati, da bodo tako ZZB NOV kot Svet za vzgojo in zaščito otrok kot vsi ostali družbenopolitični dejavniki in subjekti naše družbe, ki se z vzgojo otrok vsakodnevno ukvarjajo, uskladili svoje akcije v skupni fronti organiziranih socialističnih sil.

Statut pred novo uskladitvijo

Za čimboljšo uskladitev stališč in enotno definicijo statutarnih sprememb statuta ZZB NOV Jugoslavije, bodo republiški in pokrajinski odbori ZZB NOV do 15. julija pripravili svoja dokončna stališča.

Predsedstvo ZZB NOV Jugoslavije, ki se je sestalo po skupnem sestanku s Svetom za vzgojo in zaščito otrok Jugoslavije, 14. junija, je svoje delo zaradi obsežnosti nadaljevalo še 15. junija.

Proučili so poročilo o delu zveznega odbora ZZB NOV med sedmim in osmim kongresom, pri čemer je bil ta dokument po živahni razpravi, pripombah in sugestijah sprejet.

V središču pozornosti dvajsete seje predsedstva ZZB NOVJ pa je bil vsekakor načrt sprememb in dopolnitev Statuta ZZB NOV Jugoslavije, o čemer so razpravljali že na prejšnji seji predsedstva v Zagrebu. Izkazalo se je namreč, da nekatera stališča še kljub enoletni javni razpravi niso usklajena. Kosovski delegat je v tej zvezi dejal, da se z nazivi pač nič ne menja, da pri njih ostajajo pri starem. Da pa vendarle ne gre le za formalne spremembe, je poudaril Tone Turner, ko je dejal, da gre za razliko v metodi in načinu dela. Iko Mirković je, kot predsednik Komisije za statutarne spremembe, navedel še mnenje te komisije, ki se je izjasnila za omenjene spremembe, saj predvidevajo delovanje borčevske organizacije po primeru Zveze komunistov in SZDL.

B. Ž. J.

Peta skupščina ZZB NOV Kosova

Pogled naprej

V Prištini je bilo 5. junija slavnostno zasedanje 5. skupščine ZZB NOV Kosova. Skupščino so tvorili delegati izvoljeni na občinskih skupščinah ZZB NOV, kakor tudi člani novega pokrajinskega odbora in nadzornega odbora, ki so jih borci izvolili na svojih občinskih volilnih konferencah. Istočasno, ko so namreč izbirali delegate za pokrajinsko skupščino, so izbrali delegate tudi za 8. kongres ZZB NOV Jugoslavije ter tudi istočasno volili predstavnike za najvišje borčevske forume v pokrajini, in na zvezni ravni. Poleg že omenjenih so bili na skupščini prisotni gostje - najvišji predstavniki družbenopolitičnih organizacij AP Kosova.

V imenu zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije je zbrane pozdravil Andreja Milanović, podpredsednik

ZZB NOVJ. Skupščini so prisostvovali tudi delegati vseh republik in pokrajine Vojvodine.

Milan Krtolica, predsednik pokrajinskega odbora ZZB NOV Kosova je v svojem referatu dejal, da so bili borci v prvih vrstah, skupaj z zvezo komunistov in drugimi naprednimi silami, v akciji za večji vpliv združenega dela na splošna gibanja v naši samoupravni družbi ter za vodilno vlogo delavskega razreda v samoupravnem družbenopolitičnem sistemu.

Pot k uresničevanju ciljev revolucije pa skriva v sebi številne neznanke. Le teh sta se v svojih referatih dotaknili Milan Krtolica in Andreja Milanović.

Pojavi, nasprotni samoupravnemu socializmu, ki se pojavljajo na različnih področjih in v različnih okoljih, vzbujajo negotovanje pri ve-

čini borcev. »Borci in borčevske organizacije morajo«, je naglasil Krtolica, »dati v okvirih svojih možnosti prispevek, opozarjati na vrline, ki so jih krasile v NOB, da so postale last naših delavnih ljudi in državljanov.«

O pomenu tradicij NOB je Krtolica med drugim dejal, da je zavest o pomenu revolucionarnih tradicij v nenehni rasti, kar je tudi zasluga enotnega zavzemanja vseh organiziranih socialističnih sil, na čelu s komunistično partijo. Obenem pa je tudi opozoril, da kljub vsemu obstoja določeno število borcev, ki so se pasivizirali, in tudi takih, ki nenehno kritizirajo. Za naprej bo pomembno, da se bodo borci več srečevali, izmenjevali mnenja tudi o naših slabostih in tudi o slabostih drugih.

Andreja Milanović je dejal, da borci nimajo časa za pre-

dah, da ni časa za samozadovoljstvo, ker živimo v razburkanem svetu, ki je poln protislovij in nepričakovane, kjer dajejo sile starega reda, temelječe ne izkoriščanju in neenakopravnosti močan odpor silam socialističnega napredka. Četudi imperialistične sile ne morejo ustaviti zgodovino, pa lahko to zgodovino zavirajo na številne načine. Naša družba ni družba brez problemov in napak, zato pa so v njej vendarle rešene dileme o poti in načinu reševanja družbenih problemov.

Novi predsednik ZZB NOV Kosova je postal Mehmet Maliči, spomeničar, član ZK od leta 1943 in vojni invalid.

Za člane zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije je peta skupščina ZZB NOV Kosova predlagala 11 delegatov v nadzorni odbor od Saita Bakalija.

B. Ž. J.

Dva osnutka sprememb zakona

Republiški komite za vprašanja borcev in vojaških invalidov je pripravil osnutek Zakona o spremembah in dopolnitvah zakona o borcih za severno mejo v letih 1918 in 1919 in o slovenskih vojnih dobrovoljcih iz vojn 1912 do 1918 ter osnutek Zakona o spremembah in dopolnitvah zakona o vojaških invalidih.

Osnutek Zakona o spremembah in dopolnitvah zakona o vojaških invalidih predstavlja uskladitev veljavnega zakona z medrepubliškimi dogovorom in nekaterimi kasneje izdanimi zakoni, zraven pa vsebuje še nekaj variantnih novih rešitev, ki naj bi izboljšale raven določenih oblik tega varstva.

Osnutek predvideva tele poglobitve spremembe: starostna meja kot pogoj za priznanje invalidskega dodatka naj bi se znižala za ženske od 55 na 50 let,

znesek manjši od 100 din, ki se ne upošteva kot dohodek, naj bi se vezal na ustrezen odstotek mejnega zneska najnižjih pokojninskih prejemkov (10%),

za redni dohodek od kmetijske dejavnosti bi štel enkratni katasterski dohodek,

variantni predlog pa predvideva, da so prispevkov k stroškom za zdravlila oproščeni uživalci družinske invalidnine, ki prejemajo invalidski dodatek; osebam, ki jim ni bilo priznano svojstvo vojaškega mirovnega invalida iz naslova bolezni zaradi preizkušnega odstotka invalidnosti (če znaša njihova telesna okvara najmanj 30%), naj bi se priznala pravica do rehabilitacije, oskrbnine in zdravstvenega varstva med poklicno rehabilitacijo; variantni predlog predvideva, da se znesek oskrbnine za čas poklicne rehabilitacije določi v višini stoodstotnega poprečnega mesečnega osebnega dohodka na zaposlenega v SR Sloveniji iz preteklega leta (prej 80%).

Besedilo zakona je bilo treba tudi terminološko in zakonodajno-pravno uskladiti, še posebej glede na kasneje izdane zakone. Po osnovni rešitvi bi bilo potrebno zagotoviti iz republiškega proračuna za prihodnje leto 12.162.627,08 din, ob sprejemu variantnih rešitev pa bi bilo treba zagotoviti za 3.093.783,00 din več.

Zakonski osnutek o spremembah zakona o borcih za severno mejo vsebuje prečiščeno besedilo zakonskih določb objavljenih v Uradnem listu SRS št. 51-294/71 in št. 19-165/73. To besedilo se tudi zakonodajno pravno usklajuje; iz dosedanjega besedila pa so izločene tiste določbe, ki so imele značaj prehodnih določb ter se ne uporabljajo več.

Pri pravicah do zdravstvenega varstva se zakon navezuje na predpise o zdravstvenem varstvu, po katerih uživajo le to tudi borci za severno mejo in slovenski vojni dobrovoljci.

Zakon uvaja nov sistem določanja nadomestila za stroške letnega dopusta, ki naj bi znašalo vsako leto 75 odstotkov mejnega zneska najnižjih pokojninskih prejemkov, ki ga določi Skupnost pokojninskega in invalidskega zavarovanja v SRS za tekoče leto. S tem se uvaja avtomatizem pri določanju te pravice ter ni več potrebno, da znesek vsako leto znova določi z odlokom IS Skupščine SR Slovenije.

Kljub temu, da bi bila za izvedbo tega zakona ta hip potrebna nekoliko višja sredstva, se zneski, namenjeni za realizacijo zakona v naslednjih letih, ne bodo zviševali zaradi upadajočih števil upravičencev.

Oba osnutka bodo predvidoma obravnavali na zadnji republiški skupščinski seji pred počitnicami, tako, da je v jeseni že pričakovati predložitev zakona v potrditev.

B. Ž. J.

(nadaljevanje in konec)

Po izjemno hitrem in ostrem napadu, ki so ga izvedli Zidanskovci, je ob 3. uri zjutraj komandant Boris Vinter podal komandantu brigade poročilo, da je sovražnik strtl in da je prehod čez reko Savo – preko mostu – prost. Nato so se spustile enote op. štaba preko mostu na desni breg reke in se napotile na Dolenjsko.

V teh bojih je imel sovražnik 35 mrtvih vojakov, a borcev Zidanškove brigade je padlo 6, 19 je bilo ranjenih in 7 pogrešanih. V dobrih dveh urah se je prebilo preko mostu 1343 borcev op. štaba 6. in 11. brigade. Nikoli prej in tudi kasneje med NOV se ni zgodilo, da bi tolikšno število borcev naenkrat prešlo Savo. Splošni položaj za Nemce na jugoslovanskem bojišču se je že tako poslabšal, da so morali resno razmišljati o umiku svojih enot z bojišča. Morali so začeti z ofenzivnimi akcijami na osvobodjena ozemlja, ki so jih zasedale enote NOV v Sloveniji. Glavno poveljstvo NOV in POS je zato poklicalo dve enoti iz sestave enot VII. korpusa. Zaradi nepoznavanja taktike in načina bojevanja z domobranci na tem območju sta obe brigade doživeli neprijetna presenečenja. Šlandrova na Čatežu in Zaplazu, Zidanškova na položaju v Gorenje – Nemški vasi. Nato sta se skupno z enotami VII. korpusa borili okrog Šentvida, na Opčinah, Kočevju, Žužemberku, Zaliscu, Rebri itd. Po dveh in pol mesecih več ali manj uspešnih bojev na Dolenjskem, je op. štab 6. in 11. brigade sprejel ukaz, naj se enote vrnejo nazaj na Štajersko. Med bivanjem na Dolenjskem je bilo v enotah brigad ter op. štabu precej kadrovskih sprememb. Tako je komandanta op. štaba tovariša Jožeta Lepina zamenjal Andrej Cetinski-Lev. Lepin je postal komandant XIV. divizije. V Šlandrovi brigadi je postal komandant brigade tovariš Boris Vinter, politkomisar brigade Adi Jevšnik-Lvov. Kadrovske spremembe so bile tudi v bataljionih in četah. Prehod enot čez Savo je komandant op. štaba 6. in 11. brigade predvidel za noč med 23. in 24. decembrom 1944. Za prevoz enot op. štaba so vojni kurirji – prevozniki iz KZO – pripravili 5 večjih čolnov. Poudarimo naj, da je bil prehod enot tega štaba predviden v skrajno neugodnih pogojih. Predvsem zima, naravna prepreka – Sava – in dokaj dobro zavarovana železniška proga Ljubljana–Zidani most ter cesta z levega in desnega brega Save. V zvezi s prehodom čez Savo je komandant op. štaba – Cetinski sklical sestanek štabov brigad in Dolenjskega odreda. Obvestil je prisotne o razporedu in številu sovražnih vojakov v postojankah, o ra-

zmerah ob Savi in z načrtom za prehod čez Savo. Enote so se za pohod zvrstile takole: na čelu kolone je bila Šlandrova brigada, za njo op. štav 6. in 11. brigade, nato 11. brigada. Komandantu Dolenjskega odreda je naložil nalogo, da zavaruje pohod enot na desnem bregu Save. Poleg tega pa je še posebno poudaril komandantom brigad, da mora na pohodu vladati najstrožja tišina, primerna disciplina in red ter da mora vsaka enota pripraviti vse potrebno za hiter protinapad, če bi sovražnik napadel kolono.

V temno noč smo iz Kresniškega vrha krenili proti Savi. Bila je hladna zimska noč, megla in zmrzal. Zavedajoč se, da je prehod čez reko zelo tvegan in preprežen z raznimi pastmi, je bil vsak borec pripravljen napraviti vse, da bi bil načrtovani prehod čim uspešnejši. Brigade so čvrsto in odločno krenile v smer, ki je bila odrejena za prehod čez Savo. Z močnimi zasedami smo se zavarovali v smeri proti Jevnici in Kresnicam, odločni, da odbijemo vsak napad sovražnika in da za vsako ceno izsilimo prehod. Zadolžen sem bil za red in disciplino ob Savi, ko smo čakali na prevoz enot, kakor tudi za organizirano vkrcavanje borcev v čolne. Danes, po 34 letih, se spominim vseh težav, ki jih ni bilo malo, posebno tistih, ko ni in ni potekel čas, da tudi zadnja zaseda zapusti levi breg Save in se prepelje na drugo stran. Čakanje je bilo pošastno. Pred nami črna razburkana Sava, a za nami železniška proga. Vsak trenutek je bilo pričakovati, da bodo zdaj zaregljale sovražnikove strojnice. Vendar smo tudi mi, ki smo se zadnji vkrcali v čolne, zapustili

Adi Jevšnik-Lvov

Preboj iz obročā

Počitek borcev 11. brigade

desni breg Save in se napotili za ostalimi enotami. Tako se je približno 650 borcev operativne skupine 6. in 11. brigade v jutru 24. decembra 1944. leta s petimi čolni prepeljalo čez Savo, ob vsestranski pomoči Dolenjskega odreda in KZO, še posebno njegovih čolnarjev, ki so se zares mojstrsko izkazali v deroči Savi.

Borci so bili zares hudo psihično in tudi telesno izčrpani. Bili so lačni, slabo opremljeni in nenaspani.

Čeravno je general-lajtnant SS policije Röse-

ner v tem trenutku vodil ofenzivo na Štajerskem, je kapetan I. stopnje – komandant op. štaba 6. in 11. brigade – Cetinski-Lev brez strela prepeljal svojo vojsko čez Savo. Zahvaljujoč strogi konspiraciji in dobri organizaciji prehoda Save, je sovražnik enote odkril šele potem, ko smo že bili na Vačah ter Zg. in Sp. Slivni. Šli smo iz ofenzive v ofenzivo, ki so jo Nemci začeli decembra 1944. leta proti osvobojenemu ozemlju. V tej ofenzivi so brigade prenašale napore manevrske pohode, kaiti primikanokovalo ie

orožja, streliva, obleke in obutve. Vendar so enote zdržale tudi te nadloge. Borile so se skupno z drugimi enotami IV. op. cone ter poleg uspehov doživljale tudi poraze. V začetku marca leta 1945 je bil komandant op. štaba 6. in 11. brigade Andrej Cetinski-Lev premeščen za komandanta Koroške grupe odredov, na njegovo mesto pa je bil postavljen Franc Sever-Fronta. V istem mesecu naj bi enote IV. op. cone, brez grupe odredov, krenile na Dolenjsko, vendar zaradi močne sovražnikove ofenzive to ni bilo mogoče.

Približno takrat, ko je štab IV. op. cone začel usmerjati svoje enote na Dolenjsko, so tudi Nemci začeli svojo očiščevalno akcijo. Začeli so v Savinjsko dolino in prek Tuhinjske doline zasedli po samezna cestna križišča, kjer so našim enotam postavljali močne zasede in v kolonah napadali brigade, ki so se vračale od Save. Vse brigade 14. divizije, kakor op. štaba 6. in 11. brigade, so imele bolj ali manj težke spopade s 14. SS divizijo in ostalimi enotami, ki so zadajale dokaj močne ofenzivne sunke enotam NOV na Štajerskem. Op. štab 6. in 11. brigade se je s svojimi enotami po skoraj vsakodnevni borbi okrog 12. marca 1944 premaknil na Menino planino. Nemci so takrat tudi skrbno pretaknili ves teren okrog Menine planine. Tako smo se znašli v čvrsto zaprtem obroču. Sovražnik je postavil zapore na cestah Kamnik–Vransko in Domžale–Vransko. Ko smo se hoteli v noči na 12. marec premakniti na nove položaje, smo ugotovili, da smo obkoljeni. Seveda je op. štab pod vodstvom Franca Severja–Fronte takoj naslednje ju-

tro obveščevalcem izdal nalogo, da ugotove položaj na terenu. Vesti niso bile nič kaj spodbudne. Že naslednji dan po mučnem nočnem maršu so nas Nemci napadli. Načrtovani preboj enot, ki ga je pripravil op. štab, tudi tega in naslednjega dne ni uspel. Tako smo bili 14. marca dokončno obkoljeni. Nemci so navalili na naše enote iz vseh smeri. Povedati je treba, da so bile. enote 6. in 11. brigade zelo izčrpane in slabo oborožene. Šlandrova brigada je bila na grebenih Šavnice in Višavnice, Zidanškova je zavzela položaje na pobočju Vivodnika in kote 1445, 4. bataljon NO je bil na koti 1439, med obema brigadama pa je bil op. štab 6. in 11. brigade. Nekako ob 9. uri zjutraj se je začel napad na naše položaje, a nekaj kasneje tudi na položaje 4. bat. NO in Zidanškove brigade. Boj je bil trd in oster. Nekajkrat smo pregnali švabsko bando, pa je znova še bolj zagrizeno navalila na nas. Okoli 14. ure smo od op. štaba dobili ukaz za umik. Tako sta se najprej umaknila Zidanškova brigada in 4. bataljon NO, nato pa še Šlandrova brigada.

V noči med 15. in 16. marcem smo v preboju naleteli na nemško topniško enoto, ki je takoj začela s topovskimi salvami obstreljevati Menino planino. Komandant op. štaba je ukazal umik grupe za preboj, tako smo nadaljevali svoj pohod po Tuhinjski dolini proti Šipku. Moram poudariti, da je komandant op. štaba 6. in 11. brigade s svojimi sodelavci izbral edino rešitev v preboju po tako nemogočih in neprelozljivih poteh z dobrimi vodici in da so se enote izmuznile iz popolnega obroča brez strela. Preboj enot 6. in 11. brigade je bil zares izjemen, saj se je v tej noči po skoraj nemogočem terenu izvilo iz sovražne obkolitve okrog 380 borcev z vsemi ranjenci, ki jih je v bolnico Krvija varno pripeljal mimo vseh sovražnih zased politkomisar 11. brigade Ivan Krulc-Iztok. Ob razmerju 23:1 v korist sovražnika je bilo naše kljubovanje skoraj nedoumljivo. Toda to je bila Tito-va vojska – borci, ki so vedeli, za kaj se borijo.

Ko smo prispeli v zaselek Gaberje pod Šipkom, smo se spočili in pripravili za nove bitke.

Ugotovili smo, da smo imeli 8 padlih tovarišev, 29 ranjenih in 20 pogrešanih. Bil je to za naši dve brigadi velik krvni davak, a tudi sovražnik je imel velike izgube, saj je imel okrog 90 mrtvih in 100 ranjenih vojakov.

Nato so brigade skupno z ostalimi enotami IV. op. cone in JA sodelovale v sklepnih operacijah na širšem mežiško-slovenjegraško-celjskem območju ter pri zajetju sovražnikovih enot ob koncu II. svetovne vojne in osvoboditvi domovine.

Danes objavljeno fotografijo z vprašanjem je v naše uredništvo prinesel tovariš Avgust Prebil-Tone iz Ihana 62. Nastala je v Štancelozih istega dne kot spodnja fotografija, ki smo jo objavili v TV-15, 20. aprila letos. Tovariš Tone je k takrat objavljeni fotografiji dal še naslednja pojasnila. V prvi vrsti ležita on in Stanko Bric iz Gornjega grada (ne iz Tuhinjske doline, kot je bilo zapisano). Fotografija pa naj bi nastala februarja (ne aprila), ker sta bila Bric in Nace 22. februarja 1944 ranjena.

Na fotografiji, ki jo objavljamo danes, stoji prvi z leve tovariš Avgust Prebil-Tone, drugi z leve je Peter Pajer-Jur iz Dragomera, tretji je Cotmanov iz Domžal, sedmi z leve pa Franc Bergant-Žagar iz Ihana. Kdo so drugi tovariši?

FOTOGRAFIJA Z VPRASANJEM FOTOGRAFIJA

✓ PRASNEM FOTOGRAFIJA Z VPRAŠANJEM FO

VPRAŠANJEM FOTOGRAFIJAZ VPRAŠANJEM FOTOGRAFIJAZ

Kako se je rodila 10. SNOUB »Ljubljanska«, tovariš Oki?

– Bilo je 9. septembra 1943, ko so pričeli Ljubljanci trumoma in organizirano prihajati na obronke Krima, Mokreca.

Imeli so šestnajst do dvajset, največ štiriindvajset let, ta cvet ponosne in neuklonljive Ljubljane.

Tudi Olga jih je imela šestnajst... Krasila jih je zvesta ljubezen do domovine in neizmerna predanost stvari, kateri so zapisali svoja življenja, mladeniška ognjevitost. Vse mu temu je žal botrovala vojaška neizkušenost.

Vajeni le ilegalnega boja v mestu, niso poznali orožja ne vojaških veščin. In kdaj smo se srečali? Spominjam se, kako smo šerčerjevci, v ognju že nič kolikokrat prekaljena četa, s pesmijo in z zastavo prišli na Golo. Veselo je bilo tu. Živahno.

Ustanavljali so čete, bataljone, se spoznavali.

Postal sem politični komisar prve čete drugega bataljona 10. SNOUB »Ljubljanske« (sprva se je imenovala 2. brigada Ljube Šerčerja), ki je štela dva tisoč šeststo borcev.

Takrat je imel Hinko Bratož-Oki dvajset let.

– V partizanskem dnevniku je zapisan tudi 20. september 1943. Obiskala me je mama. Petnajst mesecev je nisem videl. Dolgo sva stala ob jeta, brez besed. Šele čez čas sva se umaknila v gozd, tam za hišo. Pripovedovala mi je novice od doma, jaz pa njej svoje doživljanje. Peš je prišla iz Ljubljane in tako se je vrnila. »Vedno mislim nate,« je rekla ob slovesu.

»Ne samo nate, na vse vas mislim. Srečna sem, presrečna, da te vidim takšnega.« Tako je rekla in si obrisala solze z razpokano, žuljavno roko.

Še dolgo sem gledal za njo.

Razmišljanja so prekinile granate, znak bližajoče nemške ofenzive.

Na Kožljeku, v krvavem spopadu tretjega bataljona z Nemci, je padel komandant Lado Fajdiga in njegovo mesto je prevzel Jože Ožbolt. Hinko Bratož-Oki je pomočnik političnega komisarja.

Ilova gora. Misel se ustavi. Nihče ne govori rad o gori žalostnih spominov. Preveč krvi je videla, tudi solza.

Kdaj se je začelo?

– Zarana 28. oktobra 1943. Spominjam se gospodinje v Temenichah, na predvečer je bilo. »Hudo bo, kajne?« je vprašala. »Bi s sanitetnim referantom prespala pri meni, kaj pojedla? Kdo ve, če

Z 10. SNOUB »Ljubljansko« do Gorskega Kotarja »Ne daj, družo, da nam dođu švabe!«

Nevsakdanji spomini so to. Bogati po sporočilu, pretresljivi. Veliki, a vendar neverjetno preprosti. Globoko človečni, naši. Dobri kot domači kruh. In z majhnim niso zadovoljni, srce terjajo. Ne le kadar se zarosi oko... tudi takrat, kadar je beseda trda in mračna. Tak je bil čas, o katerem govorimo s Hinkom Bratožem-Okiem, Micko Fajdiga in Tonetom Kolarjem-Sašo, borci 10. SNOUB »Ljubljanske«.

bom še kdaj potrebovala posteljo?« Sprejela sva povabilo. Leto in pol nisem spal v postelji. Večerjo sva odnesla tovarišem.

In bilo je hudo. Izgubili so komandirja Cveta, študenta Francija, vedno nasmejanega Dimača...

Tam na cesti, ki vodi iz Lovranovega proti Begunjam, je skupina borcev padla v zasedo. Tovarišica, ki so ji že na Krimu odpovedale noge, je sedela na muli. Padla je, zadeta od sovražnikovih krogel. In z njo nekaj tovarišev, ki so jo hoteli rešiti... Izgubili so pianistko Marto Osterc-Bizjakovo, skladateljca Francija Šturma... Zavetje so našli šele v naročju Travne gore.

Nemška ofenziva je pustila rane, nezaceljene in boleče.

Kdaj se je brigada spet zbrala?

– Na Velikem Korinju, 18. novembra 1943. Vstopil sem v hišo, kjer so bili ranjeni in v kotu opazil Micko Fajdiga iz Sodražice, sekretarko SKOJ prvega bataljona 10. SNOUB »Ljubljanske«.

Nepremično je ležala in si grizla modre ustnice.

Oživeli so spomini. Ko smo bili v gosteh pri prvem in četrtem bataljonu, sem jo nazadnje videl. Posodila mi je odejo in šotorko, sam pa sem si na nalomljenih smrekovih vejicah napravil ležišče.

Povedala mi je svojo zgodbo. Povedala jo je tudi meni, še enkrat:

– Bili smo obkoljeni.

Veliko mojih skojevcev, imenitnih deklet in fantov, je takrat padlo. Ilova gora je žarela od bomb in rafalov. Krogla mi je 4. novembra 1943 prebila kolenski sklep. Eden izmed borcev me je zavlekel v grmovje in šel po tovariše, da bi me odnesli s položaja. Kakih petdeset metrov od mene so bili Nemci. Gledala sem jih, ko so h goreči hiši privlekli ujetega tovariša Štuko in ga živega, z orožjem vred, vrgli v ogenj. Z nastavljenimi pištolo na sencih sem čakala, kaj se bo zgodilo. Niso me opazili. Prišla je noč in z njo dež, sneg. Slekla sem

HINKO BRATOŽ-OKI, leta 1945

spodnjo majico in si za silo obvezala nogo. Ko se je napojila krvi, sem jo odvila in posesala. Pila sem svojo kri. Zeja je bila strašna. Tudi drugi in tretji dan ni prišel nihče od naših. Poslali so dve patrulji, da me odnesejo, pa so sovražniki obe ujeli, pobili. Hudo sem krvavela. Bolečine so bile vse hujše in noga zatečena. Z majhnim nožem sem po koščkih rezala škornje z ranjene noge.

Rešil me je Jože Škarabot-Stefan, ki je med mrtvimi iskal svoje fante.

Micka Fajdiga, borka od 1942. leta, je imela takrat enaindvajset let. Potem so jo odpeljali v ko-

TONET KOLAR-SAŠA, leta 1978

čevske gozdove, pa v Bari, Split.

»Mnogo tovarišev je padlo, a uničili nas niso,« je v Velikem Korinju zbrani brigadi dejal Jan-ko Rudolf, politični ko-

misar. »Se bodo spoznali trdo partizansko pest.«

Spoznali so jo. Samo dobrih štirinajst dni zatem je 10. SNOUB »Ljubljanska« krenila na pot proti Gorskem Kotarju, da bi hrvaškim partizanom pomagala osvoboditi mesta. In tu se je dokazovala z novimi junaštv.

(Še po nečem se je spominjajo tamkajšnji prebivalci. Imela je nekaj, kar druge brigade niso imele tako razvito; kulturno življenje. Bili so pravi kulturonošci. Ni bilo dneva, da ne bi pripravili mitinga, politične ure. To so znali, naši borci, kot le malokdo!)

Se še spominjate borb, ki so jih vaše enote vodile

MICKA FAJDIGA, leta 1948

na področju Benkovca in Fužin, tovariš Oki?

– »Pripravite bombe!« je šlo povelje od borca do borca. Nenadoma sem ob sebi zagledal dekle, do-

mačinko, in naprej še dve. »Ne daj, družo, da nam dodju švabe!« je prosila objokana. Z eno roko si je brisala solze, z drugo je odgrnila prtiček s košarice, v kateri je prinesla pečenega krompirja in nekaj kosov suhega mesa. Mine in krogle so frčale po zraku. »Umakni se in beži!« sem zakričal. Ni se premaknila. Pogledal sem jo. Strah, ki so ga izražale njene oči, ni bil samo strah pred bombami, krogli. To je bil strah pred nečim hujšim.

»Na juriš!« sem zakričal in z borci planil po bregu navzdol. Nemci so obstali, saj kaj takega niso

pričakovali. Poskakali so iz svojih zaslonov in jo ucvrli v dolino. Zmagali smo.

Kakšni fantje, kakšna dekleta! Da ste videli Toneta Kolarja-Sašo, ki je sejal smrt s še vročim, komaj zaplenjenim »šarcem«.

Drugi in tretji bataljon 10. SNOUB »Ljubljanske« sta takrat prejela posebno pohvalo, priznanje.

Poiskala sem ga, mitraljezca 10. SNOUB »Ljubljanske«:

Od nekdanjega mitraljeza nosili izbrani vojaki in tudi v našem narodnoosvobodilnem boju je biti mitraljezec pomenilo pravo čast, kajne?

Nisva govorila o bitkah. Nepozabno je bilo prvo srečanje z borci 10. SNOUB »Ljubljanske«, tam na Golem. Dvojno zadovoljstvo: videl je mnoge znance, prijatelje in spoznal, da so na istih barikadah. Rad se spominja komisarja Vojteha in njegovega primorskega narečja. Tako lepo je govoril, da bi ga človek kar poslušal. Mehko, božajoče. In orožje ga je zanimalo. Srečanje s sovražnikovo patruljo, ki je prihajala s Kureščka, je bil njegov ognjeni krst. Pred vsako kroglo je popadal na tla.

Tako se je bal. Takrat je tudi prvič spal zunaj, pokrit s šotorskim krilom.

In srečanje z mitraljezom? V enem izmed teh vsakodnevnih spopadov je povsem slučajno zašel v mitralješko gnezdo. Prosil je mitraljezca, naj mu ga posodi. Kar naenkrat so se vsule topovske granate. Starejši, izkušeni borci so vedeli, da so jih odkrili, pa so se umaknili. Tone Kolar-Sašo je ostal. Morda od strahu, kdo ve? Šele ko je granata priletela čisto blizu, jo je popihal.

– Kmalu smo se zresnili. Spoznali smo, da to ni igra in da orožje niso igrače.

Pretolkel se je skozi nemško ofenzivo in z 10. SNOUB »Ljubljansko« prišel do Gorskega Kotarja.

– V Delnicah sem izgubil pomočnika Andrejčka, drobnega fanta

temnih las, hrabrega borca. Sedemnajst let je imel, kot jaz. Prvič ni hotel z menoj v patruljo. Je bila to slutnja? O tem sem velikokrat razmišljal... Nič ne vem o njem. Tako je bilo med vojno. Za to ni bilo časa.

Zgodilo se je v mestu, prijetnem, urejenem. Hodili so po pločniku, ne po glavni cesti. Pred Batino hišo so ustavili carinika in vprašali, kje je ljudski odbor. V tem so na drugi strani ceste zagledali skupino borcev. Nemške uniforme so imeli in titovke na glavi. Pozdravili so se.

S prsti so jim kazali, naj pridejo k njim. Niso se premaknili, le nezaupljivo so jih gledali. Samo minuto zatem je eden izmed njih naslonil mitraljez drugemu na rame.

Vžgali so hkrati. Z desetartjem sta našla zatočišče v bližnjem bunkerju, ki je imel samo en izhod. Pot do gozda je vodila po čistini. Tvegala sta in se rešila. Andrejčka ni bilo za njima. Prvi streli so ga ranili v trebuh. Stekel je v bližnjo hišo in si z rjuho zavezal rano. Hotel je za tovarišema, pa so ga ubili.

Od mitraljezca do obveščevalca 18. divizije, bi lahko imenovali partizansko pot Toneta Kolarja-Saša. O njegovi hrabrosti so govorili.

– Samo štiri mesece sem preživel v 10. SNOUB »Ljubljanski«!

Spominov je za eno življenje... Imela je čudovit komandni kader. Simboli najlepšega, najboljšega. Za njih bi se šel človek boriti. In dobre, zveste tovariše.

Ko je nekdanji partizanski mitraljezec dejal, da je treba več pisati o padlih, sem se spomnila besed Hinka Bratoža-Okija:

– To so bili skojevci, partijci, pripravljeni za svobodo žrtvovati vse. Ne le komandant Stane Kamnikar, tudi komandir Maks, ki je padel na bojišču s polovico svoje čete, pa komandir topniške baterije, ki so ga ubili z njegovimi šestimi fanti... In dekleta: Ivanka Pucihar, Zofka in Zinka Strle iz Markovca, Vida Kos, Vanda Šufraj, Majda Šilc, brigadna sekretarka SKOJ, Jelka Žvanut, padla na Podpeči, Alenka Nedog, Tereza Jakšič, Tončka in Milka Krošelj, komandirka voda Silva Legiša, Tatjana Mena, Nina Nučič, Ivanka, Marija Jurca... Kdo bi lahko zapisal vsa ta imena in zanje našel tiste prave, najsvetlejšje črke!

Sredi poletja, devetnajstoštirinštridesetega je bil Hinko Bratož-Oki imenovan za pomočnika komisarja v Gubčevi brigadi in to je bilo njegovo slovo od 10. SNOUB »Ljubljanske«.

Milena Štrajnar

KRANJ

Pobratenje borcev

Pobratenje med občino Kranj in mestom Rivoli pri Torinu (Italija) se je v zadnjih letih razvilo v raznih smereh, dejavnostih in organizacijah. Tudi med borčevskimi vrstami je to sodelovanje vse bolj vsebinsko in uspešno. Tako je za letošnji zbor aktivistov Gorenjske, 11. junija, prišla v Kranj skupina 55. Rivoččanov. Med njimi so bili naši stari prijatelji, organizatorji medsebojnega spoznavanja in sodelovanja, pripadniki tamkajšnjih levih sil in celo taki z našo partizansko značko, ki so v sestavi naših enot sodelovali v bojih proti sovražniku.

Med tridnevni obiskom so si ogledali Bazo 20 na Rogu, Dražgoše, bolnišnico Franjo v Cerknem ter položili venec pred tamkajšnji spomenik padlim borcem, med katerimi je tudi 89 njihovih sorojakov – garibaldincev. Na posebni svečanosti pa je v imenu organizacije nekdanjih partizanov (ANPI) mama Piol Capello, ki je v protifašističnem boju izgubila vse 4 sinove in brata, na prapor naše Prešernove brigade pripela zlato garibaldinsko zvezdo.

K. MAKUC

Mama Piol pripenja garibaldinsko zvezdo (Foto: F. Perdan)

RADOVLJICA

Večja pozornost zdravstvenim pregledom borcev

Na majskem zasedanju občinske skupščine Radovljica so podrobno ocenili prizadevanja pristojnih občinskih služb in zdravstvenih ustanov za opravljanje sistematskih preventivnih zdravstvenih pregledov borcev NOB v zadnjih štirih letih. Ugotovili so, da je v dispanzerjih na Bledu, v Bohinju in v Radovljici od 3050 borcev s priznanim posebnim dobo, kolikor jih je v občini, bilo pregledanih doslej le 706 borcev, od teh 476 moških in 230 žensk. Od vseh pregledanih je po poročilu zdravstvene službe zdravih le 114 ali 16,3% borcev. Največ pregledov je bilo opravljenih v dispanzerju Radovljica, kamor so sprejeli tudi borce iz drugih krajevnih organizacij ZB širšega območja od Lesc, Kroke, Ljubnega in Begunj. Manj pregledov je bilo na območju Bleda zaradi pomanjkanja zdravniškega kadra, prav tako pa tudi v Bohinju.

Delegati občinske skupščine so ocenili zdravstveno stanje udeležencev NOB kot zaskrbljujoče, zato so zahtevali podroben pregled dejavnosti vseh treh dispanzerjev, zagotovitev ustreznega zdravstvenega kadra in skrb za večje kurativno zdravljenje. Opozorili so tudi na nujnost širšega vključevanja članov ZB NOV v koristno kopališko zdravljenje, ki je bilo v radovljiški občini, glede na število borcev, najbolj zapostavljeno. Šele z novim samoupravnim dogovorom z regionalno zdravstveno skupnostjo Kranj, ki je bil sprejet lani, si je pridobilo pravico kopališkega zdravljenja 30 borcev iz občine. Pristojno službo pri oddelku za družbeno dejavnost občinske skupščine so razen nalog za zdravstvene preglede in zdravljenje borcev še zadolžili, naj posveti še posebno skrb oceni in reševanju socialnih razmer, v katerih živijo borci v občini.

Kljub razmeroma šibkemu zdravstvenemu stanju je večina nekdanjih borcev in aktivistov še vedno obremenjena s številnimi družbenopolitičnimi funkcijami in odgovornostmi, zlasti na področju ljudske obrambe in družbene samozaščite v krajevnih skupnostih, velik del borcev pa je še vedno vključen tudi v delo družbenopolitičnih in družbenih organizacij, v delegacije in izvršilne organe v bazi.

Glede na izjemno pozornost, ki jo v radovljiški občini zadnja leta izkazuje občinska skupščina, ki je imenovala tudi komisijo za zadeve borcev, pričakujemo, da bodo obetajoči ukrepi pripomogli za sprotno in učinkovitejšo reševanje vseh težav udeležencev NOB v občini.

JR

NOVO MESTO

Domicil borcem 12. SNOUB

V Novem mestu so se zbrali člani odbora borcev 12. SNOUB. O delu v minulemu letu je poročal predsednik odbora Ivan Slapnik. V razpravi so se člani temeljito pogovorili o delu in nalogah, ki jih čakajo v prihodnje, posebno pa še o programu proslave 35-letnice ustanovitve 12. SNOUB, ki bo predvidoma 2. septembra letos v Mokronogu. Skupščina občine Trebnje bo ob tej priložnosti podelila borcem 12. SNOUB svoj domicil.

JOŽE LUŽAN

MARIBOR

Živi venec okoli Pohorja

Kolesarsko društvo Branik iz Maribora prireja že vrsto let v počastitev legendarnega Pohorskega bataljona kolesarsko dirko okoli Pohorja. Ob tem je Lojze Fajdiga predsednikom organizacijskega odbora še posebej poudaril: »To je svojstvena manifestacija v počastitev pohorskih junakov in dokaz pripravljenosti mlade generacije, meriti sile v plemenitem športnem tekmovanju okoli partizanskega Pohorja. In nenazadnje tako tudi prenašamo tradicije naše revolucionarne preteklosti. Tovrstna športna prireditve, letošnja je bila že enajsta, postaja iz leta v leto množičnejša.

Organizacije ZZB NOV Maribor, (slednja je poleg drugih tudi naš stalni pokrovitelj), Radlje ob Dravi, Dravograd, Slovenj Gradec, Velenje, Slovenske Konjice in Slovenska Bistrica ter drugi družbenopolitični dejavniki z mladino teh krajev, so vedno bolj pomembni nosilci in soorganizatorji te naše manifestacije, ki naj se v bližnji prihodnosti uveljavi podobno kot pohod »Po poteh tovarištva in spominov«, »Pohod na Stol«, »Igmanski marš« itd.

Vsebinsko in tudi številčno pa nameravamo popestriti kolesarsko prireditev že v prihodnjem letu. Tako bomo ob pomoči in sodelovanju družbenopolitičnih dejavnikov, že sedaj pričeli s pripravami za izvedbo množičnega »Partizanskega maratona« okoli Pohorja za »Pohorski znak«. Dejansko želimo s široko zasnovano organizacijo, z več tisoč kolesarji iz vseh krajev okoli Pohorja in od drugod, uprizoriti živi venec udeležencev, ki bo na 165 km dolgi in slikoviti progi obkrožal partizansko Pohorje. Ko bodo udeleženci premagovali težave in podoživljali partizanstvo v tej živopisni koloni, bo to zanje vsekakor posebno doživetje.

Brez poprejšnjega večmesečnega treninga seveda ne bo šlo, saj bodo tako dolgo progo zmogli naenkrat prevoziti le tisti, ki bodo dobro pripravljeni. Razmišljamo pa tudi o tem, da bo to progo moč prevoziti etapno, se pravi, da ne bo časovne omejitve, tako npr., kot je pri transversali kurirjev in vezistov. Tako bo lahko sodelovalo čim več kolesarjev, mladi, stari ali pa celo vsa družina. Za udeležence pripravljamo posebno spominska priznanja.

To maratonsko progo si zamišljamo z naslednjimi postajami: Maribor, Ožbalt ob Dravi, Radlje ob Dravi, Dravograd, Slovenj Gradec, Mislinja, Velenje, Dobrna, Vojnik, Slovenske Konjice, Slovenska Bistrica, Fram in Maribor. Na teh točkah bo vsak udeleženec prejel žig s katerim bo dokazal, da je prevozil maratonsko progo.

Resnično si prizadevamo, da bi načrtovana kolesarska maratonska proga postala vsakoletna, kar najbolj množična manifestacija, merjenje vzdržljivosti, premagovanja ovir ter medsebojnega tovarištva. Prepričan sem, da bomo s skupnimi močmi vse to tudi dosegli. Seveda bomo za okrepčilo in zdravniško pomoč dobro poskrbeli kakor seveda tudi za varnost na cesti!«

D. MIKLAVEC

Skupina mladih kolesarjev s pripadniki JLA pred spomenikom Pohorskega bataljona

JESENICE

Dodatna sredstva za zobozdravstvo

Minuli teden je bila druga seja aktivna ZB NOB Železarne Jesenice. Na njej so se dogovorili o pripravah in nalogah, ki jih morajo opraviti v zvezi s šestim srečanjem borcev NOB železarjev. Razpravljali so tudi o postavitvi ustreznega spominskega obeležja narodnim herojem – železarjem Žvanu, Dežmanu, Verdniku in Gregorčiču. V zvezi s tem so pooblastili tričlansko komisijo. Razen tega so soglašali s predlogom, da se za zobozdravstvo borcev predlagajo posebna dodatna sredstva, da se zdravstvene preglede borcev vključi v preventivne preglede železarne, da se naredi maketa starega Delavskega doma in dali priporočilo za ugodno rešitev stanovanjskega problema.

BRANKO BLENKUŠ

DEKANI

»Jeklena pest«

V počastitev 11. kongresa ZKJ in bližnjega dneva tankistov je bil za prebivalce KS Dekani pri Kopru petek 23. junija pomembni praznični dan: dograditev osnovne šole in poimenovanje le-te po Prvi tankovski brigadi NOVJ. Poleg krajanov so se slovesnosti udeležili tudi številni družbenopolitični delavci Kopra in obale, narodni heroj Olga Družina, nekdanji in sedanji pripadniki »jeklene pesti« Titove, jugoslovanske ljudske armade.

V osnovni šoli »1. tankovske brigade NOVJ, Dekani« so odprli stalno razstavo o bojni poti legendarne enote, po kateri se šola imenuje. Na sliki: med govorom nekdanjega politkomisarja Prve tankovske dr. Franceta Hočevarja, ki je zatem pripel spominski trak odbora borcev prve tankovske brigade NOVJ na prapor pionirskega odreda ter odprl novo šolo v Dekanih. Tekst in foto: STAS

KRŠKO

Še en domicil Gubčevi brigadi

Ob prazniku Krškega je občinska skupščina na slavnostni seji podelila domicil Gubčevi brigadi. Ta sklep je bil utemeljen z dejstvom, da je Gubčeva brigada med osvobodilnim bojem opravljala svoje vojaške akcije tudi na območju krške občine in vključevala borce s tega področja. Zato je občinska skupščina s podelitvijo domicila uresničila željo svojih prebivalcev, da bi se večkrat srečali z nekdanjimi borci Gubčeve in da bi le-ti predvsem mlajšemu rodu posredovali vrednote osvobodilnega boja.

Stane Škrl, predsednik odbora Gubčeve je prevzel domicilno listino in ob tem zagotovil, da bodo bivši borci Gubčeve po svojih močeh sodelovali predvsem pri razvijanju revolucionarnih tradicij med šolsko mladino. O tem imajo gubčevci že dobre izkušnje v občini Trebnje, kjer ima Gubčeva že vrsto let svoj domicil in je obisk bivših borcev te brigade po šolah postal že tradicionalni sestavni del revolucionarne vzgoje.

Delegacija bivših borcev je poklonila predsednikom občinskih družbenopolitičnih organizacij monografijo Gubčeve brigade in katalog z razstave slikarskih del akademskega slikarja Borisa Kobeta, da bi se lahko čimbolje seznanili z zgodovino IV. SNOUB. Istočasno pa so se dogovorili, da bo 10. septembra v Podbočju, na tamošnjem krajevnem prazniku, tudi srečanje nekdanjih borcev Gubčeve in da bo to najpomembnejše jubilejno srečanje v občini Krško v letošnjem letu.

BELEŽKE BELEŽKE BELEŽKE BEL

MARIBOR

»Globoko pretreseni,
molčeči zapuščamo
Osankarico«

Med množičnimi obiskovalci na Osankarici v razstavnem prostoru »Partizansko Pohorje«, kateri sodi pod vodstvo muzeja narodne osvoboditve v Mariboru in na bojiščih 1. Pohorskega bataljona pri Treh Žeblih, so bili 8. junija t. l. tudi učenci osnovne šole »Draga Kobala« iz Maribora s tovarišico Stano Heleno. Obiskali so bojišče bataljona in razstavo. Učenci so se izredno zanimali za podrobnosti o partizanstvu na Pohorju in postavljali vprašanja na katera sem jim še s posebnim zadovoljstvom zelo rad odgovarjal. Ko so si vse to ogledali, so na čelu s tovarišico Heleno izvedli akcijo »čiščenje bojišča in okolič doma na Osankarici«. Kot mravlje je tekalo vseh 35 učencev in učenk in čistilo ter pospravljalo vse to, kar so odmetavali tisti, ki jim ni mar kako izgleda ta okolica.

Naj bo tovarišica Stana Helena in njeni učenci 4. c razreda osnovne šole »Draga Kobala« iz Maribora, vzor vsem obiskovalcem tega dela našega prelepega »partizanskega Pohorja«.

Preden so odpotovali z Osankarice, je še tovarišica Helena zapisala v spominsko knjigo sledeče:

»Globoko pretreseni, molčeči zapuščamo Osankarico.«

Podpisali so se tudi vsi njeni učenci.

Ker sem kot nekdanji pohorski partizan določen, da začasno vodim in tolmačim obiskovalcem o partizanstvu na Pohorju, v muzeju in na bojišču bataljona, se tovarišici Heleni in njenim učencem v imenu Muzeja narodne osvoboditve Maribor iskreno zahvaljujem za njihovo humanost in jih tovarišico pozdravljam!

MILAN IVANUŠA-VENCELJ

VOJSKO NAD IDRIJO

Krajevni praznik na
Vojskem

Slovesnost ob krajevnem prazniku na Vojskem nad Idrijo, ki je bila v soboto, 24. junija, se je pričela s poimenovanjem podružnične šole na Vojskem po 4. partijskem tečaju, ki je bil v tej šoli od 27. oktobra do 10. decembra, 1943, ko je bil napaden. Takrat sta tudi padla slušatelja tega tečaja Stan Ferjančič-Majko in Stefan Zidanšek-Zlatko. Predstavniki kolektiva trgovskega podjetja Nama iz Ljubljane pa je šolski skupnosti izročil televizor Panorama.

Kulturni program na slovesnosti je izvajal domači pevski zbor in šolska mladina. Potem pa so na najvišjem vrhu prižgali velik kres, ki spominja na požig Vojskega, dne 22. junija 1943, v spomin na ta žalosten dogodek praznujejo namreč Vojskarji svoj krajevni praznik.

Na Vojskem so ta dan odprli tudi gostinsko trgovski objekt, ki so si ga Vojskarji že dolgo želeli. To je po dolgih letih tudi prispevek k nadaljnjemu razvoju turizma na Vojskarski planoti.

JANEZ JERMAN

SLOVENJ GRADEC

Srečanje invalidov

Društvo invalidov občine Slovenj Gradec sodi med tista društva, ki prirejajo izlete tudi zaradi kulturnega razvedrila. Prizadevanja društva so čedalje obsežnejša in tudi učinkovitejša. Trudijo se predvsem pomagati članom pri raznih težavah in da bi se sleherni invalid po svojih močeh enakopravno vključil v skupne težnje in proizvodnjo.

Zaradi uspešnejšega delovanja in povezovanja organizira društvo vsako leto izlete za člane. No, tokrat jih je vodila pot na »Partizanski dom« na Pohorje. Po kratkem oddihu je Andrej Lovše, predsednik društva invalidov, pozdravil 150 članov tega društva, zatem pa je spregovoril Stane Lavrič, predsednik republiškega društva invalidov Slovenije. Orisal je borbe na pohorskih pobočjih in sodelovanje ljudi med okupacijo.

V kulturnem programu sta poleg moškega pevskega zbora društva invalidov Slovenj Gradec nastopila še petčlanski družinski glasbeni ansambel, ob stoletnici Otona Župančiča pa je Romana Rutnik recitala Župančičeve pesmi. Med dobro uspeli program sodi tudi oddaja »Pokaži kaj znaš«, v kateri se je zvrstilo 30 neznanih talentov Mišlinjske doline. Vsi nastopajoči so prejeli praktična darila, ki so jih darovale tamkajšnje organizacije.

Vsekakor gre vodstvu društva in vsem nastopajočim vse priznanje in zahvala za uspešno izvedbo kulturnega in zabavnega programa. Posebno doživetje pa je bilo za invalide izvedba skeča »Na polikliniki« z Ivanom Arehom in Anico Rutnikovo.

ADOLF ANKON

LJUBLJANA

Škoda, da ni bilo več
mladih

Da bi se člani ZB NOV »24 talcev« kar najbolje seznanili s težavami in uspehi partizanskih enot vse od začetka okupacije, sta komisija za rekreacijo in komisija za razvijanje tradicij NOB organizirali za člane izlet v partizanske kraje v okolici Ljubljane in na Dolenjsko. Povedati je treba, da je bil izlet dobro pripravljen, saj sta člana Gortan Simončič in inž. Miloš Brelih, ki sta se sama udeležila bojev z okupatorjem, vse nas dobro seznanila z nepozabnimi dogodki.

Skupina 90 članov te organizacije se je najprej ustavila v gradu Lisičje. Zatem se je odpravila v rojstni kraj Josipa Jurčiča, kjer je tudi spomenik v spomin 2. grupi odredov, se nato ustavila v Žužemberku, kjer so bili v prvih letih okupacije srditi boji z italijanskimi fašisti in se nato odpravila v Kočevski Rog, v Bazo-20, kjer je bilo med vojno zbrano vodstvo partizanskih odredov Slovenije. Marsikdo od navzočih je med razlaganjem obujal spomine, saj je bilo med udeleženci izleta kar precejšnje število bivših borcev, ki so prav v teh krajih preživljali mladost s puško v roki. Škoda le, da je bilo med udeleženci premalo mladih članov, saj je bil predvsem njim namenjen ta, lahko bi rekel »delovni« izlet.

J. S.

ŽALEC

Novo vodstvo

V prostorih kmetijskega kombinata Hmezd Žalec je bila v petek, 16. junija, volilna konferenca občinske konference ZSMS Žalec. Za novega predsednika je bil izvoljen Oto Žagar iz Vrbja, za sekretarja pa Danica Krulc iz Galicije. Oba sta že do sedaj opravljala odgovorne naloge v občinski konferenci ZSMS Žalec.

Na volilni konferenci je po poročilu, ki ga je podal tovariš Branko Povše, ki je štiri leta uspešno vodil delo mladih v občini, sledila bogata in ustvarjalna razprava, v kateri je bilo izrečenih dosti kritičnih in samokritičnih besed in nakazanih smernic za še boljše in ustvarjalnejše delovanje mladih. Po izvolitvi za predsednika OK ZSMS za naslednje mandatno obdobje je Oto Žagar podal idejno in akcijsko usmeritev OK ZSMS za naslednji dve leti.

Delovanje mladih je bilo po 9. kongresu ZSMS tudi v žalski občini dokaj plodno in z ozirom na to, da smo tik pred 10. kongresom ZSMS, pričakujemo, da bo tako tudi v prihodnje.

D. N.

LJUBLJANA

Tekmovanje vredno
posnemanja

Pionirska organizacija pri hišnem svetu na Bratovševi ploščadi 10 je zelo delavna, kar je dokazala že z dosedanjim delom. Mentorji pionirjev so starejši stanovalci, člani DPM, predvsem pa nekdanji borci NOV in RVS. Vsakih 10 dni imajo cicibani in pionirji delovno akcijo pri čiščenju okolja svojega bloka. Pripravljajo se na to, da bi uvedli stalno dežurstvo najmlajših pri vzdrževanju čistoče in reda. K temu delu so prilegli tudi najmlajše iz sosednih stopnišč oz. hišnih svetov, še posebej najmlajše iz Bratovševe pl. 8. Najmlajši skrbijo tudi za zelenice in nasade okoli blokov in v parku.

Na svojem delovnem sestanku ob prisotnosti mentorjev in predsednika hišnega sveta so najprej prečitali odgovor tovariša Tita na pozdravno pismo, ki so mu ga poslali s proslave dneva mladosti za njegov rojstni dan.

V nadaljevanju sestanka so napovedali tekmovanje vsem pionirjem in cicibanom v krajevni skupnosti Urške Zatler. Tekmovali bodo na literarnem, likovnem in informativnem področju. Pri tem delu jim je mentorica prof. Vida Toplak. Starejši pionirji bodo mlajše naučili igrati šah, pri podmladku RK jim bosta pomagala mentorja tovariša Perme in Neškovič, pri strelski sekciji in v obrambnem krožku pa jih bosta vodila mentorja borca in rezervna vojaška starešina Gajič in Jurišič.

Proslavili so tudi začetek XI. kongresa ZKJ. Izdajali bodo svoje občasno glasilo. Tekmovali bodo pri zbiranju starega papirja in sodelovali na vseh proslavah v KS, občini in republiki. Za dan republike, 29. november, bodo pripravili kviz in prireditev za vso ploščad. V prihodnjih dneh bodo ustanovili tudi svojo knjižnico v prostorih zaklonišča, ki so ga preuredili za svoje potrebe in potrebe stanovalcev iz stopnišča. Tukaj imajo tudi razne športne pripomočke, uredili pa bodo še večji prostor za družabne igre in ples. Društvo RVS jim bo prikazalo več filmov s tematiko iz SLO, JLA, TO, CZ in iz NOB.

STEVO JAVOR

TRBOVLJE

Vlak »Bratstvo-enotnost
1978«

Letos od 11.–15. okt. bo zopet iz Slovenije v Srbijo odpeljal vlak »Bratstvo-enotnost 1978«.

Pregnanci iz Slovenije iz 1941. leta bomo zopet imeli priložnost obiskati te kraje in ljudi v bratski republiki Srbiji, kamor nas je okupator pregnal, pa ne da nam prizanese, pač pa v prepričanju, da nas bo skupaj s srbskim ljudstvom nasilno uničil. Nasilje okupatorja nas ni prestrašilo. Nasprotno, s še večjo vnetostjo smo se posluževali vseh možnosti, da smo onemogočili uničevanje naših narodov.

Ko smo obiskali naše nekdanje gostitelje, skupaj z njimi obujali spomine na težke čase okupacije, nikakor ne smemo pozabiti vseh tistih, ki so žrtvovali svoja življenja, vseh tistih, ki so z nami delili zadnjo skorjo kruha, in vseh, ki so si kakorkoli prizadevali, da so nam v najtežjih časih pomagali preživeti in se vrniti domov.

Čas teče in nas, takratnih pregnancev in gostiteljev je vse manj, kajti naravni biološki proces gre nenehno svojo pot.

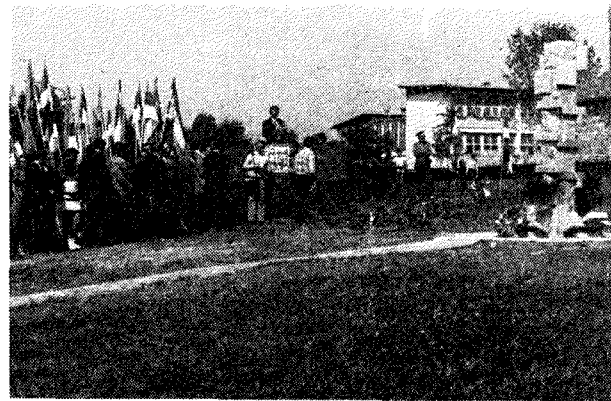
Preživeli in živeči pregnanci nikakor ne smemo dovoliti, da čas zabriše spomine, kako in v kakšnih okoliščinah se je kovalo resnično »bratstvo in enotnost« naših narodov. Naši mladini moramo zaupati, da bo prevzela od nas še živečih vse tiste obveznosti do naših gostiteljev, ki jih čutimo mi, ki smo z njimi preživeli najtežje čase, ki jih ne bomo nikdar pozabili.

Ko boste potovali z vlakom »Bratstvo-enotnost 78«, tovariši pregnanci, obiščite kraje, kamor ste prispeli s transporti pregnancev iz Slovenije, in ne pozabite obiskati spominska obeležja, ki so postavljena v spomin na težke vojne čase nas pregnancev v naši bratski Srbiji.

Ob počastitvi 30. obletnice osvoboditve in vrnitve domov v Slovenijo smo nekdanji preživeli pregnanci iz Slovenije v vasi Dudovica pri Lazarevcu 1975. leta na približno enem hektaru pri osnovni šoli Mihajlo Mladenovič-Selja zasadili spominski park s sadikami, ki smo jih pripeljali iz Slovenije. Organizirali smo tudi likovno kolonijo v tem kraju in šoli. Udeleženci kolonije iz Slovenije in Srbije so šoli darovali okoli 90 likovnih del in s tem omogočili osnovanje stalne likovne galerije v šoli in parku ob njej. Park in galerija nosita naslov »Bratstvo-enotnost«. Vzdrževanje in gojenje parka so prevzeli mladina in krajani vasi Dudovica. V Lazarevcu smo postavili tudi spomenik »pregnancev iz Slovenije«, ki je izdelan iz pohorskega granita in nosi napis: »Pregnanci iz Slovenije, 1941–1945, Bratstvo-enotnost«. Spomenik je bil izdelan v Josipdolu na Pohorju in nato prepeljan in postavljen v Lazarevcu, kamor je 26. junija leta 1941 prispel 6. transport pregnancev.

Na srečno svidenje v vlaku »Bratstvo-enotnost 78« in srečno snidenje z nekdanjimi in sedanjimi gostitelji ter njihovimi potomci!

M. V.

Ob odkritju spomenika pregnancev iz Slovenije v Lazarevcu

POSTOJNA

Postojnčani na Kozari

Mestna organizacija ZKB NOV iz Postojne je v začetku maja organizirala že drugi daljši izlet za svoje člane. Cilj tega trodnevnega izleta, ki se ga je udeležilo več kot 90 borcev, vojaških invalidov in upokojencev je bil obiskati nekatere najbolj znane kraje iz NOB v Bosni, predvsem še Kozaro, ta naš največji spomenik NOB, kjer smo počastili spomin padlih s krajšo slovesnostjo, položitevjo venca, pevski zbor pa je zapel nekaj žalostink.

Od tu smo se preko Novske in Zagreba vračali domov, prepolni vtisov o veličastnosti naše narodnoosvobodilne borbe, ki je na krajih, ki smo jih obiskali obeležena s krvjo tolikšnega števila padlih žrtev za svobodo. Ob tem izletu pa velja zabeležiti še naslednje. Nedvomno gre organizatorjem pohvala za take izlete, kar nedvomno potrjuje velika udeležba. Prav pa bi bilo, če bi se za take izlete odločilo več šolske mladine, da bi bolje spoznali in razumeli obsežnost naše NOB.

VIKTOR JENČEK

»Bojna pot, ki jo je prešla 7. slovenska narodnoosvobodilna udarna brigada »Franceta Prešerna« od 12. julija 1943, ko je bila ustanovljena, pa do 2. maja 1945, ko se je ustavila v osvobodjeni Gorici, je slavna, hkrati pa silno naporna in krvava. Njeni borci so prehodili – pa ne le enkrat – po dolgem in počez vso Gorenjsko, bredli ledenomrzlo Savo in Soro in se vdicali do pasu v sneg med pohodi po jelovskih in poključskih gozdovih. Grobovi prešernovcev so raztreseni po vsej Gorenjski. Pa ne samo po Gorenjskem! Brigada je na svoji dolgi bojni poti pogosto obirala tudi strme kucije na Cerkljanskem in Idrijskem, plezala po tolminskih hribih, se vojskovala v nepreglednem Trnovskem gozdu in rušila železniško progo na Pivki, borila pa se je tudi na Notranjskem in celo na Dolenjskem, je v uvodnih besedah zapisal avtor knjige Stanko Petelin v zajetni knjigi z naslovom »Prešernova brigada«. Tu je predstavljena in v zgodovinsko dokumentirana celotna bojna pot »Prešernove brigade« in prav zategadelj je naš pogovor potekal o delu, načrtih in prizadevanjih za jutri, kot da smo tiste pomembne dogodke izpred petintridesetih pozabili.

Kaj počnete sedaj tovariš Karel Leskovec?

Skozi kri in glad smo se prebili v veliko pomlad

»Najraje zahajam sem gori na Zaplano. Tu je moj drugi dom. Poleti delam okoli hiše, pozimi pa pišem, vmes pa veliko berem. Ni je nove knjige v naših založbah, ki je ne bi prebral.«

– Če se ne motim, ste doslej izdali menda že šest ali sedem knjig?

»Sedem. Prav zdaj končujem osmo knjigo, vendar žal naslova te knjige v tem trenutku še ne vem. Prav tako pa tudi končujem novelo, ki bo govorila o predvojnih razmerah na vasi.«

– Iz vaših knjig je razbrati, da vas je vas vedno pritegovala?

»Kaj me ne bi! Rojen sem bil na vasi in sedem let mi je bilo, ko sem šel od doma. Vas me je spremljala tudi med vojno. Takrat nam je vas pomenila mnogo več kot sedaj. Včasih celo življenje za celo brigado, ki se je izmučena vrnila na počitek.«

– Kaj pa menite o vasi danes?

»Nenehni napredek je dosegel že sleherni vas. In to je prav. Napredek je nezadržen!«

– Rodili ste se na kmetih, zrasli v fanta tudi na kmetih, kako torej gledate na otroke, ki sedaj rastejo in dozorevajo na kmetijah?

»Menim, da še vedno samo na kmetijah najdeš tako klene in delovne ljudi, ki vstajajo zjutraj pred soncem, uredijo v hlevu, prepešajo po uro do avtobusa ali vlaka, sedijo pet, šest ali sedem ur na predavanjih, po uri vožnje zopet toliko pešajo do doma, kjer jih čaka delo na kmetiji in pozno v noč še študij!«

– Kaj menite, zakaj hodijo naši ljudje, predvsem na podeželju, k maši?

»Ne zato da molijo, saj nekateri celo moliti ne znajo, temveč zato, da se po maši o marsičem pogovorijo!«

– Pa vendar trdim, da ima religija tudi svoj vpliv, pri tem mislim predvsem na mlade?

»Res je, ima ga, vendar mladi vidijo vse te nove odnose v naši družbi, spremljajo vse te naše družbene odnose in potem se seveda lažje opredeljujejo.«

– Iz Vaših knjig je

VIKTOR KIRN

razbrati, da ste se kot fante bali boga in hudiča pa učitelja in očeta. Kaj menite o današnji mladi generaciji?

»Ti mladi se ne bojijo ne prvega ne zadnjega. To mi je všeč. Še več, celo vesel sem tega!«

– Pišete knjige. Kdo so Vaši bralci?

»Menim, da je mladina tam med 14. in 17. letom najbolj zagnana za branje. Nam starejšim enostavno primanjkuje časa! Redko posežemo po knjigi, čeprav bi bilo bolje kot po kozarcu!«

– Menite, da se bo ta miselnost le spremenila na bolje?

»Trdno sem prepričan v to! Samo knjigo bo treba znati približati bralcu. No, vaše in občinske knjižnice so opravile že veliko dela!«

– Tudi mladim je namenjenih veliko knjig, ki govore o NOB...?

»Res je, pa vendar je treba tudi partizansko znati otrokom primerno opisati. Predvsem je

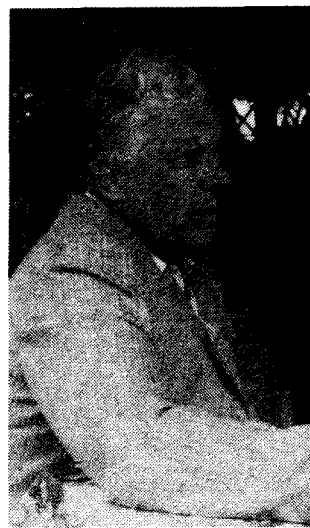
KAREL LESKOVEC

treba držati resnice. Mladi bralci so dobri ocenjevalci prave vsebine in resničnosti knjig! Otroci mora čutiti, da je bilo vse to res, saj v partizanih ni bilo samo veselje, pa tudi žalosti ne, le tovariški duh je bil vedno med nami!«

V Rakitni imamo zlato mladino

VIKTOR KIRN je doma iz Brega pri Borovnici, pa vendar pravi, da so gozdovi Mokerca in Iške njegov pravi dom. Zdaj živi na Vrhniki, kjer je bil nekaj let tudi predsednik občinskega odbora ZB.

»Šele lani,« pripoveduje Viktor, »so v Rakitni praznovali prvi krajevni praznik po osvoboditvi. Zakaj tako ne bi komentiral! Vem pa, da je tam

RADO JAKIN

zrasel nov rod, da je tam doma »zlata mladina« in da so zdaj tam doma dobri in delavni mladi gospodarji kmetij.«

– Tri leta je tega, ko ste še bili na Vrhniki predsednik občinskega odbora ZZB NOV. S katerimi vprašanji ste se tedaj največ ukvarjali?

»Na žalost z enakimi vprašanji kot drugje. Stanovanjskemu vprašanju in pa dvojnemu štetju smo namenili največ časa.«

– Menite, da so sedaj te težave že rešene?

»Niso in menim, da še dolgo ne bodo. Dvojno dobo pa bi morali po vsej verjetnosti priznavati, če zakon ne bi določil letošnji prvi julij, kot zadnji datum, vse dotlej, dokler bomo živi.«

– Kaj vas vznemirja?
»Ne vznemirja me, boli me, če vidim našega člana ZB, da živi v slabih

stanovanjskih razmerah. Si mar ni zaslužil boljše?«

– Denar, pravijo, je pokvaril marsikaterega?

»To pa drži. Srečujem se z znanci, s prijatelji in mnogi med njimi me ob srečanju premerijo od glave do pete in mimo trebuha in ugotavljajo kako mi gre. Vrag pa take ocene!«

– V čem vidite smisel današnjega časa?

»Predvsem v tem, da živim v današnji samoupravni družbi in ponosen sem na to kar je naši družbi s skupnimi močmi uspelo storiti. Še poseben smisel pa najdem, ko sem med mladimi!«

– Revolucijo je ustvaril človek. Le resnica je bila vodilo sleherni revoluciji, tudi naši. Kdo je bil vaš vzornik?

»Napišite z velikimi črkami ime JOŽETA MOLKA-PUNTARJA.

On je pripravil 36 fantov s katerimi smo ustanovili Faškarsko četo, ki se je pozneje preimenovala v drugo četo Šerčerjevega bataljona. On je bil naš komisar, njegovo delo pa se je čutilo ne samo na Barju, temveč tudi daleč tam v gozdovih Krima.«

– Viktor, nekoč ste bili, oprostite, da dogodke izpred 35 let imenujem nekoč, komisar v Prešernovi brigadi. Beseda tovariši in tovarišice vam je bila vedno na ustih. Kaj menite sedaj o vse češči uporabi besede gospod in gospa?

»Obsojam »gospode« in obsojam »gospe«. Partizanska borba je pustila lepe temelje za uporabo besede tovariš. Tovariš res veliko pomeni, veliko več kot »gospod« ali »gospa«. Vsakemu pa že ne moreš reči tovariš, vendar jaz se temu ne morem izogniti.«

– Mladi ste bili, komaj 22 let Vam je bilo, ko ste bil komisar Prešernove brigade. Kako gledate danes na mlade? Jim zaupate?

»Mladim moramo več zaupati, kajti tudi oni imajo svoje ambicije, hotenja in želje. Z grenkobo v srcu pa gledam na ljudi, ki so bili v mladosti veliko bolj drugačni, kot so sedaj!«

Žene zmorejo več kot jim zaupamo!

RADU JAKINU je bilo komaj 20 let, ko je že bil komandant bataljona in

kmalu zatem namestnik komandanta Prešernove brigade. Zdaj je zaposlen kot polkovnik v republiškem štabu za TO Slovenije.

Žena v borbi in zdaj v pripravah na odpor sta bili njegova domena. »Za enakopravnost žena se je zavzemal naš Rado,« je v šali med pogovorom pripomnil Karel Leskovec, »že med NOB, ko je v prvo akcijo peljal ženske, ki so postavile zasedo ob progi Vrhnika–Ljubljana nedaleč od Drenovega Griča.«

»No, in kaj meniš o tisti akciji in zaplenjenem mitraljezu,« je hitro spomnil Rado svojega nekdanjega komandanta?

– Za uresničevanje našega koncepta ljudskega odpora so potrebni predvsem ljudje in njihov materialni položaj...

»Res je in prav zato menim, da bi morali našemu hribovskemu kmetu, ki še vztraja na svojem kosu zemlje, veliko več nuditi. Naše vasi se še praznijo, to ni prav, posebno tiste ob naših državnih mejah. Kmet je bil naš obveščevalec in prehranjevalec v minuli vojni in enako, če se ne bolj zahtevno vlogo bo imel tudi v prihodnje. Lahko rečem, da smo v minuli vojni vse tisto kar smo od Italijanov zaplenili, pojedli v enem dnevu. Za vse ostalo so poskrbeli naši kmetje.«

– Kaj menite o vlogi konja v morebitni vojni?

»Konj je bil in mislim, da bo tudi v prihodnje naš poglaviti zaveznik kar zadeva prenos tovora po težko dostopnih krajih in pa seveda prehrane. Žal pa je vse manj kmetov, ki še redijo konje. Ekonomska računica je napravila že marsičemu konec.«

– Kako ocenjujete priprave občanov v naš koncept SLO?

»Splošna ocena je več kot zadovoljiva. S posebno mero prizadevnosti pa so se vključili v te priprave mladinci in mladinke. Uspehi so vidni na vsakem koraku. Seveda smo dali v zadnjem času še velik poudarek izobraževanju. Sredstvom javnega obveščanja, med katere sodi tudi vaš tednik, pa je zaupan še dodatni del osveščanja in izobraževanja.«

– Kolikšno vlogo pa smo pri tem zaupali ženam?

»Trdim, da še vedno premajhno! Žene imajo po ustavi pravico, da se vključujejo v oboroženi upor, vendar smo pri tem premalo storili, da bi se lahko tudi žene strokovno enakovredno pripravljale na oboroženi upor. Vojaške šole in akademije so še vedno zaprte za naše ženske! Menim, da mora naša družba to rešiti čimprej, kajti naša revolucija je pokazala in dokazala, naš koncept SLO pa temelji na teh dognanjih, da bodo tudi v prihodnje imele žene pomembno mesto in vlogo, če bo seveda potrebno!«

Tone Urbas

Pa vendar se to ne pozablja

Res je, to se ne pozablja, temu se ni moč ogniti, čeprav sogovornike na to že prej opozoriš, ko izrazi skromno željo o čem bi se z njimi pogovarjal.

Pa vas vprašam, je človek sposoben govoriti o sebi, o svojih načrtih, življenju... ne da bi omenil svojo mladost?! Mladost mojih sogovornikov pa je bila vojna, bili so boji, bila so leta preizkušnje, leta, ko nisi smel biti na svoji zemlji svoj gospodar. Brez mladosti so bili mladi, zdaj pa bi jim še jaz rad vzel za trenutek delček njihovega življenja, življenja in bojev, ki jim je sleherni nova jutranja zarja pomenila novo rojstvo.

Se spominjaš Rado, poslušaj Viktor...

Dokaj hladno dopoldne je bilo tisti dan, ko sem se pogovarjal tam gori na Zaplani, med Logatcem in Vrhniko, z nekdanjim komandantom Prešernove brigade KARLOM LESKOVCEM, njegovim komisarjem VIKTORJEM KIRNOM in namestnikom komandanta RADOM JAKINOM.

To je bilo srečanje mladosti. Čeprav je bila ta mladost težka, se je sleherni spominja z nasmehom. Gube se jim zarežejo na njihove obraze šele tedaj, ko govorimo o časih, ki so od njih zahtevali največ po tem, ko je beseda svoboda pomenila še več kot samo zmagov nad sovražnikom.

»Takrat, ko se je formirala Tomšičeva brigada, so bile razmere in razvoj naše partizanske vojske take, da teritorialne enote niso več zadoščale. Spremembe je narekovalo tudi naraščajoče število borcev in potreba po spremembi načina bojevanja,« je začel svojo pri-poved Niko Šilih.

Bojevanje borcev v okolici domačih krajev je imelo svoje prednosti, pa tudi precej pomanjkljivosti. Znani kraji in ljudje so do neke mere zagotavljali preskrbo s hrano in ostalimi potrebščinami, hkrati pa je zadrževanje na enem območju pomenilo večjo nevarnost za izdajo. Prav ustanovitev Tomšičeve brigade je pomenila začetek organizacije partizanskih enot, ki niso bile več teritorialno vezane, ampak so bile mobilne po širšem ozemlju.

»Mene so določili, da moram oditi zbirati prostovoljce za brigado v Ludvikov bataljon, ki se je tisti čas nahajal pod Lipoglavom. Spominjam se, da sem imel pred borci govor, v katerem sem jim pojasnil potrebo po formiranju nove brigade.«

Takrat so si dogodki sledili s filmsko naglico. Na novomeškem območju je »operiral« t. i. »Štajerski bataljon« belogardistov, s katerimi je bilo treba pomesti. Roška ofenziva je bila blizu... »Hajkali smo bele pri Sveti Ani. Dobro so bili oboroženi in utrjeni. Takrat je padlo precej borcev. A bilo je tudi prvič, da so belogardisti pokazali svojo pravo barvo, saj so se iz strahu prvič pri belem dnevu pokazali v Novem mestu in se podali v okrilje italijanske vojske.«

»Mnogo tega je že popisane v knjigah, kaj bi vam ponavljal. Takrat smo se naglo pomikali od vasi do vasi. Po nalogu glavnega štaba smo se pomikali proti Rogu. Napadali smo, bežali, mnogo hodili in bili veliko lačni. Spominjam se dogodka, ko smo tovariši ves dan preko hribov in dolin zasledovali italijansko enoto, vse od Kočevja pa do Podhoste. Oni pa lepo po cesti.

Iz prejšnjih bojev smo bili vajeni, da se Italijani na večer ustavijo in se prikažejo šele naslednjega dne. Mi smo bili utrujeni in lačni, a nismo hoteli odnehati. Trije smo stali na straži nad cesto v jutranjem mraku. Sem ter tja smo od utrujenosti zapirali oči. V nekem trenutku sem polbuden pogledal k cesti in zdelo se mi je, da vidim nekaj zelenega; ko sem opozoril tovariša, naj pogledata dol, tam ni bilo nikogar. Že je bilo videti vse kot privid, a pogled po cesti nas je prepričal o nasprotnem. Bilo je kot mora v zgodnjem jesenskem jutru. Takrat sem se prvič prepričal, da so lahko tudi Italijani še kako urni.

Štirinajsta, juriš!

Divizija, ki se je s svojo borbenostjo, organizacijo in pohodi zapisala z velikimi črkami v našo zgodovino narodnoosvobodilnega boja, je dala za našo revolucijo tudi številna življenja. Zgodbe vsakega posameznega borca so lahko nepozabni spomini in dragocena spoznanja tudi vsem pokojnim rodovom. O nekaterih dogodkih in spominih na tisti čas smo se pogovarjali z nekdanjimi borkami in borci te divizije, oziroma njenih brigad; tovariši Niko Šilih, dr. Jože Beniger, Mira Mihevčeva in dr. Lili Čerinova so nizali svoje utrinke na takratne dogodke in ljudi.

Življenje je vera... To niso bile le besede

Dr. Jože Beniger je prišel v štirinajsto sredi novembra 1943. leta po nalogu glavnega štaba. Bilo je to v Hinjah, kjer je bil tisti čas štab štirinajste. Potem je bil poslan v štab Šerčerjeve brigade v Polom.

»Po nekaj dneh smo odrinili v Belo krajino, kjer smo se pripravljali na pohod. Nismo vedeli kam bomo šli. Prišel je le nalog, da je treba pregledati vse borce ter vse, ki bi bili kakorkoli ne-sposobni za daljšo pot, izločiti. Za sanitejce sem pripravil nekaj seminar, v katerem sem jim razlagal ne le, kako pomagati bolnim in ranjenim borcem, ampak tudi, kako zdrave borce pripraviti za dolgo pot. Se kako je bilo treba opozarjati na higieno. Od umivanja do odpravljanja uši in do zakopavanja odpadkov v bataljonskih kuhinjah. Menim, da je prav zaradi poudarjene skrbi za higieno zelo malo borcev obolelo za različnimi kožnimi in drugimi boleznimi. Pred pohodom na Štajersko smo bili za dane razmere dobro opremljeni.

Vsak borec je imel v opremi prvi povoj, kar je bilo takrat mnogo! Najhuje je bilo to, da v dolgih in izčrpljujočih marših ni bilo kam z ranjenci. Posamično smo jih skrivali pri kmetih. Takrat se je pokazala vsa neizčrpna požrtvovalnost

borcev, tovarištvo, ki sem ga v taki meri srečal prvič v življenju.«

Doktor Beniger je med svojimi spomini zapisal: »Toliko človeških odlik in tako malo slabosti si človek more komaj predstavljati v pravljici o dobrih ljudeh.« Ta oznaka je veljala prav za vse borce – od poveljnikov do bolničarjev in nosačev. »Tista običajna zdravniška etika se je v meni takrat potrojila. Tudi ranjenci in bolniki so bili izredno potrpežljivi.«

»Česa se prav živo spominjam? Več je teh dogodkov. Vsekakor pa je zame kot zdravnika presrečno ostal v spominu dogodek, ko mi je v neki bitki nad Rostokami pod točo krogel v rokah omahnil borec Jože. Veliko smrti sem videl, vendar je smrt soborca sredi bitke, ki mu ne moreš pomagati, najhujša.

Spominjam se tudi svojega tolmačenja nemščine (med pogovori o kapitulaciji) med generalom Von Lehrom in načelnikom štaba četrte operativne cone tovarišem Brajevičem ter tovariši Stanetom-Skalo in Hacetom. Naduti in vseskozi vojaški Nemci so bili videti kaj klavni.«

Mnogo drobnih pozornosti je kovalo toplo tovarištvo

»V štab divizije sem prišla iz Gradnikove brigade. Bila sem šifrerka za

zvezo z glavnim štabom, dokler je bila ta še vzpostavljena,« se je predstavila tovarišica Slavka Mihelčeva-Mira. Tudi ona, kot njena predhodnica, pred vsemi spomini in dogodki poudarja neomejeno pripadnost borcem k skupnosti, pozornost do soborcev in neverjetno človeško toplino.

»Ko smo odhajali na pot, smo bili dobro opremljeni. Na hrvaški strani so nas gledali prav z začudenjem, ker pred nami še niso videli tako velike partizanske formacije, sploh pa ne tako dobro opremljene. Uspehi pred pohodom so dajali borcem vero in moč.

V neki vasi na Hrvaškem, spominjam se lesenih hiš, so me pri neki hiši nahranili in prenočili. Očitno niso imeli otrok. Mož in žena, starejša sta že bila, sta me pregovarjala, naj ne hodim z vojsko naprej, ker je tam dalje gotova smrt. Vojska da ni za mlada dekleta; in sta me bila iz dobrote in skrbi pripravljena kar posvojiti.«

Spomini se utrinjajo tovarišici Miri drug za drugim. Oči se zableščijo, prikaže se tovarišev obraz: »Bila je zima, visok sneg. Z radiotelegrafistom Sokolom sva tičala zakopana v snegu, skrita pred sovražnikom. Mokra, lačna, prezeblja. Dolgo smo morali ostati tam. Moj sotovariš je začel na lepem brskati po žepih in je privlekel na dan nekaj bučnih pešk ter mi jih ponudil. Danes se zdi morda

to malenkost, a glejte, dogodek mi bo ostal v spominu vse življenje. Te peške so bile vse, kar je imel. Zame so simbol vsega tistega neizrekljivega, kar človeka v tako hudih časih ohranja človeka.«

Med svojimi ljudmi

Dr. Čerinova sem poiskala v bolnišnici Petra Držaja v Ljubljani, kjer dela kot rentgenologinja. Drobna črna, prijazna nasmeška, me je popeljala v sobico poleg svojega delovnega mesta. Njena zgodba? V Slovenijo je prišla z Rabsko brigado leta 1943. Bilo ji je komaj šestnajst let. Že v Mostarju, kjer je živela pred vojno, so jo kot skojevko zaprli in internirali na Rab. Tam se je na ilegalnem sanitetnem tečaju učila za bolničarko in s še nekaterimi tovarišicami iz Bosne odrinili med slovenske partizane. »Nikoli mi ni bilo žal, da sem prišla in tudi danes sem zadovoljna.« Je prava podoba odločnosti in volje. Po vojni je končala gimnazijo in medicinsko fakulteto ter končno še specializacijo.

»Veste, pravijo, da sem strokovnjak na svojem področju pa mi to ne bi toliko pomenilo, če ne bi s tem dokazovala tudi tega, da znamo biti borci dobri tudi na drugih področjih in v drugih časih, ne le v borbi. Žene so korakale na pohodih z ramo ob rami z

možmi in fanti in pre-mnogokrat, ko je bil počitek, še prale perilo, obveze... Malo in slabo smo jedli, hodili in hodili, prezebali, a naša telesa, kot da so v samoobrambi zakrknila, varčevala s porabo energije. Požrtvovalnost in tovarištvo sta delala čudeže.«

Tudi tovarišica Lili ima »svoj dogodek«, spomin na trenutke, ko si je v nemškem napadu nagnosko rešila življenje.

»Takole je bilo: bila je partizanska bolnišnica visoko nad Raskami v Savinjski dolini. Po spletu okoliščin sem ostala tam skoraj mesec dni (kot bolničarka) zdravnika pa ni bilo ves čas nobenega, ker so bile vse naokrog neprestane hajke in ni mogel nihče blizu. Prala in kuhala sem stare obveze in postorila kar sem pač vedela in znala. S Savinjske doline so se začele pomikati močne nemške in kozaške enote. Nekega dne sem morala iti po ranjenega Rusa v oddaljeno bolnišnico za nepokretne ranjence. V zraku je bilo že čutiti tisti čudni mir pred viharjem. Tovariš, ki sem ga vodila že po poti nazaj, mi je omagal in zato sem šla po pomoč. Komaj pa sem se vrnila v »pokretno« bolnišnico, so tovariši vedeli povedati, da so Nemci že na Komnu in, da se po dolini premikajo njihove kolone. Zgodaj zjutraj smo poskrili težje ranjence v bunker, ostalim pa sem povila noge, da bi jim ob umikanju ne pomrzile. Nismo se še umaknili, ko so na izvidnici že zagledali Nemce. Stekli smo v zaklon in že je pokalo vse-naokoli. Noč smo prespali na prostem, premrazeni in utrujeni. Zjutraj, ko sem se zbudila, sem zaslišala pokanje vej okrog nas... in Nemce v belih haljah. Zavpila sem in opozorila tovariše ter se hkrati že zapodila čez skale. Vse naokrog je pokalo. Po moji poti je pritekla še domačinka Pavlica Juvanova. Spodaj se je pojavil Nemec s psom. Skočili sva na skalo in se stisnili pod veje mogočne smreke. Nemci so korakali vsepovsod okrog in njihovo govorjenje je odmevalo v gozdu. Eden se je čisto blizu smreke tudi spotaknil... Ves dan sva tam čepeli in se šele proti večeru prikazali na plan, ko sva zagledali dva od naših. Precej ranjencev so takrat ujeli...«

... In prav vsi tovariši, ki so tokrat obujali spomine na vojno, na slavno štirinajsto divizijo in borce njenih brigad so se s toplino in spoštovanjem spominjali tudi kulturnikov, brez katerih bi, pravijo, mnogo težje prenašali tiste čase in brez katerih bi, pravijo, mnogo težje prenašali tiste čase in brez katerih bi tudi njihovo poslanstvo ne bilo doseglo svojega namena v taki meri, kot ga je. Zlasti Kajuh z nasmehom, besedo, pesmijo.

Bojana Žokalj-Jesih

Grenko je bilo zapuščati gostoljubne hrvaške vasi, toda lahko je bilo odhajati v nove boje, potem ko je po enem mesecu iskrenih izrazov bratstva in enotnosti jugoslovanskih narodov slednjega borca 14. divizije prešinila zavest: da, za takšno novo Jugoslavijo je res vredno umreti.

(Iz albuma Jožeta Petka »S štirinajsto divizijo«)

Kamenčki v mozaiku revolucije

Narodnoosvobodilni boj na Primorskem je potekal v posebnih razmerah. To ni bil le boj za priključitev k Jugoslaviji, ampak tudi boj za preobrazbo družbe, zato ni čudno, da se je vanj vključilo toliko mladih. Prenekatera njihova junaštva so ostala pozabljena, nekaj drobtin pa smo po pripovedi tovarišev Ivana Lebana in Franca Rustja zapisali.

Franc Rustja-Čanči je bil najprej načelnik štaba Tomšičeve brigade, po kapitulaciji Italije pa je prišel v Gradnikovo brigado, kjer je bil spet načelnik štaba nekako do sredine februarja 1944. Za tem je bil načelnik štaba 30. divizije, nazadnje pa načelnik operativnega oddelka 9. korpusa.

Med drugimi je likvidiral tudi sovražnikovo postojanko v Ajševici, v kateri je bilo petindvajset mož.

Stanče je po tem dogodku postal komandir voda. Čeprav je bil veliko mlajši od svojih soborcev, je uvedel disciplino, ki mu jo je zavidal marsikateri starejši komandir. Njegov vod skoraj ni poznal poraza.

Petnajstega februarja 1944 je bil visok sneg in brigada je šla v napad na Hotedršico. Stanko je hodil ob svojem vodu, vzel težko orožje zdaj temu in spet drugemu borcu ter ga pomagal nositi. Ob napadu je njegov vod hitro napredoval, dokler ni prišel do bunkerja, ki jim je zaprl pot. Bil je bombaš, zato ga je hotel uničiti sam. Nenadoma je omanil v sneg smrtno zadet. Tudi mrtvega borci niso hoteli prepustiti sovražniku. Napadli so zaklonišče, ga uničili in odnesli svojega mrtvega komandirja.

★

Stanko je rešil četo

Ob prvem napadu Prešernove brigade na Gorenjo vas oktobra 1944 je bila druga četa 4. bataljona na položajih nad vasjo. Že prejšnji dan je brigada napadala in prebila položaj med 1. in drugo četo, tako da je 2. četa ostala odrezana od drugih enot. Zvečer se je brigada umaknila, druga četa pa tega ni vedela in je ostala na položaju.

Jutro je bilo tiho in borci še vedno niso vedeli, da so ostali sami. Na levi so opazili nemško kolono in se z njo spopadli. Nemci pa so se pojavili tudi spredaj in začel se je silovit boj. Časa za premišljanje ni bilo in četa se je morala takoj odločiti za preboj. Pomočnik komandirja 2. čete je bil Stanko Toljat, kmečki sin iz Polubinskih Raven pri Tolminu. Njegovo partizanstvo se je začelo v Tolminski brigadi, ki pa je bila po kapitulaciji Italije priključena Prešernovi brigadi. Izkušnje, ki si jih je Stanko pridobil v prejšnjih bojih, ter njegova hrabrost, so rešile četo iz obročja.

Začel je organizirati napad. Skakal je od borca do borca in vsakemu go-

voril: »Ko dobiš ukaz za juriš, skoči naprej, da prebijemo obroč!«

Borci Gradnikove brigade na Črnem kalu pod Blegošem

Kot plaz so se ob »jurišu« vsuli borci s pobočja v dolino, in Stanko je bil med prvimi, ki so prišli skozi obroč. Nemci so bili razbiti in četa je začela iskati svojo brigado. Našla jo je čez tri dni v Cerknem, ko so v brigadi že mislili, da je vsa 2. četa uničena. Pogrešali so sicer štirinajst borcev, vendar bi bile brez Stankovega junaštva izgube veliko večje.

Stanko Toljat, junaški pomočnik komandirja 2. čete 4. bataljona Prešernove brigade, živi danes v Novi Gorici in se rad udeležuje srečanj s svojimi bojnimi tovariši.

Ranjencem je bila kot sestra

Vika Likar je bila živahno kmečko dekle, doma iz Predmeje. Partizanom se je pridružila po kapitulaciji Italije leta 1943 in postala bolničarka v 1. bataljonu Vojkove brigade. Stara je bila blizu dvajset let.

Oktobra 1944 je bila na Primorskem velika ofenziva. Prvi bataljon Vojkove brigade je bil v rezervi v vasi Nemci pri Čepovanu. Prišel je ukaz, naj zaščitijo desno krilo 2. bataljona. Borci so šli v boj in mitraljezec Jože je bil kmalu ranjen. Krogla mu je prestrelila roko. Vika, znana med partizani kot bolničarka Zora, je ranjencu poskušala ustaviti kri, ki je curkoma odtekala iz prestreljene žile. Niti njeno znanje in trud niti solze niso mogle rešiti mladega življenja.

Pozneje sta bila v boju ranjena še komandir čete Ukan in komisar bataljona Veljko. Bolničarka Zora je bila v njuni bližini. Poprijela je in ju z nesluteno močjo spravila na varno.

Zorina naloga pa ni bila samo reševati ranjence in jim obvezovati rane in žulje, ampak je skrbela tudi za čistočo. Gorje tistemu, ki je na svoji glavi gojil uši. Takrat Zora ni znala brzdati jezika. Ozmerjala je ušivčevo nemarnost, njegovo perilo pa se je kmalu znašlo v kotlu.

Ivan Leban je začel svojo partizansko pot v Prešernovi brigadi kot komandir čete. Pozneje je bil komandir francoske čete, komandant 1. bataljona Vojkove brigade, komandant jurišnega bataljona 31. divizije, načelnik štaba Gradnikove brigade ter nazadnje komandant je-seniško-bohinjskega odreda.

Politična ura v francoščini

Poleti 1944 je Prešernova brigada na Jesenicah osvobodila iz nemškega taborišča več kot sto Francozov, ki so bili na prisilnem delu v železarni. Iz njih je bila sestavljena »francoska četa«, ki je seveda potrebovala tudi svojega komandirja. In kako bi nekdo poveljeval Francozom, če ni znal francoščine?

Brigada je bila na pohodu, ko je do komandirja čete Lebana prišlo sporočilo, naj se oglasi pri komandantu brigade Korlu. Ta ga je začel spraševati, če zna govoriti francosko. »Seveda znam,« je odgovoril, »saj sem živel v Belgiji.« Izgovoriti je moral nekaj besed. Komandant je bil zadovoljen, Leban pa prepričan, da tudi Korel dobro obvlada francoščino. Pozneje se je izkazalo, da temu ni bilo tako.

Francoska četa je bila pozneje dodeljena Vojkovi brigadi. Ko je taborila v Trnovskem gozdu, je nenadoma prišel na obisk komisar 9. korpusa Janez Hribar. Ukazal je, naj se četa zbere, ker bo imel politično uro. Ko je komandirja čete Lebana zanimalo, v katerem jeziku bo komisar govoril, je dobil odgovor: »Jaz bom govoril slovensko, ti pa boš prevajal.«

Ura se je začela in komisar je začel na široko govoriti o francoski revoluciji in marksizmu. Leban je to prevedel z nekaj besedami. Komisar se je tej kratkosti začudil, vendar je takoj dobil odgovor: »Tovariš komisar. To se v francoščini pove čisto kratko.« Kar pa je komandirju čete ugajalo, je prevedel vse in še sam dodal. Spet se je komisar čudil in spet dobil odgovor: »Tovariš komisar. To se pa v francoščini ne da kratko povedati.«

Milan Vogel

Bombaš in mitraljezec Stanče

Ko se je Gradnikova brigada vrnila z Dolenjske na Primorsko, je konec leta 1943 prišel v njo tudi Stanislav Špacapan, dvajsetletni trgovski vajenec iz Ajšovice pri Novi Gorici. Postal je puškomitraljezec. Neke noči je nenadoma izginil in z njim je izginil tudi puškomitraljez. Brigada je bila na položajih pri Mrzli Rupi. Ker se Stanče, tako so klicali pogrešanega borca, ni vrnil, so iz štaba brigade poslali na njegov dom patroljo, ki ga je pripeljala nazaj. Na vprašanje, zakaj je pobegnil, je presenečen odgovoril: »Zato, ker je v brigadi premalo akcij. Sam sem v dolini več naredil kot brigada.«

In res je v Vipavski dolini bilo vsak večer slišati pokanje in eksplozije. Stanče je podnevi pregledal teren, ponoči pa je napadal. Bil je sam svoj mitraljezec in bombaš.

Prešernova brigada v Rakitni na poti na Gorenjsko

Od 2. do 4. julija 1978 bo v naši republiki 8. tradicionalno srečanje rezervnih vojaških starešin Jugoslavije »Bratstvo in enotnost 78«. Socialistična republika Slovenija – tokrat že drugič – gostiteljica srečanja bo sprejela v goste 1700 rezervnih starešin iz vseh republik in obeh avtonomnih pokrajin.

Naj takoj poudarimo, da se letošnje srečanje rezervnih vojaških starešin Jugoslavije odvija tudi v znamenju 35-letnice ustanovitve slovenskih divizij in korpusov NOV ter zgodovinskega 2. zasedanja Avnoja v Jajcu, ko je slovensko ljudstvo, skupaj z našimi bratskimi narodi, stopilo v areno političnega življenja in dalo svoj prispevek h graditvi naše samoupravne in socialistične skupnosti.

Naši gostje, Jugoslavija v malem, bodo dva dni preživel v slovenskih občinah oziroma regijah ter se seznanili z dejavnostjo ZRVS Slovenije, posebej pa z vlogo naših rezervnih vojaških starešin v družbenopolitičnem življenju občin, krajevnih skupnosti in organizacij združenega dela.

V SR Sloveniji pričakujemo 1700 rezervnih vojaških starešin iz vseh republik in obeh socialističnih avtonomnih pokrajin, ki bodo po natančno določeni razporeditvi gostje vseh naših občin in šestdesetih tisoč rezervnih vojaških starešin Slovenije.

Iz SR Makedonije bo 5 avtobusov pripeljalo 172 udeležencev srečanja, ki bodo gostje občin Novo mesto, Metlika, Črnomelj, Brežice, Krško in Sevnica. Iz SR Srbije bo pripeljalo 7 avtobusov z 258 udeleženci v občine Maribor, Ptuj, Ormož, Gornja Radgona, Murska Sobota, Lendava in Slovenske Konjice.

Iz SAP Vojvodine se bo tisto nedeljo pripeljalo 180 rezervnih vojaških starešin v štirih avtobusih in bodo gostje severnoprimske in notranjsko-kraške regije, točneje Nove Gorice, Ajdovščine, Idrije, Tolmina, Postojne, Cerkevne in Ilirske Bistrice. SAP Kosovo pa bo na srečanje rezervnih vojaških starešin poslala 135 udeležencev s tremi avtobusi; gostila jih bo obalno-kraška regija z občinami Sežana, Koprivica, Izo in Piranom.

SR Črna gora se bo srečanja udeležila s 170 rezervnimi starešinami, ki bodo s štirimi avtobusi pripotovali v kranjsko regijo: Kranj, Škofjo Loko, Radovljico in na Jesenice, medtem ko bo 330 udeležencev srečanja (7 avtobusov) iz SR Bosne in Hercegovine sprejela v goste ljubljanska regija – vseh pet ljubljanskih občin (Center, Bežigrad, Šiška, Moste-Polje in Vič-Rudnik), Litija, Kočevje, Kamnik in Logatec.

Največ udeležencev srečanja pa bo iz SR Hrvatske, kar je seveda razumljivo, saj je najbližja. Z enajstimi avtobusi se bo pripeljalo

Ob 8. srečanju RVSJ »Bratstvo in enotnost 78«

450 rezervnih vojaških starešin, ki bodo gostje celjske, zasavske in koroške regije oziroma Trbovelj, Hrastnika, Zagorja, Radelj ob Dravi, Dravograd, Slovenjegra Gradca, Raven na Koroškem, Velenja, Žalca, Mozirja, Celja, Sentjurja pri Celju in Laškega. Srečanja se bodo množično udeležili tudi borci NOV, mladinci in mladinke, pripadniki teritorialne obrambe in pripadniki mladinskih pohodnih enot!

Rezervni vojaški starešine iz drugih republik in obeh pokrajin bodo k svojim gostiteljem pripotovali enkrat v popoldanskem urah 2. julija. Prav povsod je zanje pripravljen nadvse slovesen sprejem, po namestitvi pa bodo imeli večerjo, ki jim jo bo priredil predsednik občinske skupščine občine gostiteljice. Skupaj z vodstvom občinske or-

ganizacije ZRVS in predstavniki družbenopolitičnih organizacij bo gostom predstavil svojo občino, njene uspehe na gospodarskem, družbenopolitičnem, kulturnem in drugih področjih, predvsem pa bodo spregovorili o zvezi rezervnih vojaških starešin ter v pogovorih, ki se jih bo udeležila večina članov domače občinske organizacije ZRVS, izmenjali izkušnje s področja splošnega vojaškega usposabljanja in idejnopolitičnega ter marksističnega izobraževanja in iz družbenopolitičnega dela. Svoje trditve bodo zlasti gostitelji potrjevali s konkretnimi podatki...

Dne 3. 7. se bodo po vsej Sloveniji zvrstili obiski naših gostov v najpomembnejših organizacijah združenega dela, ob spomenikih in drugih

obeležjih narodnoosvobodilnega boja, v muzejih in galerijah, obiski turističnih znamenitosti – predvsem pa bo ravno ta dan najboljša priložnost za navezovanje novih in novih prijateljskih stikov, dokaz politične osveščenosti in kontinuitete razvijanja in negovanja tradicij in pridobitev revolucije in narodnoosvobodilnega boja ter velik prispevek k nadaljnji krepitvi bratstva in enotnosti jugoslovanskih narodov in narodnosti.

Kakor vsa dosedanja srečanja rezervnih vojaških starešin Jugoslavije po drugih republikah in tudi leta 1972 v SR Sloveniji, ki so se zaključila na dan borca na osrednji republiški ali vsejugoslovanski proslavi v organizaciji socialistične zveze delovnih ljudi, ZZB NOV in drugih družbenopolitičnih organizacij, predvsem zveze socialistične mladine, tako se bo tudi »naše« letošnje srečanje zaključilo v Predstrugah v KS Videm-Dobrepolje (občina Grosuplje) na veliki republiški proslavi dneva borca in 35. obletnice ustanovitve prvih petih slovenskih partizanskih divizij, 14., 15., 18., 30. in 31., 7. in 9. korpusa ter 4. operativne cone. Tja se bo že v jutranjih urah po približnih ocenah zgrnilo najmanj 50.000 udeležencev proslave: okrog 10.000 borcev nekdanjih divizij, 3000 mladincev in mladink, najmanj 30.000 občanov iz vse Slovenije, še zlasti z Dolenjske in iz ljubljanske kotline, ob vseh teh pa tudi najmanj 4500 rezervnih vojaških starešin iz drugih republik in obeh pokrajin ter iz naše republike. Udeležencem bo spregovoril slavnostni govornik Janez Vipotnik, predsednik RO ZZB NOV Slovenije, v imenu oboroženih sil jih bo pozdravil generalpolkovnik Dušan Korač, v imenu zveznega odbora ZRVS Jugoslavije pa v.d. predsednika zveznega odbora Hamdija Omanović.

Očitno je, da je 8. srečanje rezervnih vojaških starešin Jugoslavije »Bratstvo in enotnost 78« še en velik prispevek k nadaljnji krepitvi bratstva in enotnosti naših narodov in narodnosti ter naše obrambne trdnosti. Zato želimo, da s to jugoslovansko manifestacijo našo javnost čim bolj seznanite tudi vi. Slovenski dnevni, tedenski, lokalni in tovarniški časopisi, radio in televizija kot tudi naše lokalne radijske postaje naj odigrajo pomembno in nenadomestljivo vlogo. Pri spremljanju letošnjega srečanja pričakujemo tudi vaše novinarje, fotoreporterje in snemalce; dogodek naj spremljajo v vaši regiji in vaših občinah, enako pa tudi osrednje praznovanje v Predstrugah.

Komisija za obveščanje in propagando
osmega srečanja
RVS Jugoslavije

Ivčevo Anico smo obiskali v vasi Križ pri Kamniku. Od kod Belokranjka na čisto drugem koncu Slovenije pa še sama povrh?

»Res, moj rodni dom je v Metliki. Tam sem preživela tudi mladost in vsa štiri leta vojne.

Po končani vojni sem bila v Novem mestu na socialnem in nato tajnica okrožnega Rdečega križa. Kmalu, ko so bila okrožja razformirana, sem bila premeščena na okraj v Črnomelj. Tam sem bila sekretarka AFŽ. Veste, pred vojo sem bila šivilja (pravijo, ena boljših v okolici), svojega dela pa nisem opravljal nikoli s posebnim veseljem. Po končani vojni sem imela opravka z zemljo. Rada bi bila gospodarka, krmila živino, delala na polju, vse pač, kar je zvezano z zemljo in naravo. Bolj ko sem to pripovedovala tovarišem na okraju, manj so me razumeli. Ko pa sem le predolgo sitnarila, so začeli verjeti, da res ne morem brez kmečkega dela. Tako sem se lepega dne znašla v Ljubljani na ministrstvu za kmetijstvo. Po vedala sem tovarišici, ki me je sprejela, po kaj sem prišla. Ta me je nekaj časa gledala, nato pa začela spraševati, če me v kmetijstvu kaj še posebno veseli. Odkimala sem in ji dala vedeti, da bo čisto prav kar koli, da le ne bom več, kot pred vojno, sedela dolge dneve za šivalnim strojem ali za pisalno mizo.

No, potlej so me nekako določili, da bom odšla v Loče pri Poljčanah, kjer so začeli s kurjerejo. Moj naslednji obisk na mini-

strstvu mi je dokončno usmeril življenje. Prejšnji dogovor o Ločah ni obveljal, mesto pa je bilo še v Križu pri Mengšu, kjer naj bi prevzela vzrejo enodnevni piščancev.

Veste, nikoli se nisem poročila pa mi tudi nikoli ni bilo žal zavoljo tega. V življenju sem prestala vojno, lakoto in pomanjkanje, tudi ljubezen, a vendarle sem najraje sama. Človek je tako odgovoren le zase.

Številna družina smo bili. Pet otrok in mati (oče se ni vrnil s prve vojne). Mati nas je vse spravila h kruhu. Vsi po vrsti smo tudi delali v NOB. Trije od štirih preživeli smo spomeničarji in vsi smo komunisti.

Anica nima »dlake na jeziku«. Pravi, da ji je to včasih hodilo narobe, a da je vedno zagovarjala tisto, kar je bilo po njenem prepričanju prav in pošteno. Saj je treba misliti z lastno glavo, mar ne?!

Pri nas smo začeli delati za OF že takoj leta 1941. V začetku leta 1942 so odrinili v hosto trije bratje. Sestra je bila že poročena in od

Vonj po zemlji

doma, doma pa smo ostali mati, svakinja z otroci in jaz. Že 1941. leta smo v naši hiši na ciklostil razmnoževali »Poročevalca«. Bilo je to težko delo, zlasti, ker se nismo nanj spoznali. Dostikrat je bilo vse popacano. Včasih, ko je bil hud mraz, smo delali kar na peči, da se ni barva preveč strdila. Čez čas, ko je bilo pri nas prenevarno, smo prenesli vse priprave k sestri.

Anica je odšla v ilegalo 2. julija 1942. leta. Mater so odgnali okupatorji v internacijo na Rab in dalje v Gonars, od koder se ni nikoli več vrnila. Brat France je padel pri Predgradu v prvih mesecih leta 1942. Vsi so se raztepli po tej naši slovenski zemlji, Anico pa je ilegalno delo zaneslo v okolico Suhorja. Tam je ustanovila prvi terenski mladinski odbor v Dragomlji vasi. »Julija 1942 smo z okoliških hribov opazovali, kako so gorele domačije in, kako so ljudi gnali v internacijo. V bolečini in jezi smo stikali pesti.«

Med roško ofenzivo je bi-

la Ivčeva Anica še vedno aktivistka na terenu. Zbirala je hrano, pričevala ljudi, pomagala pri organizaciji narodnoosvobodilnih odborov. »Bilo je težko delo. Mi smo prišli, prepričali ljudi za našo stvar, za nami pa so prišli Italijani, požigali, gnali ljudi v internacijo in zapore. Ljudje so bili zbegani in ponekod je bilo treba začeti z delom znova.«

Po končani roški ofenzivi so Anico dodelili na delo v okrožno belokranjsko ciklostilno tehniko. »Tam sem delala od decembra leta 1943 do aprila 1944. Potlej je bila Bela krajina že osvobodjena, zato so me poslali na novo dolžnost. Postala sem kadrovnica pri Narodni zaščiti. Vendar sem si močno želela nazaj v tehniko, kjer sem imela prijatelje. Seveda si takrat ni nihče mogel izbirati; kamor so te dodelili, tja si šel.

Kasneje sem prevzela delo pri socialnem skrbstvu v narodnoosvobodilnem odboru za Belo krajino, kjer sem tudi dočakala svobodo. Bili so številni otroci brez staršev, za katere je bilo nujno poskrbeti, bile so matere, ki si niso mogle same pomagati z majhnimi otroci in dojenčki. Zanje smo iskali hrano, prebivališča, obleko...«

Ves čas pogovora lebdi na obrazu Ane Ivčeve prijazen nasmešek; vse, kar mi pripoveduje o svojem življenju se zdi, kot da bi nikoli ne moglo biti drugače. Nič samohvale v spominih in nobenega godrnjanja nad »usodo«. Uživa v pokoju, kakor je uživala tudi prejšnja leta v delu.

Bojana Žokalj-Jesih

Druga proletarska brigada je moja nova enota. V glavnem novi ljudje. Imena niso vedno nova. Krcun, Boško Buha, Kostja, Ljuba... za njih sem že slišala.

»Jaz sem Lune,« reče čudovit fant in mi ponudi veliko, ogromno dlan. Moja roka se izgubi v njegovi. A nasmeh? Kako topel je ta nasmeh! Začne pogovor. Pristrčno, kot da se pozna že dolgo, leta. Od takrat, kadarkoli se srečava, sva radostna. Srečanja prinašajo nove zgodbe, pripovedi, ki nam še bolj povezujejo. Prekrasna so ta tovarštva, prijateljstva. In velika. Nerazdružljiva.

Gremo proti Srbiji. Vsi se veselimo. Dolgo je že tega, kar smo jo zapustili. Tam so naši starši, naše družine. In želje, da se srečamo, vidimo. Da zvedemo ali vsaj kaj slišimo o njih. So preživeli bombardiranje, klanje, lakoto, zime? Vojna je, a vojne nosijo s seboj nadloge, nesreče.

★

Tu smo, na dosegu Užic. Preko železniške proge bo treba, tiste med Užicami in Požego. In uničiti vlak, poln Nemcev. Prišli so, da krađejo letino.

Jutro. Sonce je že vstalo in posijalo na rosno zelenje precej velike planote, koder vodi pot našo bolnišnico. Hiteti je treba. Letala nenehno preletavajo, tudi kadar smo v gozdu. A tu smo kakor na dlani, povsem nezaščiteni. Ranjencev je veliko, z berglami, na nosilih. S takšno enoto ne moremo hiteti. Kljub temu slišim gromki glas:

»Bolnišnica, hitreje, hitreje!«

Prepoznam dragi glas. To je Lune. Ob progi je. Njegova enota že razdira prednji del železniške proge. Drugi čakajo malo niže. Ko pride vlak, bodo stopili v akcijo in v trenutku bo onemogočen tudi ta del proge.

Stopam na čelu bolniške kolone. Zdaj, po Lunetovem ukazu in njegovem »hitreje, hitreje«, laže ranjeni tečejo in bol-

Zapisi partizanske zdravnice: Tudi zdravnica je zajokala

»Sine Lune, si prišel!«

ničarka z njimi. Korak pospešijo tudi tisti pod nosili. Večkrat pogledam proti čelu kolone. Glej, zakorakali so po gozdni stezi! Lune je v središču bolnišnice in vse akcije. Visok kot bor. Pleča široka, razmaknjena. Dolge roke in ogromne dlani so nenehno v gibanju. Usmerjajo, kam naj kdo gre. Izpred bolnišnice je večina naše enote. Za njimi smo mi. Na progi ostaja Lune z borci, ki morajo izpeljati akcijo... Bolnišnica gre mimo in dalje. Odhaja v gozd. Moj konj se pase na livadi in komaj zadržim uzdo v rokah. Lune se spet oglasi:

»Doktorica, hitreje za bolnišnico!«

Na koncu bolnišnice majavo stopa Furtula. V nogo je bil ranjen. Hrbtenica je poškodovana in težko hodi.

»Furtula, je še kdo za teboj?« vprašam.

»Nihče,« odgovarja vedno nasmejani Ankitović.

Za njim počasi stopam tudi jaz.

Pri progi se ustavim. Tik pred gozdom je. Konja dam Danici Gvozdenoj. Ostala bom tu. Da bom pri roki. Prepričana sem, da bom potrebna. Prepričana sem tudi v uspeh akcije: Lune jo vodi. Ta prezgodaj odrasli velikan, ta mirni junak vliva vero, ohrabljuje. Uspeli bomo!

Lune je prišel v boj 1941. leta, iz dijaške klopi. Še bril se ni. V vojni je čudno hitro zrastel. Močan, krepak, pravi hrust. Visok, višji od vseh okrog sebe. Vedno blago na-

MIODRAG MILOVANOVIĆ-LUNE, narodni heroj

smejan, odseva neko čudno moč šele razcvetele mladosti.

Na progi hitenje. Bolničarka pripoveduje, da je tu, nekje v bližini, Lunetova vas. Imenuje se Dobri Do. Starši ga niso videli tri leta. Željno ga čakajo. Prvi deli naše brigade so že pri njegovi hiši in z njimi sporočilo, da prihaja sin. Mati si zaveže novo ruto in obleče svež predpasnik. Oče, ponosen na vse, kar sliši o sinu, časti z domačim zganjem. Od srca, toplo, ču-

stveno. Prihaja njegov Lune! Še malo, še kakšno uro in stisnil ga bo. Pogled je nemiren in usmerjen proti stezi, od koder prihajajo partizani.

Pred širokimi, lesenimi vhodnimi vrati je živo, slovesno. Mati je očitno nestrpna, ponosna. Partizani mnogo pripovedujejo o njenem sinu in vedno samo lepo, dobro. Pripovedujejo: »Lune je junak, Lune je velik tovariš, Lune, Lune...« Tudi borci so vznemirjeni. Težko pričakujejo

objem matere in sina. Matere, ki je rodila takšnega sina.

Prestopim progo. In izmenjam nekaj iskrenih, ljudskih besed z Lunetom. Na moje besede »pazi se«, odgovori s svojim značilnim nasmehom, ki gladi. Potem nadaljuje nadzor proge in prihod sovražnikovega vlaka.

Nadaljujem pot po mali, ozki poti, ki se vijuga med drevesi. Svežina jutra in zelenje omamno dišita. Diši okiteni gozd nad stezo, udarja po obrazu in osvežuje. Kako lepo je tukaj! Morda je Lune zato tako plemenit, domač, dober. Vzgojen je v naravi, polni lepote, ki osvaja. Tu se je igral kot otrok, tu je kot fant začel sanjati. Morda tudi danes pričakuje takšno srečanje. Morda tam zgoraj trepeti dekleško srce, pričakuje. Odšel je deček, prišel bo junak. Da jih brani, da jih ne da, ne da svoj Dobri Do.

Slišim bobnenje lokomotive. Obrnem se. Skozi gozd grem počasi in nisem se mnogo oddaljila. Še vidim progo in čistino preko katere sem šla. Zasllišim tresk, grmenje. Zagledam lokomotivo, vagon. Kot da so se nataknili drug na drugega. Sledi ostra borba. Nemci so uporni, Lune s svojimi proletarci še upornejši. Vrnem se nekaj korakov nazaj. Zasllišim neznani glas:

»Bolnišnica, hitreje!«

Kolona pred menoj vzvalovi in krene. Lomljenje, strelji, grmenje dolgo ne preneha. Potem uti-

hne. Še enkrat isto lomljenje, samo šibkejša, pa posamezni strelji, osamljena bomba. In tišina.

Tista značilna tišina po velikih borbah, ki se enostavno sliši. Tišino prekinajo le posamezni glasovi, šum. Lokomotiva stoji, a še sopiha. Nemci so obvladani. Med našimi so ranjeni. Tudi naš Lune. In prav tu pred Dobrim Dolom... Pred domačo hišo, pred najbolj zaželenim objemom. Materinim. Strel je Luneta smrtno ranil.

Ne govorimo. Nekako najlaže je biti tiho in stiskati čeljust, do bolečine. Počasi se vzpenjamo. Nosila se gibajo levo, desno, pod bremenom velikega dečka iz Dobrega Dola. Težko diha in od časa do časa izgovori nerazumljivo besedo.

Tovariši že vedo za nesrečo, razširja se kot blisk. Samo nihče nima moči to sporočiti staršem. »Zakaj prav tu? Zakaj pred hišo?« se vprašujemo. Izvršil je toliko borbanih nalog. Stokrat je gledal smrti v oči. In zakaj prav sedaj?

Gremo. Nosimo nosila, a smo vse počasnejši. Pred vrati jih počasi spuščamo, brez besed. Mati pride, pogleda ga, pogleda nas in spet nosila. Objema jih, z razširjenimi rokami in z ogromno močjo, dostojanstveno:

»Sine Lune, si prišel! Dobrodošel! Pridi, gremo domov! Tu!...«

Stopa vzravnano in z rokami odstranja to in ono, krči pot, da bi laže nosili. In govori, brez solz: »Tukaj, pazite na prag, da se ne spotaknete, pazite na glave...«

Naslonim se na zid in zajokam. Nemočna sem, poškodba je močnejša od medicine. Pa tako bi želela pomagati, njemu in materi, vsem nam.

Ko se malo zberem, grem v hišo. Božam zmaličeno glavo. Božam otečene veke in glasno govorim: »Zakaj tu, Lune? Zakaj prav danes?«

Lune je proglašen za narodnega heroja, a Dobri Do nosi novo ime: Lunova vas.

Dr. Saša Božović
Prevedla: M. Š.

Borcem 10. SNOUB »Ljubljanske«

Stalni odbor 10. SNOUB »Ljubljanske« obvešča svoje borce, da bo na dan borca – 4. julija – v Predstrugah pri Dobropolju centralna osrednja partizanska proslava v čast petintridesete obletnice ustanovitve slovenskih divizij in korpusov ter kočevskega zbora odposlancev slovenskega naroda. **Prav bi bilo, da se kot borka, borec te proslave udeležijo! Zbrali se bomo na zbornem mestu 18. divizije (označeno s tablo).** Odbor ni v stanju organizirati lastnega prevoza v Dobropolje, zato uporabite javna prevozna sredstva (vlak, avtobus), ki bodo sicer na voljo za to proslavo! Vozni red bo objavljen v dnevnem časopisu in po RTV.

Pričakujemo te 4. julija v Predstrugah, saj je bila v Zdenski vasi ustanovljena naša 18. divizija.

Osebnih vabil ne bo

Predsednik odbora 10. SNOUB
»Ljubljanske«: Drago Cizel

Obvestilo

Krajevna skupnost, družbenopolitične organizacije Žirovnice, občinski odbor ZZB NOV Jesenice ter domicilni odbor Gorenjskega odreda obveščajo borce Gorenjskega in Kokrškega odreda, predvsem borce Cankarjevega bataljona, ki so 29. junija sodelovali pri požigu železniškega in cestnega mosta v Mostah pri Žirovnici, aktiviste, svoje ustrelenih talcev, mladino, delovne ljudi in občane krajevnih skupnosti Žirovnica, delovne ljudi in občane z Jesenic in iz drugih gorenjskih občin, da je v nedeljo – 2. julija 1978 – krajevni praznik Žirovnice in dan Gorenjskega odreda.

Na ta dan bo ob 9. uri pred spomenikom talcev v Mostah pri Žirovnici komemoracija.

Po spominski slovesnosti bo ob 10.30 tovariško srečanje na Glencah, to je nad tovarno »Planika« v Zabreznici, kjer bo godba na pihala iz Jesenic pod taktirko podpolkovnika Knifca izvedla koncert v počastitev krajevnega praznika.

Krajevna skupnost Trnovec-Topol vabi

Svet krajevnih skupnosti in družbenopolitične organizacije krajevnih skupnosti Trnovec-Topol (Katarina) ter ZB NOV Medvode, vabijo svoje padlih in umrlih borcev in aktivistov narodnoosvobodilnega boja, občane, mladino, borce in aktiviste narodnoosvobodilnega boja, gasilska društva, lovske družine, pohodne mladinske enote in druge, da se udeležijo odkritja spomenika padlim borcem in umrlim v taboriščih z območja krajevnih skupnosti, ki ga je po zamisli Toneta Svetine izdelal Franc Tavčar.

Odkritje spomenika bo v nedeljo, 2. julija 1978, ob 10. uri na Katarini.

Kulturni program bodo izvajali: mešani pevski zbor KUD Oton Zupančič iz Sore, pevski zbor lovske družine Medvode, godba na pihala iz Medvoda in recitatorji osnovne šole Janeza Kalana s Katarine.

Odkritje bo v vsakem vremenu.

Svet krajevnih skupnosti

Novoteks

POŠTNI PREDAL: 100
TELEFON: 23-030

BRZOJAVI: „NOVOTEKS“
TELEX: 33716 YU NOVTEKS

TEKOČI RAČUN:
52100-601-10105

Novoteks, tekstilna tovarna iz Novega mesta izdeluje:

- tkanine iz čiste runske volne,
- tkanine iz mešanice volne in poliestra,
- pletenine,
- moške, ženske in otroške hlače in
- ženska krila.

NOVOTEKS VAM PRIPOROČA SVOJE PROIZVODE!

TIMA

Skupine službe:
62000 Maribor, Smetarska 24
poštni predal 257
telefon: 0621 26-941
trgovski tima maribor

- Agrokombinat Maribor
- Agrokombinat Lenart
- Kmetijska zadruga Lenart
- Kmetijski kombinat Slovenska Bistrica
- KZ »Zadružnik« Maribor
- Intes Maribor
- Talis Maribor
- TMI Košaki Maribor
- Oljarna Fram
- Prehrambeni kombinat »Čakovečki mlinovi« Čakovec
- Koloniale Maribor
- Vema Maribor
- Povrtina Maribor
- Ojstrica Dravograd

PODJETJE ZA UREJANJE HUDOURNIKOV p. o.

61001 LJUBLJANA, TOBAČNA ULICA 1
POŠTNI PREDAL: 319 • TELEFON: 21-252, 20-659 • TEKOČI RAČUN: 50103-601-23467

Proučuje, projektira in izvaja ukrepe s področja varstva površin pred erozijo, hudourniki in plazovi z gradbenotehničnimi in vegetacijsko stabilizacijskimi deli.

ZMAJ

Iskra - Industrija baterij Zmaj, Ljubljana

Človek vedno razmišlja kako bi si s tehničnimi izboljšavami olajšal delo. Tako so na primer kmetovalci že dolgo želeli nadomestiti pastirja z aparatom, ki bi varoval živino na paši. Že zdavnaj so poskušali uporabiti električni tok, ki bi naj pri tem zamenjal človeka. Žal pa so se z improviziranimi napravami dogajale razne nesreče s katastrofalnimi izidi. Konstruktorji pa so rešili to zamisel – pastirja kot impulzni baterijski aparat za napajanje električne ograje. Pri nas imamo več tipov in tudi sistemov baterijskih električnih pastirjev. Živina se brezskrbno pase, še bolj brezskrbni pa so lastniki, ker vedo, da električni pastir živino dobro varuje. Tako se danes pase živina po vsem svetu, kjer se ukvarjajo z napredno živinorejo.

Še tako popolen pašni aparat ne more delovati brez dobre baterije. Vse električne pastirje napajajo baterije, ki jih izdelujejo samo renomirane tovarne baterij po svetu. To pomeni, da je zahtevnost izdelave takih baterij tako velika, da jih brez izkušenj in dobrih strokovnjakov ni mogoče izdelati. Industrija baterij Zmaj – Ljubljana je uspelo zaradi dolgoletnih izkušenj (saj v letu 1978 praznuje 55-letnico ustanovitve) izdelati baterijo za električnega pastirja, ki ustreza svetovnim normativom.

Kaj zahtevamo od baterije, ki napaja električnega pastirja?

Da prenese vse vremenske razmere med pašno sezono;

Da daje stalno enako energijo električnemu pastirju;
Da deluje najmanj eno pašno sezono;
Da je primerno zaščitena in da ne uniči aparata – električnega pastirja.

Baterija za električnega pastirja industrije baterij Zmaj, Ljubljana ima te karakteristike:

JUS	N. J. 2.030
Oznaka	6 S 4
Nazivna napetost	9 V
Dimenzije	165 x 111 x 110 mm
Teža	3000 g
Garancijski rok	12 mesecev
Izvedba	plastično ohišje
	zaščita pred zunanjimi vplivi
	ne poškoduje električne naprave

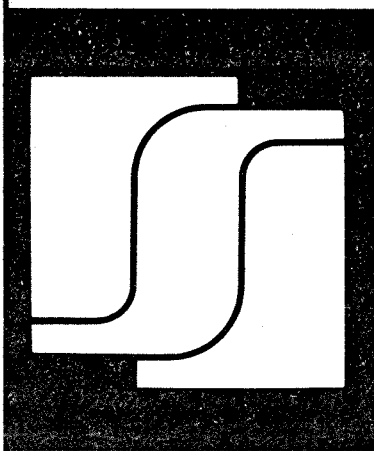
Uporabo in lego baterije v pastirju vidimo na oznaki na etiketi. Zaradi pravilnega delovanja mora biti baterija montirana v označeni legi.

Kapaciteta – trajanje baterije

Testirano na:

Obremenitev 300	*Razni električni pastirji
1500 ur	2000 do 3000 ur
do končne napetosti 4,5V	do končne napetosti 4,5V

*glede na vrsto električnega pastirja

rs inženiring

LJUBLJANA,
Rožna dolina, Cesta VI/36

Če si belite glavo z vprašanjem, kdo bi vam okusno opremil poslovne ali razstavne prostore, če iščete koga, ki vam bi izdelal turistični prospekt ali propagandni film, če bi radi izpeljali propagandno akcijo, pa ne veste, na koga bi se obrnili, potem vam lahko pomagamo.

Pa ne samo pri tem.

Naša dejavnost namreč obsega naslednja področja:

- projektiranje in opremljanje poslovnih prostorov, sejmov, razstav, izložb in prostorov za družbene in športne prireditve,
- zvočna in svetlobna oprema z najmodernejšo tehniko (prostor za 10.000 ljudi),
- adaptacije in manjša gradbena dela,
- mizarske, plesarske in kleparske storitve,
- izvedba in montaža različnih napisov, tudi svetlobnih in elementov za propagandne in druge namene,
- črkoslikarske in grafične storitve,
- graverske storitve,
- fotografske storitve,
- lepljenje plakatov na lastne panoje, kioske in druga mesta,
- izdelovanje grafičnih idejnih osnutkov in opravljanje tiskarskih storitev,
- oblikovanje in izdelovanje različnih propagandnih materialov,

– planiranje in organiziranje akcij ekonomske, turistične, družbene in druge propagande od ideje do izvedbe z upoštevanjem vseh razpoložljivih propagandnih sredstev.

In kako delamo?

Naš celotni sistem je zasnovan na skupinskem, teamskem delu, v katerega so vključeni člani naše organizacije, po potrebi pa tudi vrsta zunanjih sodelavcev. To so ljudje, ki naglo in zanesljivo uresničijo vse vaše želje. Nekatere stvari lahko opravimo takoj, ko nas pokličete po telefonu: da, seveda, delo bo že danes končano. To je kajpak mogoče le pri takšnih nalogah, ki ne zahtevajo dolgotrajnih priprav, ampak le izvedbo. K drugačnim uslugam, kot so oblikovanje in projektiranje, pa pristopamo studiozno, kar pomeni, da nam vzamejo več časa. Vendar pa se ni treba bati, da bi zamudili obljubljene roke. Kajti točnost ni samo lepa čednost, ampak predvsem osnova našega dela. Pri vseh vrstah ekonomske propagande: pri filmih, pri časopisnih oglasih, pri radijskih sporočilih se začne akcija z izčrpnim pogovorom. Vi poveste svoje želje, zahteve in pogoje, mi pa se poglabimo v zastavljeno nalogo, pripravimo strategijo, izdelamo dokončne rešitve in jih tudi uresničimo.

Toliko na kratko. Samo za začetek. Več boste izvedeli in spoznali pri skupnem delu.

hp talis

ISKRENE ČESTITKE ZA DAN BORCA – 4. JULIJ

lesnina
TEMELJNA ORGANIZACIJA ZDRUŽENEGA DELA
**SPLOŠNO MIZARSTVO
GROSUPLJE**

Razvojna pot Splošnega mizarstva seže v leto 1947. Do leta 1959 so bili poslovni prostori in stroji last zasebnika. Podjetje je imelo oboje le v najemu. Zato je razumljivo, da v tem obdobju ni bilo posebnih uspehov.

S pridobitvijo lastnih proizvodnih prostorov in z nabavo nekaj novih strojev so se razmere popravile. Pričeli so prevzemati tudi zahtevnejša dela.

Navezava poslovnih stikov s trgovskim podjetjem Lesnina iz Ljubljane jim je omogočila hitrejši razvoj. Omejili so se na proizvodnjo notranje opreme za hotele, laboratorije in lekarnice. Svoj večji uspeh so videli še v nadaljnjem posodabljanju in izpopolnjevanju.

O rekonstrukciji so pričeli razmišljati že leta 1970. Zaradi prevelikih stroškov so se odločili za dve fazi. Tako so konec 1971 pričeli graditi proizvodno dvorano strojnega obrata, skladiščne prostore ter nabavili nekaj najpotrebnejših strojev. V letu 1974 pa so z nabavo še nekaterih manjkajočih strojev izpopolnili celotno tehnološko opremo.

Zaradi dolgoletnega dobrega sodelovanja s trgovskim podjetjem Lesnina se je Splošno mizarstvo združilo s tem podjetjem kot temeljna organizacija združenega dela. Po združitvi pa so izvršili drugo fazo rekonstrukcije in ponovno pridobili nove proizvodne prostore.

Razvijali in rastle so samorastniško. Zato pa znajo ceniti in spoštovati vse, kar so si ustvarili.

DES PODJETJE ZA DISTRIBUCIJO ELEKTRIČNE ENERGIJE SLOVENIJE
Ljubljana, Hajdrihova 2, n. sub. o.

TOZD-ELEKTRO KOPER, Koper, ul. 15. maja št.5. b. o.

**distribucija električne energije –
ob dnevu borca naše iskrene čestitke.**

Industrija bombažnih izdelkov - Kranj

ZIRO RAČUN PRI SDK KRANJ 51500-601-10082

Industrija bombažnih izdelkov IBI Kranj, proizvaja kvalitetne jacquardske zavese v sodobnih vzorcih in v bogatem asortimanu, dekorativne tkanine in gradle po konkurenčnih cenah.

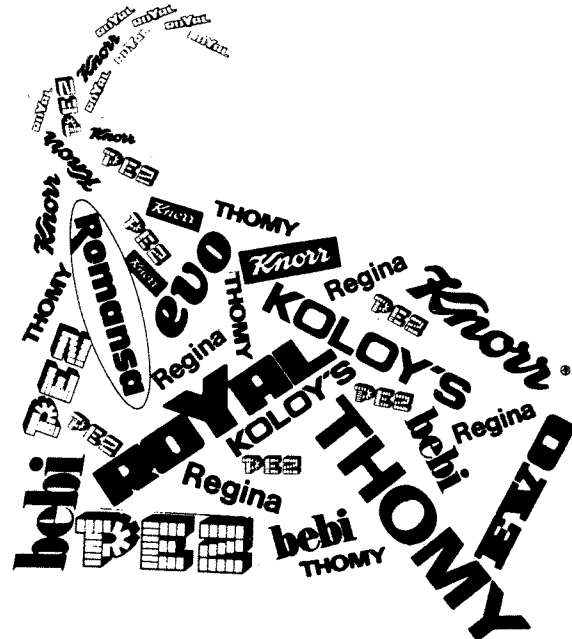
Zaščitni znak IBI je znak kvalitete!

Telefon: centrala 23-755
komerciala 21-391
nabava 21-637

Brzjavke: IBI Kranj
Poštni predal: 32
Telex: 34-576 YU IBI

HP KOLINSKA
LJUBLJANA

**TOZD ELEKTROKOVINAR
PTUJ,**
62250 PTUJ,
ZADRUŽNI TRG 11

- Kompleksne montaže
- Servisna dejavnost vodovoda, centr. kurjave in elektrike
- izdelava industrijskih posod

BIROSTROJ

organizacija združenega dela za mehanografsko-tehnične storitve
in zastopanje inozemskih tvrdk p. o.

MARIBOR

**ISKRENO ČESTITA VSEM
PRIJATELJEM IN DELOVNIM
LJUDEM
OB 4. JULIJU DNEVU BORCA**

SOZD
združena
podjetja
strojgradnje
o. s. o.

metalna

strojgradnja
konstrukcije
in montaža
n. sol. o.
maribor

PROIZVODNI PROGRAM

PROJEKTIRANJE, PROIZVODNJA IN MONTAŽA
IZVAJANJE INŽENIRINGA
OPREMA ZA ENERGETIKO
TRANSPORTNE NAPRAVE
PROCESNA OPREMA
PREOBLIKOVALNI STROJI
MONTAŽA INVESTICIJSKE OPREME
GRADBENI ŽERJAVI IN DVIGALA
JEKLENE KONSTRUKCIJE
KMETIJSKA MEHANIZACIJA

Gorjanci

NOVO MESTO-STRAŽA

- AVTOPROMET, GOSTINSTVO IN TURIZEM
- Telex: 33765 VU GOR, h. c. Straža 84-520, direktor 84-535
- TOZD Tovorni promet: 84-515
- TOZD AVTOBUSNI PROMET, direktor 21-856
- AVTOBUSNA POSTAJA, NOVO MESTO, prometnik 21-123
- TOZD GOSTINSTVO, h. Metropol 21-447, LOKA 21-685

• Poslovalnice:

LJUBLJANA	(061) 342-186	RIJEKA	(051) 25-548
KOPER	(066) 23-380, 23-390	OSIJEK	(054) 41-574, 41-350
MARIBOR	(062) 33-164, 33-675	NOVI SAD	
ZAGREB	(041) 573-844, 573-851		(021) 52-066, 52-425
BEOGRAD	(011) 604-824		

- POSLUŽUJTE SE NAŠIH SOLIDNIH PREVOZOV, SERVISNIH IN GOSTINSKIH USLUG

labod

TOVARNA OBLAČIL NOVO MESTO

ZIRO RAČUN 52100-601-10110 PRI SDK NOVO MESTO

Telefon:
centrala 068/21-727
generalni direktor 21-449
vodja komerciala 21-528
prodaja 22-380, 21-414
nabava 22-543
izvoz-uvoz 22-581
Telegram: Labod Novo mesto
Telex 33739

s TOZD Ločna, Novo mesto
Delta, Ptuj
LIBna, Krško
TIP-TOP, Ljubljana
Temenica, Trebnje z enoto v Idriji
TOZD COMMERCE in Skupne službe Novo mesto

moške srajce –
ženske in moške
vrhnje obleke

čestitajo z vsemi zaposlenimi
za **DAN BORCA – 4. julij**

obiščite salon pohištva
in specializirano prodajno
kolonialnega pohištva
»LIPA« v
Kamniku

Autoprevoz
SEMPETER V SAVINJSKI DOLINI

Telefon 701-034, 701-035
Ziro račun
50750-601-13025

Čestitamo za dan borca –
opravljamo tovorni promet

**ZVEZA SINDIKATOV
SLOVENIJE**
občinski sindikalni svet Maribor

SKUPŠČINA OBČINE MARIBOR
in vse družbenopolitične
organizacije

**čestitajo vsem borcem,
občanom za 4. julij – dan
borca.**

**SKUPŠČINA OBČINE
DRAVOGRAD**
z vsemi družbenopolitičnimi
organizacijami

**čestita za dan borca – 4. julij
in za občinski praznik, ko je okupator
leta 1941 izselil nad 50 prebivalcev z
družinami iz Mežiške doline,
Dravograda in okolice.**

**SOCIALISTIČNA REPUBLIKA
SLOVENIJE**
**SKUPŠČINA OBČINE
RADOVLJICA – IZVRŠNI
SVET**

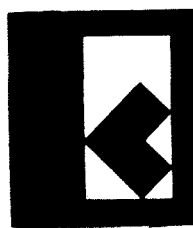
z vsemi družbenopolitičnimi
organizacijami

**čestita vsem borcem in
delovnim ljudem ob
4. juliju dnevu borca.**

VODNOGOSPODARSKO PODJETJE MARIBOR n. sol. o.

TOZD Vodnogospodarska enota »DRAVA« Ptuj

čestita ob dnevu borcev 4. juliju

sgp konstruktor
maribor n. sol. o.

s svojimi TOZD

TOZD GRADBENIŠTVO MARIBOR n. sol. o.
TOZD GRADBENIŠTVO POMURJE n. sol. o.
TOZD GRADBENIŠTVO GRANIT n. sol. o.
TOZD GRADBENIK LENDAVA n. sol. o.
TOZD OPEKARNA DOLGA VAS n. sol. o.
TOZD OPEKARNA PUČONCI n. sol. o.
TOZD GRADBENA OBRT n. sol. o.
TOZD MIZARSTVO n. sol. o.
TOZD GRADIVO n. sol. o.
TOZD KOVINAR n. sol. o.
TOZD PTB n. sol. o.

Gradimo vse vrste objektov doma in v tujini, izvajamo inženiring industrijskih dvoran in
upravnih poslopij, vključeni smo v družbeno usmerjeno stanovanjsko gradnjo, projek-
tiramo industrijske, upravne in stanovanjske objekte.

mesokombinat perutnina • ptuj

Potrošniki!

Priporočamo vam nakup priznanega »ptujskega pi-
ščanca« odlične kakovosti. Posebno pa priporočamo
nakup okusnih izdelkov iz perutninskega mesa:

- šunkarice PETOVIO
- pariška KOKO
- posebna POLI
- hrenovke PIPI
- piščančji paprikaš v konzervi

Vsi proizvodi so bogati z beljakovinami in revni s kalo-
rijami, zato vam ohranjajo vitkost in zdravje.

vezenine bled

TOVARNA ČIPK, VEZENIN IN KONFEKCIJE

KAJUHOVA 1, 64260 BLED, TELEFON: (064) 77 292, TELEX: 34542 YU VEZENB, TELEGRAM: VEZENINE BLED.

ZSS

REPUBLIŠKI
ORGANI
SINDIKATA IN
ZVEZE
SINDIKATOV
SLOVENIJE

čestitajo vsem
delovnim ljudem
naše socialistične
domovine, delovnim
kolektivom, vsem
samoupravljalcem,
borcem, aktivistom
in simpatizerjem
NOV

ZA DAN BORCA –
4. JULIJ

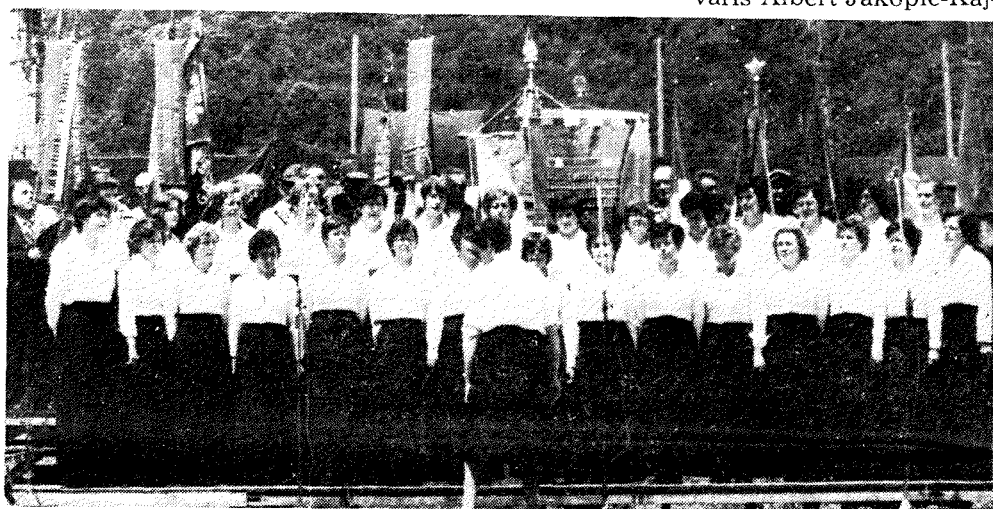
Partizansko slavje na Klodiču

V Topolovem pri Klodiču v Beneški Sloveniji so v nedeljo 18. junija odkrili spomenik padlim partizanom, ki so se borili na tem ozemlju. Borci, katerih imena so vklesana v spomeniku, so padli

lo boljše od staršev.

Govori vseh, posebno tovariša Zdravliča, njihovega sovaščana, so bili iskreno pozdravljeni. »... Vam krajanom, predvsem mladini, prepustimo ta spomenik v va-

nov teh dveh narodov, ki je še posebno uspešno v zadnjih 15 letih. Prisotne je pozval, da se skupno in organizirano bore proti pojavom vseh oblik fašizma. Ob zaključku je tovariš Albert Jakopič-Kaj-

Učiteljski pevski zbor iz Tolmina. V ozadju bojni prapori Titovih in italijanskih partizanov, ki so se borili na območju BBO.

zadnji dan bojev za obrambo »kobariške republike« 19. novembra leta 1943. Te boje v Beneški Sloveniji je vodilo nekaj enot Goriške divizije (pozneje preimenovane v 30. divizijo NOV in POJ) pod poveljstvom Alberta Jakopiča-Kajtimira in Rudija Mahniča-Brkinca, narodnega heroja, ki je v tej borbi padel.

Slovesnosti v vasi Topolovo so se udeležili nekdanji partizani in poveljniki Titovih in gari baldinskih enot ter predstavniki občin Grmek (Italija), Tolmin, Nova Gorica, predstavniki mest Čedad in Vidma, predstavniki italijanske vojske ter jugoslovanski konzul v Trstu. Pri odkritju spomenika so spregovorili župan občine Grmek inž. Fabio Bonini, sekretar ANPI za pokrajino Videm, Adelchi Bobba in dr. Marjan Zdravlič, ki je opisal borbeno pot padlih borcev. Za tem je bilo v Klodiču partizansko srečanje. Zaplapolale so zastave vseh bojnih enot, ki so se bojevale na območju Briško-beneškega odreda in Furlanije, zadoneli so zvoki mladinske godbe iz Orzane v Furlaniji. Prebivalci vasi Topolovo so za to slovesnost praznično uredili svojo vas, prebelili so hiše in jih okrasili s cvetjem. Tudi sicer so poskrbeli za toplo počutje udeležencev slovesnosti. Prijetno je bilo poslušati mlada beneška dekleta, za katere se zdi, da govorijo svoj materin jezik ce-

rovanje in vzdrževanje. Prepričan sem, da smo ga izročili v dobre roke. Vi ne boste dovolili, da bi se zgodilo, kar so naredili fašisti na Koroškem in pri Trstu s partizanskimi spomeniki... Za svobodo, za nacionalne in socialne pravice se je treba stalno bojevati, posebno sedaj, ko fašisti dvigajo glave in ogrožajo mir v svetu!»

Na slovesnosti v Klodiču, na športnem igrišču, je tovarstvo kar kipelo. Župan grmeške občine je obudil spomine na boje Beneških Slovencev proti nacizmu, profesor Viljem Černo je govoril o napredku slovenske kulture in o prizadevanjih Beneških Slovencev, da bi dobili v okviru italijanske države enake pravice kot jih imajo Italijani v Jugoslaviji. Predsednik organizacije ANPI je poudaril sodelovanje Jugoslavije in Italije in partiza-

timir orisal razvoj narodnoosvobodilnega boja v Beneški Sloveniji in ob tem dejal: »... V nas niti za trenutek ni zamrl spomin na nepozabne čase iskrenega bojnega tovarstva pa tudi ne na Beneško ljudstvo in na ljudi iz Furlanije, ki so po svojih močeh prispevali k narodnoosvobodilnemu boju Jugoslavije. Kljub terorju, fašistični in nacistični propagandi, se je preprosto delovni človek teh krajev začel zavedati, da je borba slovenskih in jugoslovanskih partizanov tesno povezana z borbo italijanskih partizanov. Povezoval nas je skupni cilj – uničenje fašizma in nacizma, uveljavitev suverenosti ljudstva in ustvarjanje pogojev za mir in nov pravičnejši svet...!»

V kulturnem programu je nastopil učiteljski pevski zbor iz Tolmina, mešani pevski zbor iz Trsta, godba na pihala in člani društva Ivan Trinko iz Čedad. V tem delu slovesnosti je predsednik ANPI Vincenti podelil odličja 35. najzlažnejšim nekdanjim partizanom in tistim, ki imajo pomembne zasluge za povojno sodelovanje med Jugoslavijo in Italijo.

Srečanje v Klodiču je bilo nepozabno. Nekdanji borci NOV iz Nove Gorice, Šempetra in Goriških Brd so ga zaključili z ogledom Beneške Slovenije.

Mirko Škrbec
Leopold Kotar
Karel Makuc

Domačinka, nekdanja partizanska mamica, je v prijetnem beneško-slovenskem narečju ponujala iz velike vreče neke vrste pecivo, temkajšnjo posebnost. Rekla je, da bi rada, tako kot nekoč, pogostila svoje fantepartizane. Sploh je bilo za udeležence slovesnosti lepo poskrbljeno. Tudi z nacionalno »pašto šuto«.

ZB NOV Pirniče

Ježičani, Črnučani, Bežigradjani in borci iz Zasavja
vabljeni v čim večjem številu.

Naslove pošljite na naslov: **Odbor Bračićeve brigade,**
Vrtača 11, Ljubljana.

**Stalni odbor 1. slovenske
artiljerijske brigade**

Odbor 1. SPUB Toneta Tomšiča
Ljubljana, Vrtača 11

Srečanje rezervnih vojaških starešin Jugoslavije »Bratstvo-enotnost«

DOBREPOLJE

Dan borca 4.julija 1978 ob 11.uri

Za osrednjo slovensko proslavo dneva borca in petintridesete obletnice ustanovitve prvih petih slovenskih partizanskih divizij, 7. in 9. korpusa ter 4. operativne cone, ki bo 4. julija v NEPOSREDNI BLIŽINI ŽELEZNIŠKE POSTAJE PREDSTRUGE, v krajevni skupnosti Videm-Dobrepolje, v grosupeljski občini, je že vse nared; pričakujemo da se bo proslave, ki jo pripravljajo ZZB NOV Slovenije, ZRVS Slovenije, ZSM Slovenije in druge družbenopolitične organizacije, udeležilo več kot 50.000 udeležencev.

**Pričetek proslave: 4. JULIJA OB 11. URI DO-
POLDNE**

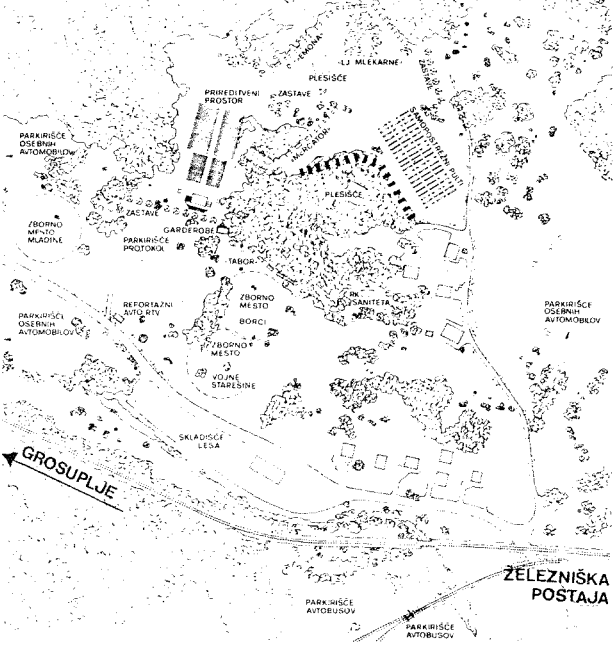
Slavnostni govornik: PREDSEDNIK REPUBLIŠKEGA ODBORA ZZB NOV SLOVENIJE JANEZ VIPOTNIK.

Na množično zborovanje v počastitev dneva borca, ki bo hkrati sklepni del zveznega srečanja jugoslovanskih rezervnih starsev »Bratstva in enotnosti 78« ter začetek že tradicionalnega avnojskega pohoda mladih, bodo vozili posebni vlaki, brezplačno.

**UDELEŽITE SE OSREDNJE SLOVENSKE
PROSLAVE DNEVA BORCA »DOBREPOLJE 78«,
V ČIM VEČJEM ŠTEVILU.**

Vabljeni!

DOBREPOLJE '78

Dobimo se na prostoru, rezerviranem za 18. divizijo.

ZZB NOV Tržič

Posebno vabljeni borci, aktivisti in terenci domžalskega, mengeškega, vodiškega, komendskega in črnuškega terena.

Krajevna skupnost in družbenopolitične organizacije Trzin

Rad bi se srečal s soborci iz Dušanove čete Koroškega bataljona. Se spominjate akcije na Lešah, Brancurniku, Otiškem vrhu, Kotlah in zime 1943/44 na območju Železne kaple... pa Lepene, Bele, Globasnice, Jezerskega, Sel? **Želel bi tudi naslove ranjencev, (med njimi sem bil tudi jaz), katere so proti koncu aprila 1945 poslali iz Svinjske planine preko Drave v Solčavo. Med ranjenimi je bil tudi Januar.**

Ivan Goličnik-Drenov
Pristava 4
62393 Črna na Koroškem

Predsednik domicilnega odbora:
Karel Kumše

Ponudbe pod »Zamenjava«.

Ponudbo pošljite na upravo TV-15, 61001 Ljubljana, p.p. 598, pod šifro »AVGUST«.

Stana Miklavčič

Na pokopališču v Horjulu smo se marca poslovlili od Stane Miklavčič. Rodila se je pred 60 leti v napredni družini, saj so bili v NOB štirje med partizani, dva pa v internaciji. Na začetku leta 1942 je začela aktivno delati za NOB. Zaradi njene aktivnega dela so jo domači izdajalci večkrat pretepali, maja leta 1943 pa so jo fašisti odpeljali v internacijo v Italijo, kjer je bila do kapitulacije. Po prihodu domov je nadaljevala z delom, leta 1944 so jo Nemci odpeljali v Ulm, kjer je bila do osvoboditve. Odlikovana je bila z redom zaslug za narod.

Erminij Krmac

V sezanski bolnišnici je umrl Erminij Krnac, borec 3. prekomorske brigade NOV. Rodil se je leta 1926 v napredni kmečki družini. Kot petnajstletnik se je zaposlil v ladjedelnici Sv. Marka, kjer je delal do leta 1943, nato so ga fašistične oblasti aretirale in odpeljale v Aquilo. V taborišču je bil aktiven član NOB. Leta 1943 je pobegnil. Zavezniki so ga aretirali in poslali v taborišče Catanzaro. Ponovno je pobegnil in se priključil 3. prekomorski brigadi. Pokopali so ga na škocjanskem pokopališču pri Kobru.

Celestina
Vatovec

Aprila letos je v ankaranski bolnišnici umrla Celestina Vatovec, zaslužna aktivistka OF v Slovenski Istri. Rodila se je leta 1912 v zaselsku Siruti pri Pobegih. Od leta 1933 dalje je politično delala v neposredni povezavi s tovarišem Ernestom Vatovcem, ki je bil član KP. Z vsem žarom se je vključila v organizacijo NOG in je delala na terenu v Slovenski Istri. Bila je kurirka in obveščevalka. Leta 1944 so ji fašisti požgali dom in ustrelili mater.

Jože Zargi

Jože Žargi se je rodil pred 83 leti v delavski družini. Vsa njegova pot je bila težka, polna ponižanj in stisk. Bil je med borci za severno mejo. Leta 1941, ko se je začela vojna, ga je našla pripravljenega. Tako se je skupaj z ženo vključil v NOB. Njegovo stanovanje je bila močna postojanka in javka vsem, ki so ga potrebovali. Centralna tehnika oziroma njeni člani so dnevno prihajali v to stanovanje na sestanke, ali pa so prenočili. Njegov sin Jožko je padel kot partizan, star komaj 18 let.

Marija Žnidaršič

Na domačem pokopališču v vasi Bločice pri Cerknici smo se marca poslovili od aktivistke, članice ZB Marije Žnidaršič, ki se je rodila pred 76 leti v Ameriki. Med NOB je izgubila moža in sina. Marija je bila izvoljena v prvi odbor AFŽ v vasi in nekaj časa zaprta v Logatcu.

Ferdinand Drobne

Na Lokah pri Planini je umrl udeleženec NOB Ferdinand Drobne. Bil je borec Kozjanskega odreda od leta 1944 do konca vojne. Za svoje zasluge je bil odlikovan.

Jože Goršek

V Gotovljah pri Žalcu smo se poslovili od borca Jožeta Gorška. Boril se je v Tomšičevi brigadi. Za sodelovanje v NOB je bil odlikovan z medaljo za hrabrost.

Janez Tominc

Marca letos je umrl Janez Tominc iz Koč. Kot vsi zavedni Slovenci je tudi Janez grenko občutil grobost in zatiranje. Med NOG je bil preskrbovalec živine partizanskim enotam. Že med vojno je vstopil v narodno zaščito in opravljal to dolžnost tudi po vojni. Za svoje zasluge med NOB je bil odlikovan.

Lucija Dacar

Januarja letos smo se poslovili od Lucije Dacar. Rodila se je leta 1886 v Lajšah. Od leta 1943 je organizirano sodelovala z OF in je bila do svoje smrti aktivna članica ZB Lesce. Vse njeno življenje je bil en sam delovni dan.

Janez
Bertoncelj-Božo

Junija mineva leto dni, kar smo pokopali Janeza Bertonclja-Boža, starega komaj 52 let. Bil je borec Cankarjeve brigade od leta 1942 in vojni invalid. Vsem, ki se ga spominjate in obiskujete njegov grob, se zahvaljujem.

Angela Špehek

V 84. letu starosti je umrla Angela Špehek, doma iz Loža. Leta 1942 se je aktivno vključila v NOB in pomagala partizanskim borcem pri zbiranju hrane, šivanju in pranju perila ter nudenju raznih zaupnih informacij.

OVALNICA PRAVNA POSVETOVA

Priznanje posebne dobe

E. R., Blanca

Vprašanje: Med vojno ste bili sekretar OF in imate priznano posebno dobo z enojnim trajanjem. Ta čas pa vam ni všet v pokojnino, saj imate 39 let in 4 mesece pokojninske dobe in so vam ob upokojitvi leta 1970 nekaj trgal, ker niste imeli polnih 40 let delovne dobe. Želite napotek, kako in kje lahko uveljavljate sodelovanje v NOV.

Odgovor: Res je, kar navajate v svojem dopisu, da je sedaj čas za uveljavljanje posebne dobe s pomočjo prič. Vendar je pri pristojnih občinskih odborih ZZB NOV možno vlagati zahteve za izdajo potrdil le do 30. VI. 1978, postopek pri skupnostih pokojninskega in invalidskega zavarovanja pa bo možno pričeti le do 31. 12. 1978. Za vaš primer pa to ne velja, saj že imate priznano posebno dobo, čeprav le v enojnem trajanju. Čudi vas, zakaj ta posebna doba ni bila prišteta k delovni dobi; razlog je ta, da ste bili tedaj zaposleni, tako da se ista doba ne more dvakrat šteti v pokojninsko dobo. Lahko pa zahtevate priznanje posebne dobe v dvojnem trajanju, in sicer z obnovo postopka pri skupnosti pok. in inv. zavarovanja, vprašanje pa je, ali je bilo vaše delovanje med NOV takšne narave, da bi bili izpolnjeni strogi kriteriji za priznanje dvojnega štetja.

Uveljavljanje statusa borca

V. J., Portorož

Vprašanje: Vašega očeta je zaradi pomoči ranjenim partizanom v letih 1941 in 1942 gestapo aretirali, nakar je bil obsojen na do smrtne ječe. Leta 1943 je bila vsa družina nasilno izseljena v taborišče Zeltweg, od koder ste se vrnili šele po osvoboditvi. Znano vam je, da se prizna status borca vojnim ujetnikom in političnim internirancem, ki so bili internirani zaradi sodelovanja z NOV, in ker je bila vaša internacija indirektna posledica takega sodelovanja, ste pri ZZB NOV vložili zahtevo za priznanje statusa borca, ker boste prosili za predčasno upokojitve. Pripominjate še, da ste 26. 1. 1944 izpolnili 12 let in zato menite, da imate pravico do priznanja statusa borca do konca vojne.

Odgovor: Žal vam moramo odgovoriti, da z vašo zahtevo ne boste uspeli. Do 30. junija je možno vložiti zahtevek za priznanje posebne dobe v dvojnem trajanju na osnovi izjav prič. Za priznanje dvojnega štetja internirancem pa veljajo strogi pogoji, in sicer: da so v zaporu, taborišču ali internaciji nadaljevali z delom za narodnoosvobodilno gibanje oziroma so postali organizatorji tega gibanja ter ga s svojim delom in obnašanjem krepili ter razvijali. V vašem primeru pa dejstvo, da je vaš oče pred aretacijo sodeloval z NOV, ne zadošča, saj vi uveljavljate posebno dobo zase in bi morali s pričami dokazati svoje aktivno delovanje. Poleg tega pa v času, za katerega zahtevate, da se vam prizna kot posebna doba, še niste bili stari 15 let, tako da priznanja dvojnega štetja nikakor ne boste mogli doseci.

Ukradeni otroci

F. J., Marinje

Vprašanje: Ste tako imenovani »ukradeni otrok« in ste pred 9. 9. 1943 dopolnili 15 let. Leta 1977 je CK ZKS sklenil, naj bi vsem takim otrokom, ki so dopolnili 15 let pred 9. 9. 1943, priznali iste pravice, kot so jih deležni borci NOV pred 9. 9. 1943. Ko pa ste vložili prošnjo na ZZB, so vam odgovorili, da še ne vejo, kdo bo to reševal, zato sprašujete, ali imate sploh kakšno možnost, da kaj dosežete.

Odgovor: Med »ukradene otroke« prištevamo otroke, ki so jih okupatorji odpeljali v posebna mladinska taborišča ali pa jih oddali v vzgojo in vzrejo nacističnim družinam. Njihove pravice doslej še niso bile ustrezno urejene, kljub že sprejetim političnim stališčem. Mnenja smo, da imate možnost, da dosežete svoje pravice, saj je izvršni svet skupščine SRS sprejel stališče, da je treba reševati probleme »ukradenih otrok« posamično, torej od primera do primera. Na nedavnem srečanju »ukradenih otrok« pa so se ponovno dogovorili, da je treba ta problem končno urediti.

»V mislih nam je veličastnost tistih dni...«

»V mislih nam je veličastnost tistih dni...«

Vrsno, rojstna vas pesnika Simona Gregorčiča, bo dne 2. julija doživel svoj veliki dan. Prišli bodo partizani Severno-primorskega in Idrijsko-tolminskega odreda. Iz rok predsednika občinske skupščine Tolmin bodo prejeli domicilni listini. Na Vrsno bodo prišli tudi nekdanji partizani in aktivisti, ki so se borili, ali pa so delovali na območju tolminske občine. Prišla bo mladinska pohodna brigada – prekipevajoča v mladostni moči – in s svojo navzočnostjo počastila spomin na prvega sekretarja KP za Tolminsko in vse padle partizane in aktiviste tolminske občine. S svojo navzočnostjo na proslavi bo mladina izpričala pripadnost mlademu rodu, ki nadaljuje borbene tradicije NOB.

Tistega dne bodo na Vrsnem odkrili spominsko ploščo prvemu sekretarju okrožnega komiteja KP za Tolminsko, Francu Šavliju-Medvedu, na mestu nekdanje sanitetne postaje št. 7 pod vasjo Krn bodo prav tako odkrili spominsko ploščo. Znani partizanski zdravnik dr. Aleksander Gala-Peter bo imel priložnostni govor.

Pokojni pisatelj France Bevk je leta 1963 v drobni knjižici Na Primorskem so izkopali puške, med drugim zapisal:

»Pred očmi so mi partizanske kolone, ki so lačne vztrajale na dolgih pohodih, a jih je krepila partizanska pesem in jih spremljala v boj. V duhu vidim hiše na naših samotah, ali v neposredni bližini sovražnih postojank, ki so se borbem gostoljubno odpirale v nočeh in jim nudile streho in počitek. Stokrat so mi v mislih trde, zdelane roke kmečkih ženic, ki so ponudile kos kruha, ali pa postavile skledo na mizo... S to mislijo hodim vedno po naši lepi primorski zemlji.«

Teh pisateljevih besed se bodo spominjali borci obeh odredov, aktivisti in domači partizani, ko bodo zbrani na spominski slavnosti. V tovariških razgovorih bodo potem na srečanju obujali spomine na tiste tri mesece leta 1943, ko so se pomankljivo oboroženi in slabo oblečeni borili na tem delu Primorske proti fašističnemu okupatorju.

Borbene akcije Severno-primorskega odreda.

Iz daljšega zapisa tovariša Antona Bavca-Ceneta, prvega komandanta Severno-primorskega odreda naj sledi nekaj važnejših akcij tega odreda. V uvodu omenja tovariš Bavec-Cene važno posvetovanje, ki ga je v dneh od 9. II. do 13. II. leta 1943 sklical na Banj-

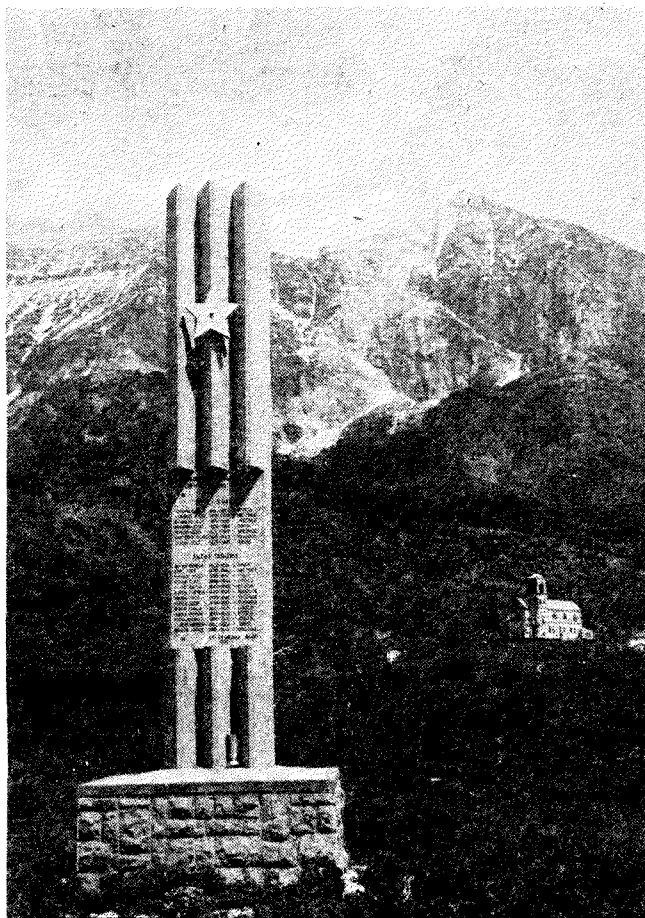
Dne 2. julija na Vrsnem podelitev domicilnih listin Severno-primorskemu in Idrijsko-tolminskemu odredu, odkritje spominske plošče Francu Šavliju-Medvedu in spominske plošče na kraju sanitetne postaje št. 7 pod vasjo Krn.

ščicah štab III. operativne cone, imenovane Alpska. Na posvetovanju so ugotovili, da je že čas za reorganizacijo dotedanjih partizanskih enot na Primorskem. Namesto takratnega Soškega odreda sta bila ustanovljena Južno-primorski in Severno-primorski odred in udarna brigada Andreja Laharnarja, poznanega voditelja velikega tolminskega punta 1913. leta. Brigada pa ni zaživela, ker je bil Janko Premrl-Vojko, njen komandant, medtem smrtno ranjen in je za posledicami rane umrl v logorju na Brinovem griču pri Črnem vrhu.

V zvezi s tem se spominjamo borbenega in revolucionarnega razpoloženja, ki je bilo takrat zasedrano v srcih vseh Primorcev. V spomin se vračajo besede Ferda Kravanje-Petra Skalarja:

»Zdaj je prišel pravi čas!«

Prikazujejo se nam fantje in možje, ki so se pred fašističnim nasiljem umaknili v Jugoslavijo in se v Sloveniji vključevali v partizanske enote. Manjša skupina sedmih

borcev, samih Primorcev – imenovana Dolganova četica – je zadnje dni avgusta prišla z Mokreca na

Primorsko. Kmalu po prihodu je med Narinom in Kilovčami iztiril vlak z nemškimi letalci. To je bi-

lo takrat, ko so nemški tanki lomastili proti Moskvi, Goeringovi strmoglavci pa so zasipali London s svojimi uničevalnimi bombami. Rimski fašistični imperialisti so takrat pisali o Primorski, da je – »terra italianissima...«

Zgodovinar bo imel veliko gradiva, ko bo opisoval takratne dogodke. Pisal bo o zimskih mesecih 1942–1943, ko so Primorci množično odhajali k partizanom. Pisal bo o tem, kako sta Severno-primorski in Idrijsko-tolminski odred tolkla sovražnika v Brdih, Beneški Sloveniji, Rezi, na Bovškem, Tolminskem, Cerkljanskem in delu Koroške do Rajbla in Trbiža. Kako in kje so partizani tolkli sovražnika, naj spregovori komandant odreda, tovariš Anton Bavec-Cene:

»Akcije so bile na dnevnem redu. Dne 13. februarja 1943 je sovražnik začel večjo hajko na Bovškem, na sektorju II. bataljona. V boju je padlo večje število Italijanov. Naše enote so se umaknile brez izgub. Dne 15. februarja 1943 dopoldne je del I. bataljona pod vodstvom Ludvika Kraj-

ca z 12 tovariši napadel 40 italijanskih alpinov in enega karabinerja med Koritnico in Nemškim Rutom. V poročilih so Italijani priznali 6 mrtvih in 7 ranjenih, med katerimi je bil tudi poveljujoči oficir. Zaplenili smo 13 pušk, en puškomitraljez, večjo količino municije in vojaške opreme. Takrat smo osvobodili vse vaščane iz Ruta in Granta, ki so jih bili aretirali alpinci. Veselje osvobodjenih ljudi je bilo nepopisno. Zahtevali so, naj četa ostane v vasi kot stalna postojanka. Se isti dan je skupina I. bataljona na Šentviški planoti napadla italijansko patroljo, ki je peljala aretirane vaščane iz Šentviške gore. Pobila je patroljo, zaplenila tri puške in osvobodila vaščane. Na predelski cesti je peta četa partizanov tega odreda v kratkem časovnem razdobju izvršila dva napada. Prvega na osebni avto, drugega na naložen vojaški tovornjak. Zaplenila je veliko živeža in celo pomaranče in fige. Na tovornjaku je četa dobila toliko orožja, da je z njim oborožila vse borce čete, 18 pušk z naboji, težko »bredo« in več revolverjev je odstopila še II. četi. Za to uspešno akcijo je bila četa pohvaljena od štaba odreda.

V dneh od 3. do 14. marca 1943 je sovražnik na terenu I. bataljona organiziral očiščevalno akcijo. V akciji so sodelovali tudi Nemci, ki so zasedli mejo in tako onemogočili partizanom umik na gorensko stran. Italijani so dne 14. marca zažgali gozd, kjer je bilo taborišče V. čete in štaba odreda. Takrat je v plamenih zgorel kurir štaba odreda, tovariš Marko. Dne 17. aprila 1943 so se partizani odreda spopadli pri vasi Dabor na Šentviški planoti z alpinci in karabinerji. Zaplenili so dva puškomitraljeza in deset pušk.

Omenili smo le nekaj važnejših akcij. Preživeli borci odreda bodo pripravili svoje spomine, ki bodo izšli v posebni monografiji.

Podčrtati moramo še dejstvo, da je odred imel važno politično vlogo v stikih z italijanskimi protifašisti in komunisti v Beneški Sloveniji in Rezi. Tako je dne 4. aprila 1943 bil v Klodiču stanek med Ferdom Kravanjem-Skalarjem, Antonom Bavcem-Cenetom in petimi Italijani, člani KPI. Dogovorili so se za politično in vojaško pomoč italijanskim partizanom.

Odred je ob ustanovitvi štel 350 borcev, ob vključitvi v brigado Ivana Gradnika pa je bilo že 450 borcev. Med svojim obstojem je v razne partizanske enote na Notranjsko in Dolenjsko poslal nekaj nad 600 borcev.

Pripravljalni odbor vabi vse nekdanje borce obeh odredov, partizane in domačine, da se udeležijo te proslave.

Andrej Pagon-Ogarev

Tam, kjer je bila nekoč krnska bolnišnica

V nedeljo 2. julija ob 7.30 uri bodo ob cesti Vrsno-Krn, v neposredni bližini kraja, kjer je bila pred 35. leti krnska bolnišnica (bolnišnica pod Humom) odkrili spominsko obeležje. Ob tej priložnosti bo govoril nekdanji partizanski zdravnik dr. Aleksander Gala-Peter.

V maju 1943, ko sta general Jaka Avšič in Albert Jakopič-Kajtimir vodila Gregorčičevo in Gradnikovo brigado na prvi pohod v slovensko Benečijo, sta imeli brigadi med drugim hude boje z Italijani pri Fonih na Kolovratu, na Livku in na Kobariškem Stolu. Tod je imela Gradnikova brigada v srditih bojih s premočnim sovražnikom tudi nekaj mrtvih in ranjenih. Med slednjimi je bila tudi Dragica Braniselj-Rome. Zadeli so jo drobci mine v trenutku, ko je obvezovala ranjenega partizana.

Skupino ranjencev iz Stola so nato vodili v dolino blizu Starega sela in nato nad Sužidom na področju Matajurja, kjer se je takrat formirala zasilna bolnišnica. Po nekaj dneh so približno 12 ranjencev spremljali naprej po pobočju Matajurja do Idrskega. Tu so ranjence nahranili. Čez Sočo sta jih vodila Mirko Fratrik in Karlo Miklavič iz

Idrskega. Od Libušnjega do Vrsnega je ranjence spremljal terenski aktivist Mirko Gregorčič, najprej do bližine bolnišnice, ki je bila v grapi ob potoku pod veliko previsno skalo pod vasjo Krn pa terenski aktivist iz Vrsnega.

Po odkritju spominskega obeležja pod vasjo Krn bo istega dne ob 10. uri slovesnost v počastitev dneva borca v vasi Vrsno. Tod bodo odkrili spominsko ploščo tolminskemu revolucionarju in prvemu sekretarju okrožnega komiteja KP za Tolminsko, Francu Šavliju-Medvedu. Tega dne bodo podelili domicilne listine skupščine občine Tolmin severnoprimorskemu in idrijsko-tolminskemu odredu. Sledilo bo tovariško srečanje borcev z aktivisti OF zapadno-primorskega okrožja, ki so se borili in delali na območju občine Tolmin. Organizator vabi k čim večji udeležbi.

Ivan Kurinčič

Ivan Jan:

12

Korenine in razvoj belogardizma in domobranstva na Gorenjskem

Gorenjski domobranski vrh je bil tako le podaljšana roka osrednje SLS in se je zavzemal predvsem za ilegalo, ki je bila »Mladčevsko« usmerjena, po drugi strani pa je sodeloval z Nemci, vendar mu policijsko gestapovska uprava ni pustila prostih rok. V to so šli kljub temu, da je dr. Alojz Kuhar, ki je bil prva leta vojne Krekova desna roka iz Londona že od 8. septembra 1944 dalje po radiu pošiljal povsem drugačna poročila. Slovenskim domobrancem je govoril, naj vsi, »ki se hočejo dejansko boriti za osvoboditev domovine... gredo po najkrajši poti v OF... Tisti pa, ki mislijo, da jim to ni mogoče, naj storijo vsaj eno: naj odvržejo nemško orožje in naj prenehajo ubijati lastne ljudi...« (Franček Saje, V vrhovih belogardističnega narodnega izdajstva, Sobotna priloga Dela, 11. oktobra 1969).

Protiljudski veljaki pa so delali nasprotno. Sprejemali so vedno več nemškega orožja, vedno bolj so pobijali svoje brate in vedno bolj so se pogrezali v močvirje narodnega izdajstva. Tako so v drugi polovici septembra organizirali prvi sestanek, ki je imel značaj seje pokrajinskega domobranskega vodstva. Seveda sta prvo besedo spet imela Slavko Krek in Janez Brodar. Brodarjev vpliv med ljudstvom so hoteli izkoristiti tako Nemci kot centralni buržoazni vrhovi v Ljubljani. Da bo Brodarjeva dejavnost še bolj razumljiva, si oglejmo njegovo delovanje pred vojno in takoj po okupaciji. Ocena tega izdajalca je nastala pod peresi njegovih političnih sodelavcev ob koncu vojne, zato je še bolj zanimiva. To je hkrati tudi opis razmer in najhujših izkoriščevalcev v predvojni Jugoslaviji.

★

Janez Brodar, rojen leta 1885, se je kmalu po prvi svetovni vojni priključil klerikalni slovenski ljudski stranki (SLS). Uveljavil se je kot kmečki zastopnik in tako je prišel v stik z dr. Antonom Korošcem. Kljub temu je ta pred zbranimi politiki v Ljubljani ob neki priložnosti dejal, da je »Brodar človek, ki si ga lahko pridobi vsak, od katerega bo imel on (Brodar) osebne koristi«. Vendar je prav s Koroščevo pomočjo Brodar postal celo poslanec in senator. Na račun tega je tudi bogatel. V zapisu njegovih sodelavcev beremo: »V času svojega poslanskega mandata za obči blagor okraja ni storil ničesar vidnega, svojo domačijo pa si je sijajno uredil. S pomočjo raznih fondov, državnih in banovskih, si je dal zgraditi moderna in vzrona gospodarska poslopja in si dokupil številne parcele...«

Ko je Brodar postal senator, je prišlo v kranjskem taboru JRZ, kjer je imel vidno vlogo tudi dekan Matija Škrbec, do trenj, saj bi tudi drugi radi postali senatorji. V zvezi s tem beremo: »Razkroj v stranki JRZ za okraj Kranj je poleg drugega povzročil tudi nastop Brodarja pri podeljevanju državljanstva nemškimi državljanom. K Brodarju je zahajal tudi zloglasni tovarnar Horak iz Kranja, ki je takrat veljal za Poljaka, ob okupaciji pa je čez noč postal Nemec. Poleg tega naj bi Brodar izposloval jugoslovansko državljanstvo tudi znanemu dr. Markgrafu, pozneje prvemu nemškemu županu v Kranju, ravnatelju Jugočeške Horvitzu ter drugim petokolonašem. Ko je kranjski občinski odbor leta 1940 to odkril, je Brodar videl, da mu nasprotuje Magušarjeva skupina. Zato je pridobil župane podeželskih občin, ki so bili njegovi pristaši. Horak je podkupil Umnika, župana v Senčurju, s 40.000 dinarji in senčurski občinski odbor je stvar uredil. Podobno se je zgodilo v občini Besnica, Predvdvor in povsod tam, kjer so bili Brodarjevi pristaši.

V času okupacije je bil Brodar z Nemci zelo prijazen. Z njimi je navezal tesne stike, o čemer so ljudje v Kranju veliko govorili. Usluge, ki jih je storil petokolonašem pred vojno, niso bile pozabljene. S pomočjo Horaka je navezal stike z gauleiterjem dr. Rainerjem, ki je Brodarja pozneje večkrat obiskoval na domu v Hrastju. Ko je Brodar jeseni 1942 pobegnil pred partizani, je dalj časa živel pod Rainerjevo zaščito.

Kaj je Brodar delal v Avstriji, ni znano, vemo le to, da je dobil nalogo organizirati na Gorenjskem belo gardo... Ker se ni upal vrniti na Gorenjsko, je imel v Celovcu in drugod stalne stike s svojimi pristaši, med drugimi tudi z Janezom Ovsenikom iz Predoselj in Francem Novakom iz Pivke. Ko je sodil, da je stvar pripravljena, se je v spremstvu uniformiranih belogardistov (pravilno domobrancev, op. I. J.) vrnil domov v Hrastje. Njegovo veliko posestvo so obdelovali domobranci.

Spet pa se ni počutil varnega in ko mu je bilo poverjeno vodstvo bele garde, se je preselil v Kranj, kjer je imel pisarno v znanih barakah (približno tam, kjer je zdaj nebotičnik, op. I. J.). Hkrati je vzdrževal tudi pisarno v Celovcu, kjer je bila posredovalnica za tiste Gorenjce, ki so prihajali na dopust iz nemške vojske. Ti so dobili dopustnico iz nemške vojske le, če so se prijavili za vstop v belo gardo.

Brodarjev prvi sin Ivan, rojen leta 1918, je postal poveljnik domobranske postojanke v Voklem že poleti 1944, drugi sin Marjan pa je bil tudi domobranec. Križaril je še po vojni in je bil leta 1948 med ubijalci političnega delavca in narodnega poslanca Franca Mojškerca-Frenka v Bizoviku pri Ljubljani, o čemer je pisal M. Sattler v Ljubljanskem dnevniku leta 1974.

★

Tretji sin Milan, rojen leta 1926, pa je bil, kot prvi njegov gimnazijski sošolec Jože Vidic, »upornik v družini«. Padel je namreč kot Titov oficir v bojih za osvoboditev Zagreba, maja 1945. Sicer je bil mobiliziranec nemške vojske, nekaj časa je služil tudi v »Wermachtu«, a se je na vzhodni fronti pustil ujeti in se nato kmalu priključil jugoslovanski brigadi. Z njo je prišel v domovino in sodeloval v NOV« z rdečo peterokrako zvezdo na kapi, ne da bi njegov beli oče in bratje vedeli za to.

S tem je pojasnjenega marsikaj, kar smo prej le nakazali. Tako smo se znašli prav pred sestankom tako imenovanega »civilnega jedra gorenjske reakcije«, ki je prevzemala celotno vodstvo gorenjske protirevolucije.

(Nadaljevanje prihodnjič)

Okupatorski zločini v Rižarni in drugod ter vloga tržaške buržoazije

MAKS ZADNIK

1

O tržaški Rižarni in procesu proti specializiranim esesovskim morilcem iz Einsatzkommando Reinhard, ki so množično in na najokrutnejše načine pobijali svoje žrtve v uničevalnem taborišču v tržaški Rižarni, po brkinskih, čičarijskih, istrskih, kastavskih in kraških vaseh, je bilo v preteklih dveh letih v našem in tujem tisku marsikaj napisanega, vendar je ostalo za zgodovino še zelo mnogo nepojasnjenega in nedorečenega. Kajti ob sojenju vrhovnemu nacističnemu komisarju Jadranske operativne cone dr. Friedrichu Rainerju, generaloma Ludvigu von Kublerju, komandatu 97. nemškega armadnega zbora in Hansu von Hosslinu, komandantu 188. nemške rez. divizije gorskih lovcev ter njihovim najodgovornejšim sodelavcem v Ljubljani, julija 1947 je bila zamujena prva zgodovinska priložnost za kompleksnejšo razjasnitev problema Rižarne; druga pa je bila opuščena pred tržaškim procesom, začetim 16. februarja in končanim 29. aprila 1976, ker ni bil dosežen (ni znano niti, ali je bil sploh poskušan) mednarodni sporazum med Italijo in Jugoslavijo za skupno sodno preiskavo ter obravnavo zločinskega delovanja tega odreda od 1943 do 1945. na območju takojimenovane Jadranske operativne cone, ki je sedaj razdeljeno med jugoslovansko in italijansko državo oz. njuni inrisdikciji.

Zaradi pičlo odmerjenega prostora in pomanjkanja časa ter kompleksnosti zločinskega delovanja se bomo morali tudi v tem sestavku omejiti le na najpomembnejše probleme teh tisočerihih nacističnih moritev, čeprav bi vsako, v boju za svobodo žrtvovano dragoceno človeško življenje zaslužilo, da o njem napišemo obsežno knjigo.

Isti zločinci so pobijali umobolne Nemce, Žide in Poljake v Treblinki idr. ter antifašiste v Rižarni

Ni lahko iz tako obsežnega kompleksa medsebojno izprepletenih problemov, ki jih je obravnavalo tržaško porotno sodišče, izločiti najbistvenejše in jih opredeliti še zlasti zato, ker je prav tržaško sojenje končno pojasnilo, da veže zločince in njihova dejanja kot nepretrgana rdeča niti ena sama subjektivna in funkcionalna vzročna zveza od pobijanja umobolnih in slaboumnih Nemcev v akciji »T-4« od septembra 1939 do avgusta 1941, preko množičnega uničevanja Židov in antinacistov v akciji Reinhard v vzhodnopoljskih taboriščih – Treblinka, Sobiboru, Belsecu in Majdaneku – v letih 1942–43 pa do pokolov v tržaški Rižarni, Brkinah, Kastavščini in drugod v letih 1943–1945.

»Pripadniki akcijskega oddelka »Reinhard...« niso od začetka do konca druge svetovne vojne počeli nič drugega kot samo morili, vendar ne na frontah, temveč v globokem zaledju«, je zapisal dr. Tone Ferenc, prav gotovo najboljši jugoslovanski raziskovalec zločinskega delovanja Einsatzkommando Reinhard, v oceni procesa in obsojencev v ljubljanskem Delu, 15. maja 1976.

Razprave pred tržaškim porotnim sodiščem so tudi ponovno pojasnile in potrdile že bolj ali manj znana dejstva, da so zločinci iz Einsatzkommando R. povsod, pa tudi v tržaški Rižarni pobijali žrtve, kolikor so le mogli, tajno, tiho in brezčutno, vendar vselej zanesljivo. Najpogostejše so žrtve dušili z ogljikovim monoksidom (CO) ali jih pobijali z udarci s kijem ali s kladivom po glavi; redkeje so jih streljali ali obešali. Na podeželju – v Brkinah, Čičariji, Istri in drugod – pa so najpogostejše sežigali žive ljudi v njihovih gorečih domovih, kjer so jim v večini primerov prej prestrelili noge in jih polili z bencinom. Tedaj je podobno kot med srednjeveškim inkvizicijskim sežiganjem »čarovnic« gorela ljudska kri v plamenih, prasketanje morilnega ognja pa je med sadističnim naslajanjem morilcev dušilo grozotne smrtno krike žrtev.

»Ti zločinci ne zaslužijo več, da jih imenujemo za ljudi, kar so oni počeli, ne počno niti zverine v svoji vrsti«, je dejal o njih v radijski oddaji »Še pomnite tovariši« 15. februarja 1976, že omenjeni slovenski zgodovinar dr. T. Ferenc. Nato pa zaključil:

»Kaj so v resnici bili, vemo! Pravo ime za njihovo poimenovanje, pa si bomo morali še izmisliti!«

Morilci so sodili pod neposredno vodstvo Führerjeve pisarne

Akcijski odred Einsatzkommando Reinhard, ki je bil neposredno podrejen Führerjevi glavni pisarni za strankine zadeve v Berlinu na Tiergartenstrasse 4, je bil že na nürnberškem sojenju proglašen za zločinsko združbo. Zato je vsakdo kazensko odgovoren že za samo člansko pripadnost k tej združbi ali enoti, v katero so se njeni člani vključevali prostovoljno in tudi pred Himmlerjem posebej prisegli, da bodo po Führerjevem ukazu opravljali vsa »nadčloveško-nečloveška« dejanja brez pomislekov in ne da bi o njih kdajkoli in kjerkoli govorili, če pa bi to prisego prelomili, naj jih zadene (na to so zavestno pristali) najstrožja kazen.

In prav zato so bili za zločine, storjene v Rižarni, moralno in dejansko, ne pa tudi izrecno pravno obtoženi vsi (na Primorskem in v Trstu je bilo doslej identificiranih okoli 60 izmed 92 članov odreda), pripadniki tega odreda in njihovi številni sodelavci (kolaboracionisti). Tržaški preiskovalni sodnik dr. Sergio Serbo je v obtožnici in sodnem ukazu ugotovil, da je za zločine v Rižarni odgovornih najmanj 14 storilcev, pet izmed teh je bilo oficirjev (Wirth, Allers, Oberhauser, Stangl in Hering), vendar ni bila istovetnost devetih nikoli v celoti in povsem zanesljivo ugotovljena, za enega člana tega odreda je bilo ugotovljeno, da je med vojno padel (Christian Wirth, major SS in prvi komandant odreda, ki so ga borci Istrskega partizanskega odreda 26. maja 1944 napadli in ubili pri Kozini), za dva: Gottlieba Heringa in dr. Franz Stangla, oba kapetana SS, pa da sta po vojni umrla.

Zato so 16. februarja v Trstu začeli in pozneje zaradi smrti ustavili le sojenje obersturmbannführerju (podpolkovniku) SS Avgustu Dietrichu Allersu, zadnjemu poveljniku Einsatzkommando Reinhard, končano pa zoper obersturmführerja (poročnika) SS Josepha Oberhauserja, od poletja 1944 poveljnika prvega oddelka (R-1) tega odreda in uničevalnega taborišča v tržaški Rižarni pri Sv. Soboti.

Končni rezultat sojenja je bil po dva in pol mesečnih razpravah (33 zasedanjih senata in zaslišanih 160 pričah in 4 zgodovinarjev takšen, da so sodniki na predlog branilca, odvetnika Padovanija ustavili postopek proti Dietrichu Allersu, ker je ta 22. marca 1975 umrl.

(Nadaljevanje prihodnjič)

Čprav je naša vas skrita med hribi, je doživela vojno usodo kakor druge vasi. Vaščani so bili odločni, pogumni in poštenci pa so se uprli nasilju. Nič kaj laže ni bilo okoliškim krajem, saj pe-
lje skozi ta naselja cesta in ob cesti so imeli fašisti navadno svoje postojanke. V Blagovici so Nemci imeli tudi svojo učiteljico, ki je poučevala otroke in imela zvezo z žandarji.

Zdaj prislunite zgodbi, ki sem jo zapisala:

Nekega večera se je skupina borcev Radomeljske čete ustavila v tem kraju. Hoteli so se spočiti in gospodar na Golčaju jih je sprejel pod streho. Partizani so mislili, da je zaveden Slove-

Napad na Golčaju

Zaslišali so se streli... in padli so borci Radomeljske čete

nec. Odložili so nahrbtnike in orožje ter mirno plegli po tleh. Spali so še, ko je gospodar vstal in izvršil svoj namen.

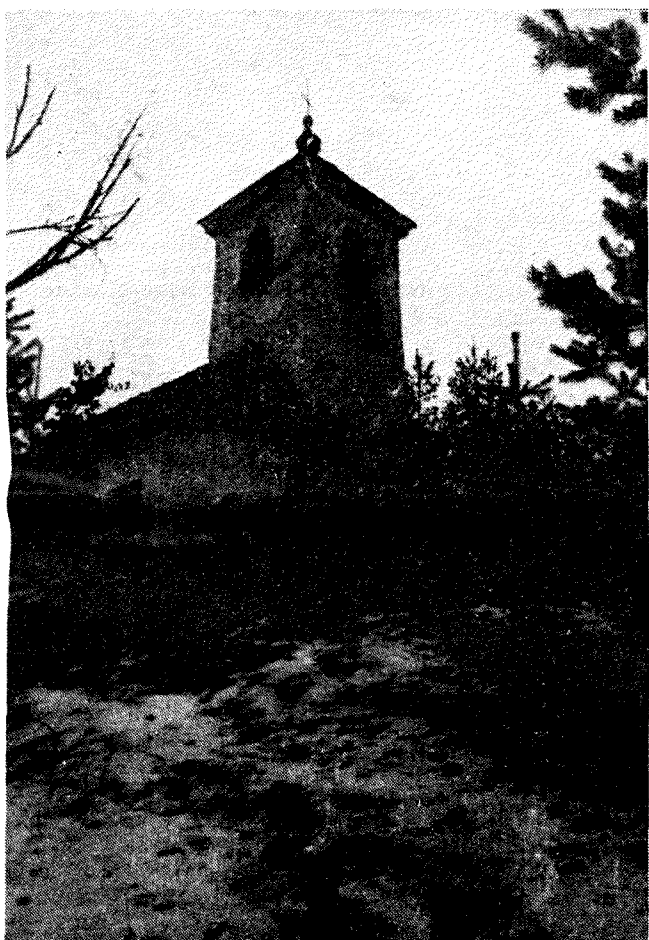
Napisal je pismo, v katerem je pisalo, da so pri njih partizani. Dal ga je sestrinemu sinu, ki je hodil v Blagovico v šolo,

v škorenj in mu naročil, naj ga izroči nemški učiteljici. Učiteljica je to sporočila fašistom in le-ti so se takoj napotili na Golčaj.

Zaslišali so se streli... in padli so borci Radomeljske čete.

Toliko žrtev samo zaradi enega izdajalca! Vsakdo mu lahko pljune v obraz in reče: »Slovenec si, pa si izdajal svoje ljudstvo.« Marsikdo bo tudi vprašal: »Kje je ta izdajalec?« Odgovor je tak: »S svojo družino živi nekje na avstrijskem Koroškem in se skriva pred roko pravice.«

MAJDA OVCA
Osnovna šola »Janko Kersnik«, Brdo

Cerkev na Golčaju, kjer so še dobro vidni streli

Spomenik padlim borcem Radomeljske čete na Golčaju

Branili bomo našo domovino

Imeli sva srečo, prišla je Karmen in nama povedala geslo

V soboto, 3. junija letos, smo imeli obrambni dan. Naš cilj je bil gozd malo dlje od Mosteca.

Povedati moram, da smo nekatere učence postavili za stražarje. Med slednjimi smo bile tudi jaz pa Nina in Karmen. Imele smo svoje mesto, na katerem smo morale stražiti. Tovariš Kozole nas je seznanil tudi z geslom, ki se je glasilo »Zaklep-Zagreb«. Toda komaj sem prišla na stražarsko mesto, sem pozabila naše geslo. Nisem vedela, kako naj se izmotam. K sreči je prišla k meni Nina. Vprašala sem jo za ime gesla. Joj, tudi ona ga je pozabila! Zelo sva se prestrašili. Kaj bi bilo, če spustiva na osvobojeno ozemlje kakšnega sovražnika. Imeli sva srečo, da je prišla Karmen in povedala geslo. Tako smo zaupano dolžnost opravile v najlepšem redu.

To je najbolj zanimiv dogodek iz obrambnega dne, saj se že dolgo nisem tako prestrašila.

HELENA BATIS
Osnovna šola »Hinko Smrekar«, Ljubljana

Iz kulturnega programa mi je najbolj ugajal »Novi kurir«

Bilo je 3. junija letos, ko smo se učenci našega razreda zbrali v svoji učilnici.

Kmalu zatem sem dobil partizansko srajco, ki mi jo je prinesla tovarišica, titovko in kurirsko torbico. Komaj sem se oblekel, me je že presenetil alarmni znak za letalski napad. S pospešenim korakom sem odhitel na šolsko dvorišče, naše edino naravno zatočišče, kjer sem si z zanimanjem ogledal demonstracijo gasilcev.

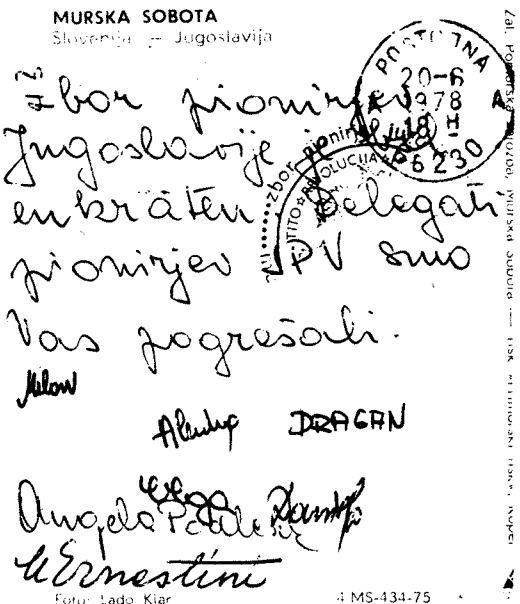
Po dolgi poti smo imeli pouk v naravi, posebno skrbno pa smo prislunili političnemu pregledu in poročilu o domovinski vzgoji. Sledili sta še demonstraciji Rdečega križa in tabornikov. Izredno zanimiv je bil kulturni program. Mi smo prispevali šaljivko na Hitlerjev račun. Najbolj mi je ugajala točka »Novi kurir«, ki so jo pripravili šestošolci.

Mislim, da bi moralo biti tako zanimivih dni mnogo več! Posebno še zato, ker so obrambni dnevi pomembni v pripravi na obrambo naše domovine in družbeno samozaščito.

BORIS PERME
Osnovna šola »Hinko Smrekar«, Ljubljana

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRA

Tu je kartica, ki sem je bila posebno vesela:

Tudi jaz sem pogrešala Mursko Soboto in vse, kar se je tistega dne dogajalo v tem, takrat našem najmlajšem mestu! Prvič v trinajstih letih se je zgodilo, da nisem prisostvovala zboru jugoslovanskih pionirjev. Pa sem v naslednjih dneh skrbno prebirala vse vrstice, objavljene v njegovo počastitev. O zvokih himne, ob katerih so pionirji dvignili na drogeve jugoslovansko zastavo, zastave vseh naših republik in pokrajin, pionirsko in partijsko. O radosti ob prebiranju pozdravnega pisma tovarišu Titu, ki ste jo izrazili z burnim ploskanjem. Vam je plamenica, ki je zagorela v imenu bratstva in enotnosti, ogrela srca? Zbor pionirjev je bil enkraten, ste zapisali. Poznam te občutke. Doživljala sem jih leto za letom in o tem, po svojih najboljših močeh, poročala. A vendarle bi si upala trditi, da je bilo vaše letošnje srečanje vendarle drugačno, še lepše. Bilo je posvečeno Titu, revoluciji, miru, enajstemu kongresu Zveze komunistov Jugoslavije... Dovolj za pečat neponovljivosti, mar ne?

Hvala, pionirji - delegati iz koprške osnovne šole, ki nosi ime legendarnega partizanskega junaka Vojka, za pozdrave! (Hvala že tradicionalni organizatorici naših pionirskih srečanj Zvezi prijateljev mladine!)

Spomnil se nas je tudi Peter Tarman iz Ljubljane:

Najino srečanje je rodilo zapis, objavljen v eni izmed prejšnjih števil našega časnika. Peter se zahvaljuje za »reslepo predstavitev življenja v brigadi bratstva in enotnosti, ki je hodila po Titovih poteh«. Pravi, da je zadovoljen z objavljenim in da je ob prebiranju vrstic ponovno podoživel vse dogodke, lepe in nepozabne. Spomnil se je tudi tovarišice Romane Savnikove, »ki je slovenske pionirje vodila z ljubeznijo, kot bi bili njeni otroci«. Pravi, da so se dogovorili za ponovno srečanje. »In kadar obljublja pionirji - delegati, besedo tudi drže!«

Želela bi, dragi Peter, da bi te vrstice prebrala tovarišica Savnikova... Zdi se mi, da je bila to tokrat tvoja največja želja.

Lepo pozdravljeni!

Milena

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRA

POGOVORI POGOVORI POGOVORI POGOVORI POGOVORI P

Nasprotnike razorožujmo z našimi skupnimi rezultati

Sergej Vošnjak

»... Iščem odgovor. Kako so leta, ki sem jih preživel v gozdovih, vplivala na življenje v svobodi? Močno, odločujoče! V njih si spoznal skrajnost lastnih moči pri uresničevanju neposrednih in izredno težkih ter zahtevnih akcij. V mojem življenju je pomenilo to obdobje rojstvo izrednega tovarštva in zavzetosti pa osebne odgovornosti, kar je delalo iz otroka moč. To je ostalo v človeku kot kri. Takih ljudi ne more spremeniti deset ali trideset let. Dokler jih bolezen ali smrt ne ugonobita, ostanejo mladi, aktivni. Lepo je, če postaneta delo in požrtvovalnost način življenja.

Posebna generacija ljudi ali posebne okoliščine? Prav gotovo to drugo. Če bi danes... (pustiva tri pike!), bi se ljudje v marsičem takorekoč čez noč spremenili. Ampak, saj ljudje niso slabi. Naštevja primere pomoči ob potrebah, krvodajalske akcije – zavest se lahko nenadoma povzpne visoko. Da, bogastvo družbe neti tudi sebičnost. Medsebojno človeške odnose bi morali bolj negovati. Tudi med nekdanjimi udeleženci narodnoosvobodilnega boja. Čas pa je neusmiljen; kot reka podre kar mu ni kos. Resnica, ob kateri romantika umre in jo lahko rešuje samo še topel človeški odnos. Če na kaj, potem na ljudi ne moreš pozabiti. Naj ti povem, da še vedno izkoristim vsak prosti čas, da skočim v Belo krajino, kjer sem se med NOB nekoliko dlje zadrževal. To so trenutki, ko se naučim iskrenega gostoljubja. Lepo je odkrivati, da je sreča v svobodi samo še oplemenitila ljudi, ki cenijo skupno enako kot svoje.

Bela krajina? Prvič sem prišel tja leta 1942, s Tomšičevo brigado. Tudi kasneje, ko sem bil v Gubčevi brigadi, me je tja večkrat pot zanesla. Leta 1944 sem postal na tem koščku slovenske zemlje urednik 'Mladine' pri AGIT PROP pokrajinskega komiteja Skoja. Takrat se je tudi spletlo največ mojih vezi s kot kruh dobrim prebivalstvom.

Suha krajina? V Suhi krajini sem bil leta 1942, prav takrat, ko se je ustanovljala Tomšičeva brigada. Mislim, da slu-

tim tvoje vprašanje. Znano je, da je bila Suha krajina do roške ofenzive izredno partizanska dežela. Z grozotnimi zločini, ki so jih povzročili Italijani v sodelovanju z belogardjo, se je naselil v tamkajšnjem prebivalstvu strah. Bil je to poguben, tudi izdajalski strah, ki so mu botrovale grožnje s požigi, internacijo, smrtjo. Vedeti je treba, da je bila to včasih miselno izredno zaostala pokrajina, z močnim cerkvenim vplivom.

Med ljudmi je cerkev širila svoj vpliv za prestop na okupatorjevo stran. Pečat? Povojna prizadevanja prebivalcev teh območij zagotavljajo, da je to samo pečat pretekle zgodovine. Ne gre pozabiti, da je tudi Suha krajina dala veliko žrtev za naš narodnoosvobodilni boj in da danes njeni delovni ljudje na vseh področjih dokazujejo svojo pripadnost naši stvarnosti.

Presneto. Mislil sem, da bova govorila o... no, recimo o srečnem otroštvu, o Mestnem vrhu pri Ptuj, o kopici neuresničljivih želja. Smejal se boš, če ti povem, da sem želel biti kuhar na mednarodnih vlakih pa zdravnik...! Med partizani sem sam skrbel za svoje rane in ko so videli, da mi gre to delo od rok, sem postal nekakšen bolničar. Fant moj, celo primitivne kirurgije sem se lotil in pri vsem tem sem imel veliko sreče. Po vojni sem še kar naprej razmišljal o študiju medicine, dokler me niso 'programirali' po načelu, da v revoluciji ne odloča človek sam o sebi pač pa revolucija odloča o človeku. In tako sem se lotil novinarstva. Pravzaprav sem že v Gubčevi brigadi sodeloval pri urejanju glasila 'Tovariš' in v Tomšičevi pri urejanju stenčarov pa leta 1944 urednikovanje 'Mladine'...! Po vojni sem bil najprej dopisnik 'Borbe', zatem direktor urada za informacije pri predsedstvu slovenske vlade in urednik Slovenskega poročevalca, direktor ČP Ljudska pravica, kulturni urednik Dela in istočasno podpredsednik ljubljanske mestne skupščine, zdaj sem že pet let direktor Mestnega gledališča v Ljubljani.

Začela sva pravzaprav o času, ki je pomenil kovnico naše sedanjosti, ureničevanje velikih idea-

lov. Vse skupaj se pogosto začne z iskanjem odgovorov. Najprej sem jih dobil pri Skoju. Enakost, resnična svoboda, preobrazba družbe, vizija boljšega in lepšega sveta – odgovorov in nalog je bilo veliko.

Maja 1942 sem odšel med partizane zapadno dolenskega odreda in za tem v Tomšičevo brigado. Od tam v Gubčevo, leta 1943 na Štajersko... Vidiš, takšno naštevaje izzveni hudo turistično. Z nekaj besedami orišeš pot, ki je sicer v nekaj tednih, zvest svojim spominom in odnosu na to obdobje, ne bi mogel predstaviti. Lahko bi ti govoril o naših mitingih, pripravljenih od srca in na hitro roko, o nepozabnih tovariših in trpkih bolečinah, ki jih je sejala smrt, o drobnih junaštvih, ki so naredila naš narodnoosvobodilni boj tako velik. O vsem tem bi ti lahko govoril, a vsega mi ne bi uspelo povedati. Če bi imel več časa...? Pisal bi za mlade. Trgal bi spomine na to nepozabno obdobje, ki je po svoji vsebini in poslanstvu danes prisotno vsepovsod.

Da, čas priganja, kar preveč in brez prestanka. Morda nas to ohranja pri telesnih močeh, morda pa bi morali za te še kako drugače poskrbeti. Časa je premalo, sestankov pa preveč. Delovne obveznosti se pogosto raztezajo nad okvirom osmih ur. Rad bi šel v planine pa komaj utegnem vreči nanje pogled, rad bi...

Iščem odgovor? Kaj je pravzaprav revolucija? Sprememba je, neka preobrazba, z orožjem, drugič na miren način. Tudi vse to, kar se dogaja pri nas po vojni, je revolucija, so revolucionarne spremembe. Kadar gledaš na vsak posamezni detalj, morda ne vidiš veliko, a ko pogledaš celoto, te prevzame veličasten ponos. Res pa je, da sleherni revolucija, tudi naša po vojni, prinese s seboj določene žrtve, tudi osebne tragedije. V našem jugoslovanskem primeru ne gre za navaden razvoj, gre za mnogo več. Mi res lahko povemo, kaj je revolucija! Naša revolucija ima vedno več borcev za dosego naših ciljev in vedno manj nasprotnikov. Slednje so razorožili naši skupni rezultati.

Silvo Teršek

Iz sklepne besede Josipa Broza Tita na 11. kongresu ZKJ

In ne le, da bo ostalo tako, ampak bo tudi zmerom bolje. In mora biti bolje

»Mnogo je bilo doseženega v materialnem in družbenem razvoju države, pri razvijanju in poglobljanju samoupravljanja, utrjevanju bratstva in enotnosti in resničnem bogatjenju enakopravnosti narodov in narodnosti, pri doseganju vse večje idejne kohezije in politične stabilnosti družbe, krepitvi mednarodnega ugleda in položaja naše države. Dogradili smo in še bolj utrdili naš sistem vseljudske obrambe in družbene samozaščite. V nenehnih akcijah na vseh področjih se je krepila tudi zveza komunistov sama, ter postajala zmerom bolj sposobna za ureničevanje svoje revolucionarne vloge.

Hkrati se je krepila zavest, da morajo naši narodi in narodnosti prav v taki socialistični samoupravni skupnosti najpopolneje izražati in zadovoljevati svoje pravice in interese. Mogoče je reči, da je ta zavest pognala globoke korenine ter postala v znanem marksističnem pomenu besede – material-

Predsednik Zveze komunistov Jugoslavije Josip Broz Tito med zaključno besedo na plenarnem zasedanju 11. kongresa Zveze komunistov Jugoslavije v Beogradu

na sila. Danes tudi tisti naši ljudje, ki morda niso povsem sposobni spremljati naš dinamični razvoj in pomen vseh sprememb v družbi, preprosto govorijo: naj le ostane tako, kakor je zdaj. In ne le, da bo ostalo tako, ampak bo tudi zmerom bolje. In mora biti.

Zdaj moramo od vseh besed, ki smo jih spregovorili tu, preiti k dejanjem

... Zdaj moramo od vseh besed, ki smo jih spregovorili tu, preiti k dejanjem. Sprejeli smo dobre in jasne sklepe, o poteh nadaljnjega razvoja naše države in o nadaljnji krepitvi Zveze komunistov Jugoslavije. Zdaj je poglavitno, da vsi skupaj in vsak posebej organizirano začnemo z njihovim uresničevanjem. S tem ne smemo čakati, kakor se je to dogajalo v preteklosti in celo nekaj časa po 10. kongresu, ampak se moramo lotiti dela takoj rekoč že danes. Treba je še bolj odhajati v množice, med naše delovne ljudi, ki v

zvezi komunistov vidijo svojo organizacijo, sposobno urejati tudi najtežja vprašanja. Jaz sem zmeraj poudarjal, da je kabinetno vodenje škodljivo. V današnjih razmerah tudi ni več mogoče.

Na tem kongresu smo opravili določene statutarne spremembe v organizaciji in načinu dela zveze komunistov. Praksa bo, kot se razume, najbolje pokazala, koliko bodo te spremembe ustrezale času in razmeram v katerih delujemo. No, mi nikar nismo bili sužnji oblik, menjali smo jih zmeraj, kadar je življenje to zahtevalo.

Pred nami so zdaj resne naloge, posebej na področju gospodarstva in predvsem zaradi tega, ker nismo uresničili vsega, kar smo si zadali na 10. kongresu. Gospodarstvo je eno ključnih področij in jaz vam to polagam na srce. Tu je še zmerom mnogo slabosti, vendar sem prepričan, da bo 11. kongres predstavljal veliko vzpodbudo hitrejšemu razvoju našega gospodarstva in premagovanju različnih pomanjkljivosti. O teh problemih in nalogah sem dosti povedal v svojem referatu in se zdaj ne bi ponavljal. Mobilizirati pa moramo vse sile, da bi premagali vse tiste slabosti, ki niso objektivne narave.

Z eno besedo, idejno usposabljanje, negovanje kolektivnega dela in krepitev osebne ter kolektivne odgovornosti – to so vprašanja, ki jim pripisujem izjemen pomen

... Kakor ste videli, sem v svojem poročilu posvetil mnogo pozornosti marksističnemu izobraževanju in idejnopolitičnemu usposabljanju komunistov. To je še posebej važno danes, spričo tega, da je bilo med 10. in 11. kongresom sprejeto v zvezo komunistov skoraj 700.000 mladih ljudi, polnih energije in vere v moč zveze komunistov, prepričanih o nujnosti, da postane vse močnejša in močnejša. Drži, da smo v tem pogledu napravili velik korak naprej. Moram pa reči, da še zmeraj nisem zadovoljen s programi te dejavnosti, saj še niso takšni, kot bi morali biti, niti s sposobnostmi določenega števila tistih, ki ta pouk vodijo. Na voljo pa imamo nemalo izobraženih kadrov, ki lahko postanejo dobri učitelji. Vsa ta aktivnost mora biti organizirana solidneje in bolj sistematično. Skrb za kadre, zlasti mlajše, za njihovo izobraževanje, je bila vedno ena naših poglavitnih nalog. Naj bo to v prihodnje naša največja skrb. Zveza komunistov se mora nenehno ideološko krepiti, da bi kot revolucionarna partija delovnih množic uspešno ureničevala svojo vodilno vlogo.

Z eno besedo, idejno usposabljanje, negovanje kolektivnega dela in krepitev osebne ter kolektivne odgovornosti – to so vprašanja, ki jim pripisujem izjemen pomen.

Ne smemo pozabiti, da je potrebno to enotnost zveze komunistov nenehno dograjevati in potrjevati z novimi akcijami

... Tovarišice in tovariši, kakor sem že dejal, je na tem kongresu prišla do močnega izraza enotnost naše zveze komunistov. To je name napravilo največji vtis. Slehernemu komunistu mora to pomeniti še večjo vzpodbudo, da bo storil vse in dal vse od sebe, da bi s svojim delom za napredek naših narodov, za stvar miru in napredka v svetu dosegli še več.

Ne smemo pa pozabiti, da je potrebno to enotnost nenehno dograjevati in potrjevati z novimi akcijami. Pri tem mislim posebej na krepitev enotnosti med vodilnimi. Pred nami so naloge, ki niso niti najmanj lahke. Če pa bomo vsi – kakor je to dobro dejal v razpravi eden delegatov – podstavili hrbet, potem bomo tovor z lahkoto zmogli.